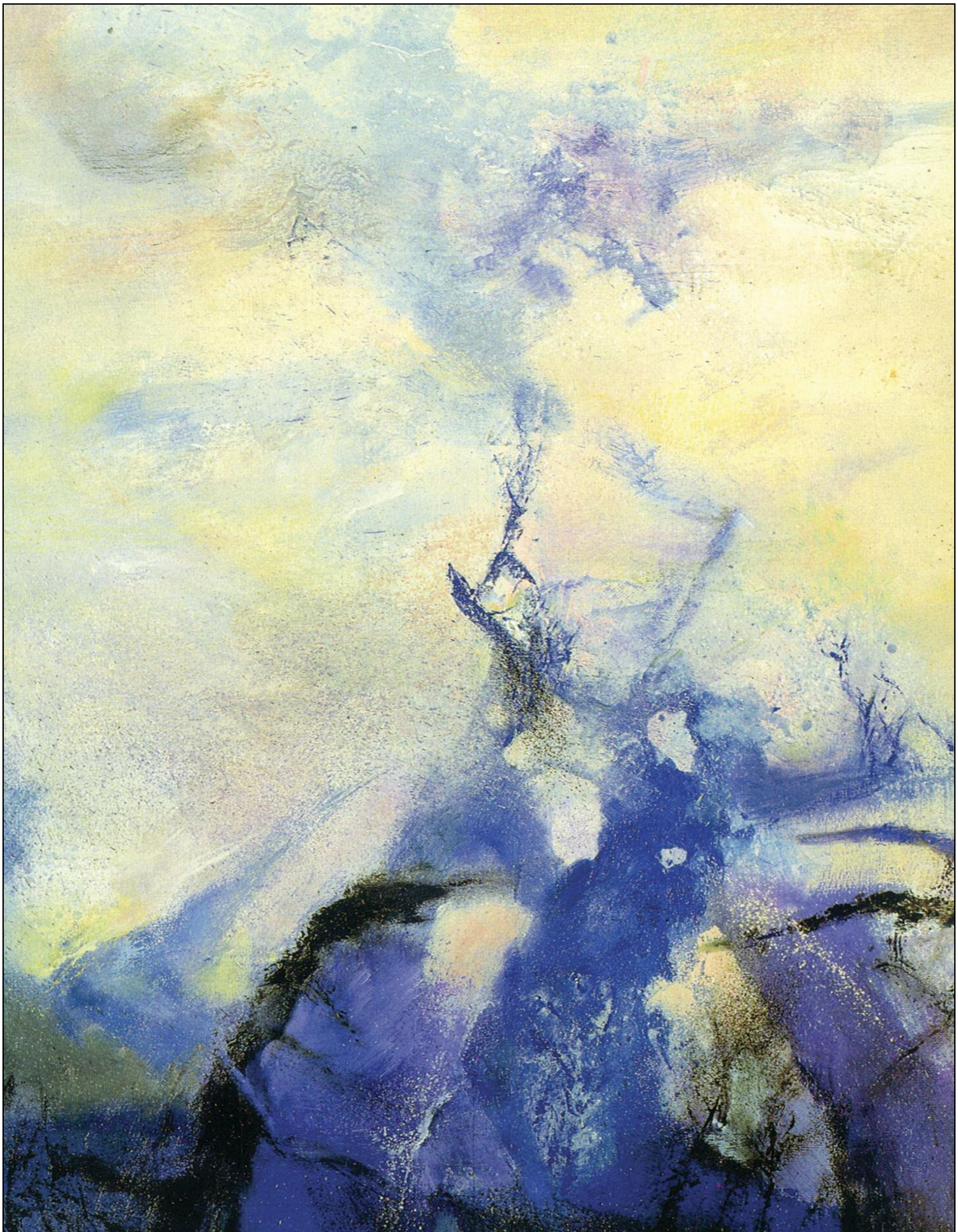
ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XIX (LIV) ■ Nr. 8 (446) ■ August 2019 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

10. ZAO WOU-KI - Tritych, detaliu

Momente și schițe din actualitatea literară

Eveniment editorial

O carte cu valoare documentară

Unsprezece epistole către Gheorghe Grigurcu (Editura Revers, 2019) reprezintă o carte rară, pentru bibliofili, de la condițiile grafice până la textele propriu-zise, cele unsprezece scrisori (reproduse și în facsimil) trimise cunoscutului poet și critic de scriitori importanți ai celei de-a doua jumătăți de secol XX: Șerban Cioculescu, Ștefan Augustin Doinaș, Paul Goma, Virgil Ierunca, Gellu Naum, Ion Negoițescu, Radu Petrescu, toți trecuți între timp în lumea drepților. E de reținut, printre altele, diagnosticul pe care i-l pune lui Gheorghe Grigurcu celebrul Șerban Cioculescu în 1983: „Ești ultimul și cel mai fidel călinescian. Ca Achile, a cărui lance rănea cu unul din tăișurile ei, dar lecuia cu celălalt, manevrezi cu deliciu elogiul perfid și sensurile biunivoce". Sau, tot Șerban Cioculescu consemnează această constatare care ține de istorie literară: „...rețin o singură nedumerire pe care o exprimați: de ce-l consider pe Arghezi nu tocmai la curent cu filosofia lui Blaga. În genere pe Arghezi nu-l interesa mișcarea de idei și cred că n-ar fi putut duce la capăt lectura gânditorului Blaga. De altfel, de când se ocupa de gospodăria de la Mărțișor, nu mai era în curent nici cu literatura franceză, pe care o frecventase pe vremea relațiilor lui cu Macedonski și mai ales cu Bogdan-Pitești..." După cum, tot de istorie literară țin și scrisorile lui Ion Negoițescu trimise de la Munchen în care-i vorbește prietenului său Grigurcu de capitolul pe care i-l dedica în *Istoria literaturii,* punctând: „...reprezintă exact modul în care te văd eu și n-a fost scris ca să-ți facă plăcere... În *Istoria* mea nu țin cont de prietenie, considerație etc, ci doar de textele ce le am sub ochi..." Poate că volumul ar fi fost rotunjit dacă ar fi fost publicate în oglindă și scrisorile lui Gheorghe Grigurcu la care au răspuns textele de față. De apreciat este însă faptul că fiind și facsimilate, cititorul este scutit de băuiala că autorul ar fi folosit „croșete" la publicarea epistolelor.

Într-o perioadă în care scriitorii nu-și mai scriu epistole cu stiloul, ci doar mesaje scurtisime pe internet, volumul acesta are poate valoare sentimentală pentru destinatar, dar are certă valoare documentară pentru istoria literaturii române. **(DAD)**

Carte nouă

Iubire, elefant de porțelan sau 66 de poezii plus 3/Cei ce fuck Triunghiul Dragostei/cu ilustrații de marilena nardi (Editura Autograf MJM, 2019)

Mihai Barbu este profesor de română, doctor în Litere, gazetar, membru al Uniunii Scriitorilor din România, autor al multor volume documentare despre mineritul din Valea Jiului. Dar, foarte important, Mihai Barbu este ultimul mohican care scrie reportaj literar de mare valoare, în ultimii ani publicând câteva volume cu reportajele apărute număr de număr în revista *Argeș*.

Mobilitatea intelectuală a lui Barbu e relevată acum și de proaspătul volum *Iubire, elefant de porțelan...* Numai și titlul acesta parodic ne arată avalanșa de idei a autorului. Avem de-a face cu un volum de poeme de-o originalitate frapantă, singura filiație fiind poate cu Radu Cosașu din volumele sale de tablete din anii 70. În Prefață, chiar el își etichetează producția drept „o poezie circumscrisă unui univers casnic". Tonul acestei poezii a cotidianului este unul fals cinic, în fundal găsind noi multă candoare, înțelegere superior bonomă și sentimentală a vieții, cu savoare, cu livresc, cu multă (auto)ironie, uneori vag senzațional, toate acestea fiind desigur apanajul spiritelor superioare. Să croșetezi toate acestea pe seama cotidianului cel mai tern nu e la îndemâna oricui. Mihai Barbu reușește de minune, el fiind un tipicar și meticulos, împărțind cele 100 de pagini ale cărții în cinci secțiuni, fiecare secțiune beneficiind de ilustrații color ale unei importante graficiene din Veneția, profesoară la Accademia di belle arti di Venezia – Marilena Nardi. Deși, am uitat să spun în prezentare, Mihai Barbu este el însuși și grafician. La o adică ar fi putut să și-o ilustreze singur. Dar, generos, o face în fond coautoare și pe graficiana italiană.

Dar spun degeaba vorbe eu aici, dacă nu citez și un poem pentru exemplară susținere, aproape la întâmplare: „Țigănci cu fuste multicolore precum curcubeul/ascuns după Mont Muranon insistau, în toiul iernii,/să vândă mulțimii, ce stătea cuminte la coadă, tot ce/le pofteau inima. Și cireșe din Ungaria, și banane din/ Ecuador, struguri din Spania, mere poloneze, cărbune fără/sulf din China, piersici turtite din Ouagadougou, ridichi/din Lună, ba chiar și niște binocluri cu rază medie de/acțiune subtilizate din Coreea de Nord/chiar de sub nasul lui/Kim Jong Il. *N-ai nevoie de foarte multe ca să fii fericit,* cânta,/cu volumul dat la maximum, Dinu Olărașu la radiourile/țiganilor și vocea lui ajungea până la cer. C-așa-i viața:/Un mister!" **(DAD)**

Parodie de
COSTEL STANCU

Petre Stoica

Iepurofilie

O să mă apropii de tine tiptil-tiptil,
cum intră boala în iepuri.
Nesuferito, ce ți-au făcut aceste pașnice
rozătoare de îmi ceri, cu atîta insistență,
o blăniță de-a lor pentru uz personal?
Comunicativ cum sunt,
am vorbit despre asta cu toți cunoscuții.
Au fost de părere că ar fi un sacrilegiu
nepermis nici măcar unui crescător
cu experiență ca mine.
Mulțumește-te și tu cu ceva artificial:
un trenci, o geacă de blugi, o canadiană...
Să nu influențăm echilibrul ecologic,
fauna, recensămîntul animalelor.
Degeaba plîngi și îmi arăți genunchiul.
- Ah! Ca un bot de iepure Angora-
Nu pot renunța cu una cu două
la o pasiune atît de veche.

Sic!

■ „*Poem corect politic*: am zărit doi bărbați/îmbrăcați identic/și i-am/întrebat dacă/sunt cuplu//m-au arestat" (Andrei Mocuța, *România literară*, nr. 27-28/21 iunie 2018)

■ „Azi (27 fevruarie/11 martie 1899), de la 51/2 – 8 ½ (ceva peste 3 ore!), m-a ținut regele la audiență. Ce e asta? Amabilitate? Plăcere de a vorbi cu mine? Pe mine m-a cam plictisit." (Titu Maiorescu, Jurnal 1899, Convorbiri literare, nr. 6 (282)/iunie 2019).

■ „Alergăm imbecilizați după cabine de lux, pe un Titanic în derivă" (Vasile Ghica – *Spații culturale*, nr. 63/martie-aprilie 2019).

■ „E mult mai greu să crezi în ceva și e mult mai ușor și mai comod să te crezi cineva" (Gheorghe Simon, *Feed back*, nr. 5-6/mai-iunie 2019)

Cântară iară fanfare-n Pitești...

În același festival tradițional, de nouă ani estival. Polonezi, bulgari, moldoveni de peste Prut, greci și turci, argeșeni. Cu instrumente de suflat și nu numai. Căci fanfarele sunt astăzi, precum am mai spus-o, orchestre. În repertoriu nu doar cu marșuri. Ci și cu muzică de estradă ori cu varii prelucrări. Motiv pentru care au și percuție, chitări electrice, claviaturi. Cei din Larisa, chiar un buzuki. Iar ăi din Edirne, un acordeon. Nelipsind, la unii, soliștii vocali...

Vreo trei seri la rând ascultarăm potpuriuri multe sau piese de sine stătătoare. Pendulând, să zicem, între clasic și modern. Prevalând, totuși, contemporaneitatea. Muzica de film, pop-ul, latino și etno. Mai puțin, din păcate, jazzul. Ce se pretează cel mai bine la asemenea ansambluri. Sonorități și ritmuri plăcute oricum, pline de culoare, făcându-ne să fredonăm adesea cu-ai lor făurari, la final de Cireșar...

Manifestarea are ca organizatori locali Consiliul Județean și Centrul Cultural Județean Argeș. S-a desfășurat, fără incidente meteo, la Grădina de vară a municipiului și n-a fost lipsită de public. Semn că divertismentul bine făcut mereu atrage, îmbelșugat, pretutindeni....

ADRIAN SIMEANU

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„Musca ne-ar putea da lecții despre reciclare”

■ Viață cum o periferie a unui oraș mare, dar fără blocurile agasante, doar ulițe cu case vechi, unele părăginite, cu tencuiala căzută, cu ogrăzi în care se află cișmele și se aude lătrat de cîini, într-o seară sticloasă de iarnă.

■ Blazarea cronică e o capitulare, blazarea intermitentă poate fi un factor al remontării.

■ Scriptor. A repeta înseamnă a consolida sau a risipi? Voia Destinului.

■ „Un anarhist cu idei expropriatoare le spunea odată prin sate ţăranilor că nu trebuie să muncească pentru stăpîni şi că trebuie să le confişte ce consideră ei (stăpînii) că le aparţine. Aş fi vrut să-l întreb pe el şi pe învăţătorii lui: pentru chiaburul care are 10 cai, e cărăuş sau face cărămizi ş.a.m.d., se poate munci sau nu? Dacă încă se mai poate, atunci unde ne oprim? Şi dacă stabilim pentru cine nu se poate munci, cum putem afirma, legifera asta? Vom stabili legi care se vor pune în aplicare cu forţa? Dar atunci vor exista noi abuzuri ale puterii” (Tolstoi).

■ A mărturisi ceea ce n-ai făcut, precum sub presiunea unui anchetator dur, sub tortura întrebărilor sale nesfîrşite. Întrucît ceea ce ai făcut în viaţă nu mai interesează pe nimeni.

■ La intrarea unui local periferic, văd aşezată la masă o ţigăncuşă de vreo 14-15 ani, numai piele şi os, nepieptănată, fumînd de zor cu mişcări deja intrate în rutină. Mă aşteptam să surprind pe chipul său o trăsătură a inocenţei în mizerie, dar am văzut cu totul altceva. La un moment dat, între două fumuri de ţigară, colţul gurii urîte i s-a strîmbat într-un rictus sarcastic, într-un rînjet de parcă ar fi spus: „atît de bine cunosc pacostea asta de viaţă, încît nu mai pot aştepta nimic bun de la ea, dar nici viaţa nu se mai poate aştepta la nimic bun de la mine”. Deznădejdea unei vîrste în avans cu cîteva decenii…

■ „Iubirea lucrează în două chipuri deosebite: ea se face suferinţă în cei osîndiţi şi bucurie în cei fericiţi” (Vladimir Lossky).

■ Paroxismul invidiei. Invidios pînă şi pe nefericirile Celuilalt.

■ Se dovedeşte cu prisosinţă a fi un om al inegalităţilor nu o dată acute. Uneori vorbeşte carismatic, alteori abia poate îngăima cîteva vorbe stîngace. Uneori e mulţumit de scrisul său, alteori îşi dă seama că a comis ceva mizerabil. Care să fie cauza? Poate că aspiraţia, naivă în fond, însă atît de intensă spre utopia calităţii, încît ajunge a-l inhiba. A. E.: „De ce nu un gen de timiditate faţă de sine însuşi?”.

■ „Mîţă morocănoasă (în limba engleză Grumpy Cat) este cea mai bogată pisică din lume. Pe numele adevărat Tardar Sauce, felina în vîrstă de 5 ani, are deja în conturi peste 100 de milioane de dolari. Ea a cîştigat recent încă 710.000 de dolari în urma unui proces. Asta pentru că un producător de băuturi, Grumpy Beverages, care-i folosea imaginea, nu a respectat contractul semnat iniţial. Mai precis, firma obţinuse dreptul de a pune imaginea pisicii pe o sticlă de băutură, dar a folosit-o şi pe o cafea, fără autorizaţie” (**Click**, 2018).

■ Elev fiind, mi-am dat seama că nu am o memorie auditivă, ci una vizuală. Prestaţia dascălilor o urmăream mai curînd ca pe un spectacol, fără a căuta neapărat a le reţine spusele. Lecţiile mă străduiam a mi le însuşi acasă, cu ochii pe text. S-ar părea că intuiam suveranitatea apăsătoare, pe viaţă, pentru mine, a textului.

■ „Meister Eckhart speria călugăriţele din Polonia - şi-şi scandaliza superiorii – începîndu-şi predicile cu fraze ca: Dumnezeu nu e bun, Dumnezeu nu e drept, Dumnezeu nu e necuprins, Dumnezeu nu e puternic. Urma o pauză de consternare, iar după aceea fraza era reluată: Aşa cum nu e nici rău, nici nedrept, nici mic, nici slab, Dumnezeu stă dincolo de aceste subîmpărţiri. (Prosper Merimée în **Cronica domniei lui Carol al IX-lea** a imaginat o situaţie asemănătoare, dar în stil glumeţ: pariul pe care îl cîştigă un predicator exclamînd pe un ton de injurie la începutul cuvîntării sale «sîngele şi moartea Hristosului!») (N. Steinhardt).

■ Moment negru. Trăieşti intens clipele nule, căci acestea sunt poate cele mai revelatoare.

■ După ce se iveşte o renunţare majoră a vieţii, urmează un şir remarcabil de renunţări minore spre a o acompania cu demnitate.

■ Tristeţea de căpetenie nu e de-a conştientiza din capul locului imposibilul, ci de a-ţi da seama treptat de posibilul care se dovedeşte în fapt imposibil. Trişeria posibilului.

■ „O pictură de Edgar Degas, furată în anul 2009 dintr-un muzeu din Marsilia, a fost găsită în portbagajul unui autocar în apropiere de Paris. Experţii au confirmat că tabloul intitulat «Les Chorsites» este autentic, amintind că valoarea acestuia a fost aproximată la 800.000 de euro. Poliţia a descoperit tabloul în interiorul unei valize, în timpul unui control de rutină efectuat la 16 februarie” (**Historia**, 2018).

■ Se vorbeşte peiorativ despre faptul că unii (nu chiar puţini) vîrstnici „cad în mintea copiilor”. Devin stîngaci, îşi pierd memoria, rătăcesc diverse obiecte, se încurcă mai în toate cele. Se expun hazardului printr-o naivitate ce nu eziță a cădea în ridicol. Dar care poate fi realul substrat al unei atari deriziuni? Într-adevăr are loc un anume reviriment al copilăriei, din deznădejde. O tardivă revoltă a sa din spaima de a nu-şi fi păstrat statutul. De-a se fi prăbuşit în eterogenia lumească a celorlalte vîrste, de a fi fost dată uitării. Apogeu al candorii, copilăria se confruntă cu acel apogeu al conştiinţei ce-şi face suma mai mult ori mai puţin sapienţial care este senectutea. Cu rezultate care capătă însă, în privirea obştii, aerul unor pozne. Dacă vreţi, realmente pozne, însă ale unui Destin cinic.

■ Musca ne-ar putea da lecţii despre reciclare. O muscă regurgitează şi mănîncă iar mîncarea cu pricina de mai multe ori.

■ Cioran nu doar „pe culmile disperării”, ci şi pe cele ale cinismului: „Rudele noastre ar trebui să aibă grijă să moară într-un moment cînd nu trecem printr-o perioadă de atonie. Altminteri, ce nemăsurat efort ca să arăţi interes pentru ghinionul lor!”

■ Tipul de doliu întîlnit în China, unde rudele şi prietenii mortului poartă o banderolă pe braţ timp de o sută de zile. Culoarea banderolei e în funcţie de relaţia cu decedatul: copiii săi poartă negru, nepoţii albastru, strănepoţii verde. În cazul în care e păstrată cu stricteţe tradiţia, banderolele sunt purtate timp de trei ani. Pe de altă parte, fiind socotit culoarea fericirii, roşul este strict interzis la funeralii. Alte culori de doliu: în Coreea, negrul şi bleumarinul, în Thailanda şi Brazilia, violetul. În ultima ţară, purtarea violetului cu alte ocazii e considerată a fi lipsită de bun simţ.

■ „Cu cît îl iubim mai mult pe Dumnezeu, cu atît simţim mai mult că voinţa noastră se face nu numai asemănătoare cu a Sa, ceea ce ar fi natural (şi n-ar mai merita să fie subliniat), dar, lucru surprinzător, că voinţa Sa devine din ce în ce mai asemănătoare cu a noastră…” (Monseniorul Ghika).

■ Despre ce să scrie dacă, aşa disgraţiat cum se simte, nu mai este în stare să scrie nici despre sine?

■ Senectute. Din ce în ce mai frecvent ai simţămîntul că scrisul nu-ţi mai „merge”. Să fie la mijloc un deficit al energiei vitale sau altceva? Nu cumva e chiar un surplus al acesteia? Deoarece intervin clipe în care viaţa erupe cu o putere deznădăjduită, voind parcă a conjura finalul apropiat s-o mai îngăduie nemijlocit, ştergînd orice interes colateral.

■ Despre M. Ivănescu: „De scris, n-a mai scris de ani de zile, iar de citit nu mai poate de mult. Doar domnul Drăghici îi mai citeşte uneori din ziar sau dintr-o revistă literară. «Tu ştii», îmi spune, «că pe vremuri spuneam, glumind fără glumă, cu o profundă seriozitate, că sunt de departe cel mai mare poet român, deşi tu-mi reproşai modestia, certîndu-mă că nu utilizez superlativul absolut. Pe zi ce trece, mă simt, ca poet, mai irelevant». Îi răspund: «Curios – dar de fapt perfect natural - , aceeaşi experienţă o fac şi eu, la un nivel mai jos, desigur: sentimentul de importanţă pe care-l aveam ca scriitor scade continuu, se apropie cu paşi mari de zero». Suntem amîndoi nişte supravieţuitori, în sensul cel mai propriu al cuvîntului: (…) Îmi spune «Ai observat că lucrurile care contau pentru noi în trecut şi-au pierdut semnificaţia? Cărţile mele, poeziile mele au devenit nişte fleacuri; premiile, ce s-a scris despre mine mă lasă complet rece». «Dar amintirile?» «Amintirile au cîştigat în importanţă, ele sunt tot ce mi-a rămas», îmi răspunde el cu o voce dintr-odată foarte serioasă” (Matei Călinescu).

■ Prin mijlocirea ideilor iei distanţă, prin mijlocirea afectelor te apropii de lumea cea imobilă, copleşitoare cum un munte.

■ Unii plămădesc din zăpadă figuri angelice. Alţii doar moşi de zăpadă.

■ Oră de lucru matinal. Scriptorul nu ştie dacă stă de vorbă doar cu sine însuşi sau şi cu Celălalt.

■ Sunt unele discursuri atît de „curate” prin natura lor, încît simularea acestora poate părea incredibilă. Şi totuşi s-a descoperit un influent predicator nu doar ateu ci şi escroc de anvergură, un stimat dascăl de etică criminal…

■ Să reprezinte patosul erosului o revoltă oarbă a sa împotriva propriei impotenţe metafizice?

■ Actualii poeţi din Moldova (cea a României), îmi spunea cineva, folosesc adesea prea multe cuvinte, „lungesc vorba” în versurile lor. Aşa o fi. Dar, mă întreb, Arghezi, de pildă, n-a folosit şi el multe „cuvinte potrivite”? Neîndoios, însă scrisul său opulent (mai cu seamă în tablete) are o contracţie metaforică ce simulează brevilocvenţa. Dăruită cu un număr enorm de prilejuri, scriitura argheziană dă impresia paradoxală de-a fi produsul unui avar al verbului. De altminteri, stînd de vorbă cu marele poet, am constatat cu uimire că acesta avea o exprimare orală echivalentă cu cea a textului său multstilizat.

■ „Dacă faimosul Teddy Bear îşi trage numele de la fostul preşedinte Teddy Roosevelt, în America lui Trump a apărut Trumpy Bear. Are o meşă portocalie, cravată roşie şi buzunar cu steagul american. Pe modelul acesta cum ar fi să avem şi noi un Daddy Bear?” (**Dilema veche**, 2018).

■ Azi, într-o după-amiază tîrzie, pe străzile din Sighet clipe tulburătoare ale unui trecut al meu care încă nu s-a terminat în condiţia sa de trecut, nu ca o amintire, ci ca o continuitate aievea a ceea ce a fost…

■ „…dacă vrea cu adevărat să fie «semnificativă», arta ar trebui să fie existenţă în sens superior, iar istoria artei se poate plasa sub această întrebare: dacă şi în ce măsură apropierea a reuşit. Artistul o ştie sau mai curînd o simte şi cunoaşte neliniştea legată de creaţie, chinul zămislirii, al ridicării primordiale. Ea este indispensabilă şi, ca şi miezul invizibil al flăcării, are mai puţin a face cu realizarea cît cu sensul ei. Aşa se explică tracul care îi mai cuprinde pe marii mimi, pe instrumentişti şi pe cîntăreţi, chiar atunci cînd au ajuns pe culmile gloriei. Ei intuiesc că au de dat mai mult şi altceva decît simpla virtuozitate” (Ernst Jünger).

■ Insuficienţa totuşi a acestui jurnal pe care-l citesc acum, al unui autor actual relativ cunoscut, ca şi cum cineva ar muta obiectele dintr-o odaie într-un chip neaşteptat, mai curînd stînjenitor, care obiecte aşteaptă răbdătoare să fie puse la loc.

■ Tip aparent onest, dar cu atîta vehemenţă îndreptată, deşi posibil cu justeţe, împotriva unuia şi altuia, încît aceasta capătă aspectul unei energii nervoase, mereu necheltuită, care ajunge, în controlul său distructiv, pînă la cele mai mici detalii ale execuţiilor proiectate. Mă tem să-mi imaginez fiinţa sa după ce îşi va încheia totuşi rechizitoriul. Ce va mai putea spune, ce va mai putea face? Nu va fi teribil de pustie aidoma unei cazarme dezafectate?

■ „O altfel de graţiere. După ce o vacă a evadat pe drumul înspre abator, înotînd şi refugiindu-se pe o insulă, politicianul polonez Pawel Kukiz a iniţiat o petiţie pentru ca, odată recuperat, animalul să nu mai fie sacrificat” (**Dilema veche**, 2018).

■ Cetăţi ce se apără pe dinăuntru, asediate de ele însele.

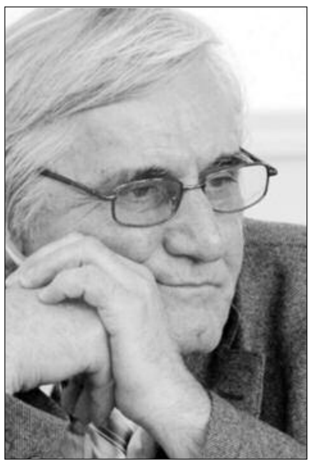
■ „Căci aceasta e soarta parodiei: nu trebuie să se teamă de exagerare. Dacă loveşte la ţintă, nu va face altceva decît să prefigureze ceva ce alţii ar face mai tîrziu fără să rîdă - şi fără să roşească – o seriozitate fermă şi bărbătească” (Umberto Eco).

■ O doamnă foarte corpolentă, cu o faţă deranjant plină, energic machiată. O mască. Sub care se află o altă mască de acum cîţiva ani, sub care, la rîndul său, se află o alta cu mai mulţi ani în urmă ş.a.m.d. O colecţie de măşti. Dar chipul său real? După toate probabilităţile, acesta nici n-a existat.

Tristeţea de căpetenie nu e de-a conştientiza din capul locului imposibilul, ci de a-ţi da seama treptat de posibilul care se dovedeşte în fapt imposibil. Trişeria posibilului.

aforisme

Nicolae Oprea

Cronica întârziată

Între poezie şi psihologia literaturii

Sunt rare cazurile în literatura română când înclinaţia către poezie coabitează cu cercetarea ştiinţifică riguroasă asupra operelor literare în structura spirituală a unui scriitor. Un caz aparte este reprezentat de Carmen-Maria Mecu, care se revelează editorial după vreo trei decenii de la începuturi, cel puţin în ipostază poetică, cum mărturiseşte pe manşeta copertei volumului de versuri *Cu geamănul dintre vieţi* („Scriu de peste treizeci de ani studii literare şi poezie"), publicat în 2016; anticipat de *Viaţa în fragmente* din 2013. A recuperat apoi din sertare şi alte grupaje poetice, intitulate expresiv în registru psihologic şi ludic: *Priveşte în ochi un fir de iarbă* (2017), *Poeme terapeutice// Să desfacem o ceapă* (2017), *Colţi de lună* (2017) şi *Trotinetă pentru adulţi* (2018). Carmen-Maria Mecu îmbină în discursul său secvenţial (fără titluri) poezia de notaţie cotidiană cu explorarea adâncurilor sufleteşti. Confesiunea lirică impregnată de nostalgii nedefinite are pregnanţa unui dialog cu sinele, ce conduce către reflectarea eului subiectiv în cuprinsul lumii, în spiritul revelaţiilor: „mamă/ eu stau aici şi mă scriu/ în fiecare zi cu alte cuvinte"; sau: „e luna mai/ mă scriu/ eu pe mine cu mine mă scriu". Poemul care deschide cel mai bun volum al poetei cu debut întârziat, *Colţi de lună* (Ed. Tracus Arte), irizat de ironie în percepţie autoironică şi uşor polemică, îmbracă formula comunicării cu cititorul: „prieteni cititori de o seară/ da am pedigree poetic extrem de banal// tata nu a fost un deţinut de gulag/ nici nu a murit de cancer spectacular/ îl ţin minte însă ca pe un iscusit prof de mate/ culegător performant de hribi vinecioare şi fragi// mama mea nu a delirat despre/ lumile ei virtuale şi nu a înjurat birjăreşte/ trăgând din ţgară cu sete chiar niciodată/ a fost doar o femeie foarte frumoasă din bucovina/ care i-a iubit mult pe oscar wilde mark twain proust şi boris vian// eu sunt numai o ţărancă pârâtă ce mărunţeşte pământul/ într-o grădină de vară/ cu gândul la spiriţeii lui newton şi/ la arborele gnozei lui culianu cel mort/ foarte departe de ţară// da am pedigree poetic extrem de banal/ nu mă credeţi/ prieteni cititori de o seară". În dedublarea creatoare se resimte influenţa lui Nichita Stănescu, portdrapelul generaţiei şaizeciste care se declară inventator al *Hemografiei* – „adică arta de a scrie cu mine însumi".

În perimetrul psihologiei literaturii şi a comunicării, Carmen-Maria Mecu a debutat în 2001 cu studiul *Mintea care povesteşte. Scheme de cititor, scheme de autor*, flancat de recomandările generoase ale criticilor Paul Cernat, Eugen Negrici, Antonio Patraş şi Monica Spiridon. În ediţia din 2016 (Ed. Muzeul Literaturii Române), autoarea reuneşte în fapt cinci studii de teorie literară (narativă) aplicată – cum menţionează în argumentul lucrării unitare – „în căutarea unei matrici generatoare de text narativ". În capitolul introductiv se conturează structura teoretică cu suport psihologic, aşa cum indică, de altfel, titlul stufos: *O schemă de cititor: schema conversiei de perspectivă sau schema dinamicii opuselor. O gramatică structurantă a textului narativ*. Explorarea textuală din care se contrag schemele de cititor şi, mai cu seamă, cele de autor începe cu analiza „Momentelor şi schiţelor" lui I. L. Caragiale, sub titlul *Caragiale vs. Caragiale*. În capitolele următoare sunt analizate metodic, pe filieră tematică, filmul documentar al lui Sorin Ilieşiu, cu ecou imediat în anii post-comunişti, *Speranţa* şi, mai extensiv, *complexitatea* lui Ioan Petru Culianu, cu titlul complet: *Istoria unei scheme mentale aparţinând acestui autor, aşa cum ni se arată ea în textele lui ficţionale şi nonficţionale*. Partea aplicativă se încheie cu analiza poemului narativ (de fapt, un poem eseistic) *Planta-Ou*, conceput de un poet optzecist răzleţit de generaţia sa, Viorel Padina. În acelaşi an cu apariţia acestui „instrument didactic şi de cercetare" (astfel considerat de Monica Spiridon), Carmen-Maria Mecu îşi concretizează pasiunea statornică pentru creaţia nichita-stănesciană, publicând studiul *Nichita Stănescu prin lentile de psiholog*, reeditat în 2016 sub egida Muzeului Literaturii Române.

Pasionată fără rezerve de subiect, autoarea studiului nu se mărgineşte să apeleze în interpretarea sa originală la opiniile critice consacrate şi la bibliografia de specialitate, întrucât atrage în propriul comentariu, teoretic şi analitic deopotrivă, ideile justificative şi mărturisirile poetului din volumele de eseuri şi publicistică: *Respirări, Antimetafizica, Fiziologia poeziei, Album memorial* ş.a. Uzând de asemenea surse, în partea introductivă – şi cea mai amplă -, *Nichita Stănescu: operă şi biografie*, cercetătoarea distinge două biografii paralele care alcătuiesc personalitatea scriitorului: exterioară („ca o succesiune de evenimente semnificative social") şi interioară („a întâmplărilor cu sens care i-au modificat succesiv conştiinţa"). Reliefând pregnanţa *biografiei artistice* pe care şi-o construieşte poetul analogic cu opera, autoarea conchide: „Operă fiind, biografia interioară a poetului va releva la o analiză mai atentă câteva teme: *ruptura, moartea şi anatomicul, comunicarea şi întâlnirile semnificative, lecturile*." Şi, drept urmare, temele subliniate vor fi analizate punctual în secvenţele următoare.

Carmen-Maria Mecu îşi demonstrează deplin forţa analitică în capitolul *O străpungere creatoare: „11 elegii"*, unde trece în revistă „schemele de lectură" aplicată de câţiva critici care au comentat pe larg cel mai bun volum al poetului (Ion Pop, Ioana Em. Petrescu, Ştefania Mincu), pentru a aplica finalmente propria grilă de lectură din *perspectiva asupra sacrului*: „Cele *11 elegii* ar putea fi privite ca *legare* a mai multor perspective asupra sacrului, în aceeaşi măsură în care această cheie de lectură ne-a fost sugerată şi de semnificarea ciclului drept *carte*." Este aprofundat şi comentariul ciclului *Noduri şi semne* pus sub semnul „meta-meditaţiei", considerat „a doua mare breşă creatoare pe care o produce Nichita Stănescu în canoanele literare": „Pricinile meditaţiei ar fi: *comunicarea* şi *creaţia prin cuvânt*, pe de o parte, *moartea şi renaşterea*, pe de alta." În acelaşi registru analitic care conduce spre concluzii teoretice se remarcă: analiza meditaţiilor poetului asupra creaţiei şi receptării, în *Starea poeziei*; determinarea *Artei poetice a spontaneităţii* prin analiza „poemului exemplar" *Temă cu variaţiuni*, din ciclul *Opere impersonale* etc.; culminând cu experimentul didactic din *O experienţă de receptare*, la care participă autoarea cu un grup de studenţi pentru a demonstra *Învăţarea prin experienţă. Artistul - iniţiator de experienţe esenţiale*. Analiza pertinentă constituie fundamentul altor consideraţii teoretice şi de psihologie a cunoaşterii sau comunicării în partea cu valenţe de nucleu al studiului *Nichita Stănescu, poet „cosmic". O psiholgie a cunoaşterii şi a limbajului poetic*, însumând secvenţele: *Ontologia, Identificarea – mecanism al cunoaşterii şi procedeu poetic, Creaţia „In Anima". Simbolism verbal şi plastic* şi *Moralistul*. Reuşind să descifreze „complicatul mecanism al creativităţii stănesciene" (cum remarcă Antonio Patraş în prezentarea de pe copertă), Carmen-Maria Mecu îşi probează în cuprinsul acestui volum talentul de psiholog îngemănat cu teoreticianul literar pe temeiul analizelor textuale de profunzime.

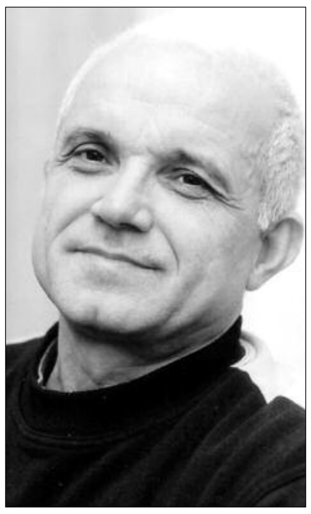
Pasionată fără rezerve de subiect, autoarea studiului nu se mărgineşte să apeleze în interpretarea sa originală la opiniile critice consacrate şi la bibliografia de specialitate, întrucât atrage în propriul comentariu, teoretic şi analitic deopotrivă, ideile justificative şi mărturisirile poetului din volumele de eseuri şi publicistică: *Respirări, Antimetafizica, Fiziologia poeziei, Album memorial* ş.a.

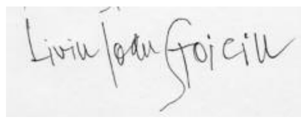
Biblioraft:

- Marian Drăghici, *Păhăruţul*, Ed. Junimea, Iaşi, 2019;
- Dinu Flămând, *Descos şi ţes, Antologie de autor 1971-2017*, vol. I-II, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018, col. Echinox;
- Liviu Ioan Stoiciu, *Opera poetică, vol. III, 2003-2008*, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2017;
- Nicolae Coande, *Persona, antologie de versuri*, Ed. Măiastra, Târgu-Jiu, 2013;
- Mircea Petean, *Poemele Anei*, ed. a II-a rev. şi adăugită, pref. de Andrei Zanca, postfaţă de Paul Aretzu, Ed. Limes, Cluj-Floreşti, 2019;
- Gheorghe Vidican, *Un interior glisant*, Ed. Tracus Arte, 2018;
- Gabriel Hasmaţuchi, *Noduri*, Ed. Agnos, Sibiu, 2018;
- Doiniţa Ioneţ, *Il canto del mare //, Cântecul mării*, poezii, Ed. Angel's, Oneşti, 2019; idem. *Uşărnica, povestiri*, Ed. Angel's, Oneşti, 2019;
- *Viscolesc zăpezile albastre// 50 de poeţi evrei născuţi în România*, antologie de Etgard Bitel, Ed. Betapress, Ashdod-Israel, 2019, prefaţă de Dumitru Chioaru;
- Nicolae Dabija, *Compito per domani*, Graphe. it. Edizioni, Perugia, 20218; idem,*Tema pentru acasă*, roman, ediţia a noua, Ed. pentru Literatură şi Artă, Chişinău, 2018;
- Horia Dulvac, *Efect Doppler*, Ed. Scisul Românesc, Craiova, 2009;
- Cornel Nistea, *Iar nimic în cutia poştală, Schiţe, nuvele, povestiri*, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019;
- Doina Popa, *Luna de miere*, Ed. Junimea, Iaşi, 2018;
- Mariana Sipoş, *Mersul pe ape*, roman, ed. a III-a, Ed. Eikon, Bucureşti, 2016;
- Cezar Giosan, *Americanul*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2019;
- Cristina Olteanu, *Badantă de împrumut,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019;
- Letiţia Vladislav, *Chemarea cocorilor*, roman, pref. Dan Culcer, Ed. Eikon, Bucureşti, 2019;
- Nicolae Dabija, *Aşchii de cer*, Ed. pentru Literatură şi Artă, Chişinău, 2018;
- Mircea A. Diaconu, *Metacritice*, Ed. Junimea, Iaşi, 2018; *Biblioteca română de poezie postbelică, Studii, eseuri, cronici*, Ed. Universităţii Ştefan cel Mare, Suceava, 2016;
- Stan V. Cristea, *Marin Preda. Anii formării intelectuale*, ed. a II- revăzută şi adăugită, Ed. Aius, Craiova, 2019;
- Constantin Cubleşan, *Mihai Eminescu / Lecturi analitice,* Ed. Palimpsest, Bucureşti, 2019;
- Adrian Alui Gheorghe, *Calinic Argeşeanul. Studiu monografic*, Ed. Doxologia, 2019;
- Ştefan Ion Ghilimescu, *Timpul şi oglinda. Contribuţii ciorănesciene*, Ed. Limes, Cluj-Floreşti, 2019;
- Ovidiu Pecican, *Tresăriri critice/ Dezmorţiri literare*, Ed. Limes, Cluj-Floreşti, 2018;
- Adrian Dinu Rachieru, *Romanul politic şi pactul ficţional*, vol. II, Ed. Junimea, Iaşi, 2018;
- Carmen Elena Andrei, *Nicolae Balotă şi literele române*, Ed. Academiei române, Bucureşti, 2014;
- Christian Crăciun, *Ucronia eminesciană. Eseu despre timp şi imagine în* Memento Mori, Ed. Eikon, Bucureşti, 2015;
- Florin Chivoci, *Ipostaze imaginare ale Piteştilor. Meditaţii, reprezentări, idei*, Ed. Argeş Press, Piteşti, 2019;
- *Transilvania din cuvinte, 1918-2018*, Studii, eseuri, evocări, memorii, Antologie alcătuită de Irina Petraş, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018;
- *Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Almanahul literar/ Steaua, 1949-2019*, vol. alcătuit de Irina Petraş, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019;
- Vinicius de Moraes, *Tristeţea dans /Tristeza feita dança*, ed. bilingvă portugheză-română, trad. şi cuvânt înainte de Dinu Flămând, Baroque Books Arts, Bucureşti, 2018;

Liviu Ioan Stoiciu

La un „recensământ” al revistelor literare

Am reconștientizat zilele trecute că o mare nenorocire pentru România (pentru bugetul ei în general consolidat și pentru bugetele județene, municipale, orășenești și comunale în particular) sunt revistele de cultură, cele literare în special. Reviste care toacă banii publici inutil. Mare nenorocire e și pentru literatura și limba română apariția acestor reviste „fără cititori”, „peste o sută”, conduse de pensionari. Mai grav, poeții (din redacțiile acestor reviste) sunt de vină că românilor le merge atât de prost – după cum ne-a lămurit acum Ion Simuț, criticul cu pretenții de istoric literar „clarvizionar”...

O punere la punct a lui Ion Simuț în revista *Orizont* 6 / 2019 mi-a atras atenția: *Ion Simuț are insomnii din cauza revistelor literare din România. Care sunt proaste, necitite și, prin urmare, merită să dispară din peisajul cultural al țării. Simuț uită că tocmai aceste reviste au scris cu asupra de măsură despre cărțile sale (adeseori indigeste) și l-au așezat pe un loc mult prea înalt în raport cu biata lui cumințenie. Argumentele și agenda sunt cele ale lui Eugen Simion și ale echipei sale. Nu trebuie să fii Sherlock Holmes ca să ghicești ce se află în spatele acestei bruște agitații anti Uniunea Scriitorilor și a revistelor literare: o previzibilă candidatură la un fotoliu academic. Subscriem la concluzia articolului din* România literară*: „Gestul public reprobabil pe care îl face astăzi îi va aduce aplauzele caracudei literare și, poate, niscai lauri academici, dar, cu siguranță, nu și aprecierea lumii literare. E șocant să pui în pericol revistele literare, coloana vertebrală a literaturii contemporane, de dragul unei ambiții de care nu ai absolut nicio nevoie”. De la mizeria lui Caion la adresa lui Caragiale, literatura română a înregistrat puține abjecții de asemenea proporții...* Ce să mai comentezi? E uluitoare pentru mine ieșirea în relief a taberei lui Eugen Simion (tabără pusă pe baricadă adversă la Uniunea Scriitorilor-Nicolae Manolescu; în jurul ei grupându-se pe bisericuțe „tinerii” critici finanțați de filialele Academiei din centrele universitare, cu tot cu poeții și prozatorii douămiiști „contestatari”, plus „reformiștii” din penumbră, excluși din Uniunea Scriitorilor după ce au dat-o în judecată) pe mâna lui Ion Simuț, care ar viza „o previzibilă candidatură la un fotoliu academic”... Ce ți-e cu criticii ăștia iubitori de putere *în absolut*, fac și pe dracul să plătească polițe!

În loc să ne bucure prezența revistelor de cultură în mai toate județele (încercând să acopere fenomenul literar românesc de azi, așa cum e), a ajuns să ne deranjeze. O repet și aici, de anul ăsta Uniunea Scriitorilor a acordat multor reviste din provincie credibilitate, apărând „sub egida Uniunii Scriitorilor”; toți membrii Uniunii au ocazia să publice în ele texte originale și să fie comentați critic (mai mult sau mai puțin fericit, e adevărat, dar n-ai de unde să scoți numai valori), în condițiile în care revistele Uniunii Scriitorilor sunt mai restrictive. S-a ajuns să aibă loc și un colocviu anual al revistelor de cultură din România la Arad, anual, unde se dezbate soarta lor... Sunt reviste literare care apar semestrial, trimestrial, la două luni, nu numai lunar (săptămânale nu sunt decât două: *România literară* și *Observator cultural*; *Dilema veche* nu e revistă literară), posteritatea va reține literatura contemporană din aceste reviste așa cum e, cu plus și minus. Cei ce administrează banul public au înțeles că și cultura scrisă merită să fie sponsorizată, ea rămânând martor. E curios că nu înțelege asta un istoric literar. Că ideea desființării revistelor, nu a apariției lor, e compromițătoare.

M-a pus pe gânduri Ion Simuț (cu „Elegia” lui la adresa presei literare de limbă română) cu: „Peisajul presei culturale s-a stabilizat de câțiva ani la aproximativ o sută de reviste culturale – sumă aproape incredibilă, dar reală. Ar merita să facem un recensământ exact, pe județe”... Fiindcă sunt și eu un străvechi cititor de reviste literare, o să încerc să fac o listă a lor, de curiozitate (reviste la care am eu acces, care să conteze cât de cât). Constat din start că azi sunt județe unde eu nu știu să apară reviste literare „print, pe hârtie”: la Brăila, Tulcea, Călărași, Ilfov, Prahova, Vâlcea și Mehedinți, de exemplu (nu mai pun la socoteală Covasna și Harghita). Să o iau pe rând: în județul Botoșani (apare revista *Hyperion*, director Gellu Dorian), în Suceava (*Bucovina literară*-Alexandru Ovidiu Vintilă), în Iași (*Convorbiri literare*-Cassian Maria Spiridon și *Poezia*-Marius Chelaru; *Expres cultural*-N. Panaite; *Scriptor*-Lucian Vasiliu; *Revista română*; *Feed Back*-Daniel Corbu; *Cronica Veche*-N. Turtureanu; *Contact Internațional*-Liviu Pendefunda; *Suplimentul de cultură* promovează Editura Polirom, are regim de revistă de cultură de portofoliu; revista *Dacia literară*, editată de MNLR Iași, a dispărut din peisaj de când a fost înlăturat Lucian Vasiliu din fruntea ei; nu știu dacă mai apare *Zona Literară* a lui Paul Gorban, e dedicată douămiiștilor; *Timpul* a devenit o revistă politică, tip *22*, e de ignorat), în Neamț (*Conta*-Adrian Alui Gheorghe, și-a suspendat de un an apariția; *Antiteze*-Cristian Livescu), Vaslui (*Baaadul Literar*-Gruia Novac, la Bârlad), Bacău (*Ateneu*-Carmen Mihalache; *Vitraliu*-Geo Popa; *Plumb*-Dumitru Brăneanu; *13 Plus*-Petre Isachi), în Galați (*Antares*-Corneliu Antoniu; *Porto Franco*-Sterian Vicol; *Dunărea de Jos*-Florina Zaharia; *Tecuciul literar și artistic*-Eleonora Stamate; nu știu dacă mai apare *Axis Libri*-Zanfir Ilie, revistă a Bibliotecii Județene), în Vrancea (*Pro Saeculum*; nu știu dacă mai apare *Salonul literar*-Culiță Ușurelu). Apoi: în județele Brăila și Tulcea (nu știu de existența niciunei reviste de cultură), în Buzău (două publicații care apar la țară, *Caietele de la Țintești*-Stelian Grigore și *Întrezăriri*-Gh. Postelnicu; apoi *Literadura*-Teo Cabel; nu știu dacă mai apare *Cartelul metaforelor* după moartea de anul ăsta a redactorului ei șef Marin Ifrim; nu știu dacă mai apare la Râmnicu Sărat *Spații culturale*-Valeria Tăicuțu), în Constanța (*Ex Ponto*-Ovidiu Dunăreanu, *Tomisul cultural*-Iulian Talianu), în Ialomița (*Helis*-Gh. Stroe, apare la Slobozia), în Călărași și Ilfov nu știu de existența niciunei reviste de cultură. În județul Giurgiu (revista *Sud*-Vasile Grigore, apare la Bolintin Vale), în Teleorman (*Caligraf*-Florea Burtan, apare la Alexandria), în Dâmbovița (*Litere*-Mihai Stan, apare la Târgoviște; apărea aici și publicația *Singur* a lui Ștefan Doru Dăncuș, mai apare?), în Prahova (apare *Atitudini* la Casa de cultură, revistă pe care eu n-o văd semnalată nicăieri? Apărea la un moment dat la Câmpina *Revista Nouă*-Florin Dochia, nu știu dacă mai apare), în Argeș (revista *Argeș*-D. Aug. Doman; *Cafeneaua literară*), în Vâlcea (*Rotonda valahă*? Ce e? Nu știu de existența niciunei reviste literare), în Olt (revista *Oltart*-C. Voinescu), în Dolj (la Craiova apar *Ramuri*-Gabriel Coșoveanu; *Scrisul Românesc*-Florea Firan; *Mozaicul*-N. Marinescu; *Noul Literator*-C. Pădureanu; aud că apare aici și revista *Lamura*, n-am văzut-o niciodată, mai apare?), în Gorj (*Confesiuni*-Doru Strîmbulescu; *Caietele Columna*-Vasile Ponea, *Portal Măiastra*-Zenovie Cârlugea; la toate trei e pus șef simbolic Gh. Grigurcu; apare aici și o revistă în miniatură, *Ceașca de cafea*-G. Drăghescu), în Mehedinți (apărea aici revista *Amfitrion*, mai apare? Apărea la Drobeta Turnu Severin și o revistă cu același nume ca al revistei care apare la Alexandria, *Caligraf*, mai apare? Nu le-am mai văzut semnalate nicăieri), în județul Caraș Severin (*Reflex*-Octavian Doclin, apare la Reșița), în Hunedoara (la Deva apare *Ardealul literar*-Mariana Pândaru Bârgău; *Baricada*-Dumitru

(continuare în p. 9)

În loc să ne bucure prezența revistelor de cultură în mai toate județele (încercând să acopere fenomenul literar românesc de azi, așa cum e), a ajuns să ne deranjeze.

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale. Nu există mare națiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

LIBER/LIBERTIN

- Te plimbi, nu? Ce-ți pasă? Ai ieșit la pensie, acum ești libertină, nu mai trebuie să semnezi condica cu noaptea-n cap, să ieși din casă, chiar dacă afară crapă pietrele de ger, să te înghesui în autobuz cu toți nespălații, mi se adresă, în timp ce căuta într-un mănunchi de chei pe cea potrivită pentru a încuia ușa apartamentului, cu o sclipire de invidie în ochi, dar cu glas ce se dorea dulce-dulceag tânăra (încă) vecină de la parter, avocat de succes în urbea noastră patriarhală.

Era 10 dimineața și ieșisem, într-adevăr, la plimbare pentru a face o vizită mătușii mele. Aprob cu zâmbet larg lamentația vecinei, dar nu apuc să-i răspund, căci se îndepărtează cu pași repezi, lăsându-mă nedumerită, vinovată și asurzită de pocnetul declanșat de ușa masivă de la intrarea în bloc, închisă nu cu foarte mare grijă. Vinovată că am ieșit la pensie, vinovată că zâmbeam când femeia își mărturisea suferința, vinovată că îmi arde de plimbare și de vizite la ora zece dimineața. Nedumerită, căci nu știam cât de grea este viața de avocat, ora zece nu e chiar cu noaptea-n cap, afară erau vreo 25 de grade, iar de călătorit o văzusem totdeauna la volanul unui Audi gri-metalizat, parcat mereu pe linia dintre două locuri. Îmi revin din amețeală, dar mă cuprinde revolta. Cum adică... libertină?! Renunț la vizita plănuită și mă întorc să verific, ca de obicei, în DEX, 2012, p. 589: **<u>LIBERTIN, -Ă, *libertini, -e*, adj. (Adesea subsatntivat) Care sfidează regulile decenței și ale moralei; indecent, ușuratic, desfrânat. – Din fr. libertin, lat. libertinus</u>**. Caut și în *Noul dicționar universal al limbii române*. La fel! Ba este adăugat și „destrăbălat”! Oare vecina mea nu face diferența de sens între „libertin” și „liber” (= *care se bucură de libertate, independent*)? Să fie ignoranță? Să fie cu intenție? De la un avocat te poți aștepta la orice! Cine confundă sensurile acestor două cuvinte nu e departe de a confunda și „libertate” (= *posibilitatea de a acționa după propria voință* etc.) cu „libertinaj” (= *desfrâu, destrăbălare* etc.), „liberalism” (= *doctrină politică bazată pe ideea dreptului individului la egalitate, libertate de expresie și acțiune* etc.) cu „libertinism” (= *comportare, viață de libertin* etc.).Bunicul meu, lider liberal, a promovat liberalismul, a iubit libertatea. Fac oare deosebirea de sens între „liberalism” și „libertinism” urmașii și urmașii urmașilor bunicului meu? Am mers însă prea departe cu gândul. Revin cu gândul la vecina avocat. Să-i atrag atenția că „liber” și „libertin” nu înseamnă același lucru? Sau să tac, pentru că se zice că trebuie să te ai bine cu vecinii, mai ales dacă sunt avocați? Dar cu „onoarea mea nereperată” de vorbitor de limba română cum rămâne?

RECUNOȘTINȚĂ, DIN NOU

Citesc, citez și mă minunez: „În construcția cu prepoziția *de* (care și-a pierdut sensul partitiv, dobândind sensul „de felul”) + pronume posesiv, norma actuală admite atât pluralul, cât și singularul: *un prieten de-ai mei/de-al meu, o prietenă de-ale mele/de-a mea.*” (DOOM², 2010, p. XCIII). „În limba actuală, construcțiilor *[...] un prieten de-ai mei, o elevă de-ale ei* le sunt preferate construcțiile cu ambele nominale la singular: *un prieten de-al meu, o elevă de-a ei.*” (GALR, vol.I, 2008, p.622). Alături de acel impersonal „sunt preferate”, argumentul este derizoriu. Și anume, în exemple precum „o carte dintre acestea” întregul din care se extrage o parte este considerat definit/delimitat, dar în „o carte de-ale mele” nu mai este. (?!) Prin urmare, pot spune „un prieten de-ai mei” (= un prieten dintre prietenii mei), și tot așa de bine pot spune și „un prieten de-al meu” (= un prieten dintre prietenul meu)?!

Cine a pierdut sensul partitiv al prepoziției *de*? Aceeași „generație medie de intelectuali din București” (DOOM², 2010, p.XIII) care mănâncă *cireși* în loc de *cireșe*? Se pare că cei care utilizează acest tip de construcții cu singularul nu prea au trecut pe la școală. În *Appendix Probi*, sec. III-IV d. Hr., lucrare cu caracter normativ, ceva asemănător cu DOOM, se observă grija pentru forma corectă: *oculus non oclus, articulus non articlus* etc. Acesta este rolul lucrărilor normative, să țină hățurile limbii vorbite, să apeleze la legea uzului cu chibzuință, după îndelungi și documentate observații.

Așa cum sunt recunoscătoare pentru faptul că DOOM² îmi dă voie să fiu cultă, acceptând alături de despărțirea în silabe după pronunțare și pe aceea după structură, adică alături de *i-nac-tiv*, pot despărți și *in-ac-tiv*, tot așa sunt, din nou, recunoscătoare pentru că mi se dă voie să utilizez și construcțiile cu pluralul: *un prieten de-ai mei, o prietenă de-ale mele*.

litere

Mihaela Meravei

iele

pipăind drumul înapoi în realitate cu solzi de oțel

puteam să-l ispitim -

fructul furat din grădina raiului nostru poetic

un fel de Eden al iubirii abstracte

cocea ademenitor între noi aerul

în căutarea orașului pierdut

călătoream printr-un ochi obscur de cer
alături de arahnide cu gheare și întrebări lipicioase
într-un scenariu de Kusturica în căutarea
orașului de lemn

zgomot de-mi tremura carnea cuvintelor și
ceață ucigașă cât pentru întreaga Londră
mă pregăteam de spargerea finală în aplauzele celorlalte cârtițe
mi-am strâns maxilarele
să nu-mi aud decât imaginația scrâșnind

despre orașul acesta cu lumea transpirând poezie
se vorbea la teleenciclopedia uneori
atât îmi mai aminteam din copilărie
străzile purtau nume de poeți
cuvintele aprindeau împrejurul sufletelor
cum în grădini de Ziua Îngerilor lampioane
câte o trivialitate mai exploda petardă chinezească
lumea aplauda ca la circ ursul polar
apoi rumoarea se transforma în vacarm
hands-free hands-free
țipau pe roată poeții
să-mi pot continua drumul
mi-am smuls mâinile din rădăcini
creioanele s-au luat după mine
mașini de descarcerare cu girofarurile aprinse
ultima stație Drumul Taberei
când vor termina ăștia gura de metrou să pot ieși la suprafață

mi-e dor de poezie

ubicvitate

prea tăcută pentru lumea asta poezia
ubicuă îmi deșiră gândurile cum Ariadna firul
prin labirint

să mă pot recunoaște
ar trebui să învăț să mă cer pe mine mie însămi
dar nu exist aici chiar dacă pot fi peste tot

plouă cu lacrimi de păsări ca-ntr-un film mut
și eu gesticulez cuvintele poate mă auzi –
cum Dumnezeu noaptea
poezia –
când urlu cu mâinile astea
împrumutate de la cei ce-mi trăiesc viața
în absență

nimic despre mine

ieri am primit un aviz în cutia poștală

aerul avea miros de smirnă
vibra în vârful sabiei lui Damocles
atârnând de un fir de păpădie înghețat

cartea aceea era la fel de veche precum țestoasa care ține pământul
premiată cu Man Booker înaintea concepției
din ea ieșeau crengi crescute în loc de rădăcini
aș fi vrut măcar să ating degetele lui înfrunzite
alergând pe trupul nucului despicat

sirena din turn urla din toți rărunchii luminii
de parcă iubirea ar fi căzut din cer
poștașul nu sună de două ori
poștașul nu iartă
fanta cutiei poștale e foarte îngustă
ca patul lui Procust
în care fiecare carte ar trebui să încapă
cu literele vorbind limbile Pământului

pe Pont des Arts lacătele au început să fie deschise cu fire de iarbă
totuși în oglinda Senei mai multe iubiri se repetă

nu știu la ce să mă aștept din partea lui
strâng avizul în mână
ziua mi se scurge fierbinte printre degete

mâine negreșit îi voi cere ultima carte
precum în el așa și în mine cuvântul

anamnesis

să ne putem uita trecutul mai sorbim o gură din poezie
cu speranța apei din Lethe
infernul ne înăbușă cu râul amintirilor de cenușă

câteva picături de nectar din ultimul vers
se preling la colțurile minții înțepenite într-un rictus ce-ascunde
secretul lui Polichinelle
tunetul hohotelor de râs străpunge liniștea
transfigurându-se într-un răsărit isteric

se crapă de ziuă în ora ambiguă a iubirii

plecăm din celelalte locuri la întâlnire ca două oceane
unul verde celălalt turcoaz nu-i rost de contopire
materia noastră intimă este separată de valuri de
amintiri ce ne izbesc vulcanic
pare-se clocotim

într-un târziu îndrăznesc să ridic ochii
lotus în oglinda irisului tău mă recunosc
murmurând un imn cum mama-n prima mea zi de viață
un descântec

iată roaba cuvântului fie mie după poezia lui

kamikaze

noaptea trosnește din baiere apropiindu-se parșivă
înghite flămândă ultima rază de speranță
luna se crapă precum coaja de ou eliberând mănunchiul de ceasuri

mă tem de mine însămi
inima bubuie acorduri Rolling Stones nu-mi mai aparține
nu o mai recunosc ieșită din mine

timpul anaconda descolăcită
mi se strecoară-n trup ca într-o pădure amazoniană
crezându-se zeul sufletului meu
îmi fecundează nerăbdarea cu picături terapeutice de venin

ajunge să-ți sorb un singur moment chipul și o zecime de secundă glasul
să mă pot împotrivi sfâșierii
mă abandonez amintirilor din care cresc muguri de clorofilă
cum ochilor tăi nervuri de lumină ce explodează împrejurul meu și tăcerea
mi se pare o termită kamikaze
mă prind de un rest de lună să mă ridic
developez de la urmă spre început fotografiile albumului electronic
din care curg pixeli cu buzele lipite ca poeziile noastre
înainte să ni le încifrăm pe restul de piele rămas pe noi la asfințit

îmbrăcată în alb negru viața îmi face complice cu ochiul
în timp ce iubirea în pantofi roșii de lac
dansează step cu inima mea

mirosea a timp orb

prin ceața vecerniei șarpele-și îmbrăca ultima piele
pipăind drumul înapoi în realitate cu solzi de oțel
puteam să-l ispitim -
fructul furat din grădina raiului nostru poetic
un fel de Eden al iubirii abstracte
cocea ademenitor între noi aerul

șinele separau realitatea de vis ca-n Matrix
intersectându-se în punctul fix din irisul tău
ceva mă trăgea înapoi în lumea de cretă
unul lângă celălalt cu mâinile sudate
râdeam himeric străpungând plafonul conștiinței
încercam să ne citim viitorul pe cerul tatuat cu buze flămânde
ori pe cel îmbibat cu vălătucii de zahăr ai primei atingeri

apoi imaginea s-a schimbat brusc
tu ai ieșit din cadru
două flăcări verzi îți poartă de atunci urma
mistuindu-mă

Magda Grigore

În numele poemului

(zile lăuntrice)

Vezi, totul pare atât de bine regizat.
Și râsul, și plânsul,
și bucuria, și durerea
nu mai par ale tale
sunt simple închipuiri
trase spre malul zilei
dintr-un izvor al nopților repovestite.
Și liniștea, și puterea,
și groaza, și slăbiciunea
nu mai par ale tale
sunt de veghe – umbre
la răspântii de timp
așteaptă să-și intre în rol.

Dumnezeu închide ochii.
Îți pune lumină
pe scena singurătății
și ascultă.

Sufletul se deschide
ca un lac mâlos spre soare,
nu mai caută răspunsuri
în ochii nimănui;
se lasă năpădit de întrebări
(care vorbesc între ele)
crescute ca trestiile
în brațele moarte ale râurilor.

Zilele devin lăuntrice
fuioarele fluide, subțiri,
ale unei tăceri fără sfârșit.
Deși îți știi bine rolul
nu mai vrei să joci.
Asculți, aproape fără să respiri,
muzica aceea, harpa duioasă,
corul din apele
fără sfârșit.

Vezi, totul pare atât de bine regizat.
cuvintele primitive și sălbatice
au crescut,
au crescut,
au devenit păsări, au învățat să zboare –
supraviețuiesc.

când amintirile ți se așază pe spate am viziuni

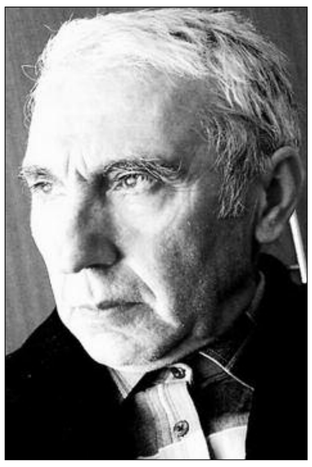
într-un turn de fildeș acolo te-ai zidit apoi ai rezidit
ușa pe care obișnuiai să o desenezi între lumile noastre
o șansă la libertate prin care puteam trece
dar nu ai avut încredere

uneori îți scoți ansa în liniștea nopții o întrebi de
memoria pietrelor
în timp ce respirația mea ți se așază pe spate amintire
acul de argint se mișcă
între sângele poezie și sângele tău este un fir subțire
cum între adevăr și provocare
nici strigătul nu-l poate atinge
mi se scurge prin oase cum fulgerul din inimă-n pământ
ricoșează
mi se întoarce arc electric în privire

de aceea am ochii aprinși ca stelele pe osia carului mare
să-ți luminez întoarcerea

poesis

Ilie Vodăian

Domnule Primar,

Până mă stabilesc în fostele mele ținuturi,
împreună cu femeia dintre coline,
vă rog să aprobați această repetată cerere
prin care solicit să primesc nici mai mult,
nici mai puţin decât mi se cuvine.
Pentru că, iată, au trecut atâția ani
fără să gust un fruct din pomii
moșteniți din tată-n fiu
și încă n-am la mână Titlul de Proprietate.
Actul pe livada de unde,
pe vremea celui mai iubit fiu al poporului,
s-a furat în neștire:
mult mai mult decât pe săturate.

Doamne, ce repede a mai trecut încă o vară
și nu am apucat să gust din carnea cireșelor
pe care, odinioară, le purtam la urechi –
niște chihlimbare vii.
A mai trecut o vară și,
după cum merg treburile pe aici,
văd că aștept la nesfârșit despăgubirea
pentru cei șapte stupi sechestrați
de perceptori haini. Săracele albine!
Acum culeg nectarul salcâmilor divini.

Domnule Primar, În caz că noua jalbă
este depusă-n van,
sunteți direct răspunzător de bântuirea zilnică,
pe holurile acestei primării,
a unei păpuși de teracotă strigând, din răsputeri,
fiecare pom din livada lui Ilie Vodăian.

Cu fiecare zi

Cu fiecare zi, strada se umple de gol
și viile pe dealuri sunt tot mai ruginii.
Prin pivnițe,
butoaiele cu vinuri sângerii
primesc peste noapte câteva grade
de alcool.
Restul tăriei vine pe lumină –
lumina distilată în alambicuri solare.
O, vinule:
curgerea ta să fie lină, limpede
și aromată
când peste acoperișuri
va cădea în liniște prima ninsoare
și multe suflete vor zbura, *la ignat,*
cu aripile lor de fum către alte tărâmuri –
privind înapoi
uluiți de aceste obiceiuri barbare!

Stau și privesc

Stau și privesc printr-o lunetă
ațintitită spre coama unui deal
pe unde paște un cal înaripat.

Desigur, pot fi invinuit,
de câte și mai câte vedenii, însă
acest adevăr trebuie să-l spun imediat:
e Pegasul sustras de perfizii ahei,
din arcuitul Ardeal, pe vremea
când dacii domesticeau porumbei.

Privesc dealul înalt și
trecerea viilor odată cu toamna
pe deasupra câmpiilor.

Și toată suferința strugurilor
pironită în privire:
strugurii podgoriei zdrobiți
an de an într-un teasc
al cărui șurub, din oțel inoxidabil,
aspiră la nemurire.

Și tot uitându-mă spre dealul ruginit,
prin ochiul de lunetă ies fluturi
cu aripi de azurit.

Era iarnă. La masa mea,
unde și altă dată se consuma vin,
depun azi mărturie sub jurământ:
vedeniile prietenilor de pahar,
inclusiv ale mele, se nășteau
– din senin – și mâncau pământ.

Din același pahar

În ultima vreme, noaptea,
se-așterne un cer fără stele
peste deșertul unde
închipuirile mele se cațără
pe pantele dunelor.

Dune mișcătoare
precum talazurile mării

***Memoria peliculei:* Redacția revistei *Argeș*, 1970**

Rândul de sus, din stânga: **Gh. Bodoroncea, Mihail Ilovici, Al. Cerna Rădulescu, Gh. Tomozei, Ion Gh. Vrăneanțu, Gherghina Crețu, Florin Mugur, o poetă, Ioana Maciu, Otilia Nicolescu, Cezar Ivănescu, Adriana Rujan, Miron Cordun, Ion Popa Argeșanu.** Jos, de la stânga: **Marinică Ciurea, Vasile Ghițescu, Elisaveta Niță Novac, Dan Rotaru, o poetă.**

(Din arhiva **Vasile Ghițescu**)

văzute cândva,
împreună cu tine,
de pe faleza
de la marginea burgului.

Talazuri ale căror reflexii
ne îndeamnau:
beți, beți amândoi
din același pahar.
Sorbiți și ultimul strop.
Curând, se va stinge beția
din culorile amurgului!

De niciun fel alcool

A câta oară, pe fiecare-n parte,
vă întreb:
de unde vine insistența ispitelor
de-a trage cu dinții de sufletul meu
ca el să-și pună zilnic semnătura
prin cârciumile amăgirilor deșarte?

Eu, nici în ruptul capului,
n-am să semnez astfel de alianțe –
chiar dacă sunt amenințat de voi
că nu am să mai pot gusta
de niciun fel alcool
până la vremea de apoi.

Mergem și noi să dăm darul

E atât de multă toamnă
încât au îngălbenit gutuii.
Azi-noapte a căzut și bruma.
Privește, doamnă: teii
au prins culoarea aleii
pe unde va trece cu sfială luna.

Acum e rândul heruvimilor
să aprindă stelele,
pe Calea Lactee, împreună cu ielele.
În seara asta se repetă,
până la ultimul amănunt,
nunta de la Cana Galileii!

Mergem și noi să dăm darul.
Și dacă se poate,
îl rugăm pe Iisus din Nazaret
să îndepărteze de la noi paharul
din care bem în fiecare zi
– vrem, nu vrem – *păcate cu caru'.*

Desculț prin zăpadă

Aștept să vină vremea,
iubito, să cutreierăm
împreună
luncile propriilor noastre ecouri.
Vremea când, fără-îndoială,
cocorii vor zbura,
pe deasupra norilor,
către steaua ta.

Iedera ninsă,
de pe zidul casei mele,
se străduiește
din răsputeri să nu cadă.

Așa cum în copilărie, dimineața,
devreme, vreau să știi
că alerg iarăși desculț prin zăpadă –
numai ca tu să vii!

Am învins încă o iarnă

Am învins încă o iarnă
și perioada zilelor cu prelungite ploi.
Sunt fericit. Nu mă mai satur să privesc,
pe deasupra livezilor,
la felul cum, prin zbor, lăstunii
îndeamnă să înflorească zarzării și prunii.

Încă e primăvară. Dinspre Sud,
vin cântând păsările din Paradis,
însoțite de umbrele lor contradictorii.
Vin să-mi cerceteze trăirile de până acum –
inclusiv pe cele iluzorii.
Nu am nimic împotrivă. Nimic de ascuns.

Vor vedea valurile,
de pe marea de lucernă înflorită,
valurile lanurilor de secară,
cât și valurile înșelătoare unde se scaldă,
la amiază, o „Fată Morgană”.

În cele din urmă, doar ei îi voi arăta
secretul meu pus la dospit într-o rană!

poesis

Leo Butnaru

Din poezia lumii

Namjil NIMBUEV (1948-1971)/Buriatia

În traducerea lui LEO BUTNARU

S-a născut în familia poetului buriat Șirab Nimbuev. Majoritatea textelor și le-a scris în limba rusă, însă a lăsat și unele în limba maternă. După absolvirea școlii medii, un an de zile a fost corespondent în redacția ziarului «Молодежь Бурятии» („Tineretul Buriatiei"), după care este admis la Institutul de Literatură „Gorki" din Moscova. A traduse din poezia mongolă.

Namjil Nimbuev a murit la vârsta de 23 de ani (octombrie 1971), în rocada dramaticelor analogii fiind ca și cum un Nicolae Labiș al buriaților. Prima sa carte, „Fulgere împiedicate", îi apăru post-mortem (1974).

Namjil Nimbuev este cel mai tânăr clasic al buriaților, dar și al literaturii mongole, în general, autor profund ancorat în spiritualitatea poporului său, concomitent fiind unul din puținii poeți care au îmbogățit prozodia rusă cu o distinctă cromatică orientală – a lumii stepelor, cu vibrațiile prelungi ale murmurătoarelor pilduiri rostite și rostuite în panteonul budist, cu inflexiunile enigmatice ale șamanilor și melodiile tânguioase, parcă, ale herghelegiilor, păstorilor de cirezi și turme.

În anul 2017, la Moscova au fost editate două volume ale lui Namjil Nimbaev care, pe lângă circa 11 mii de versuri, a mai scris proză, teatru, eseuri.

Eu sunt buriat,

un fir de nisip din imensitatea Asiei portocalii,

un strop de ocru

în diversitatea ei multicoloră.

Muncă grea, complicată

Muncă foarte grea
au stâlpii de telegraf
ce țin pe umeri nu doar oțelul firelor
ci și gândurile oamenilor
alergătoare prin ele, gânduri
care nu sunt spuse într-o doară, în gol
și, prin urmare, au greutate.

Iată de ce aceste tulpini, acești stâlpi
nu au reușit să ajungă și ei
mândri arbori în floare.

Tăcută, pe ramuri plânse

Tăcută, pe ramuri plânse
se lăsă o frunză de plop.
Am luat-o în palmă, întrebându-mă: „Oare
inima omului e la fel de simplă?"
Și mi-am răspuns mie însumi: „Nu".

Prin geam, prin verdele abundent

Prin geam, prin rămuriș, prin frunziș
ca printr-o sită verde
se cerne amurgul de vară,
în clarobscurul căruia se trezesc sunete,
de parcă vecinii ar fi dat drumul la radio:
în somn, boșimanul țocăie din buzele-i mari,
în golful Tong-king se zbătu, plescăitor, un pește,
izbucni în râs gheișa obosită în larma din Ghinza,
pe insulele Fuji
băiatul-scufundător cu pielea ciocolatie
scăpă dintre degete moneda câștigată
aceasta zăngănind printre pietre
și deranjând crabul adormit.
C`est la vie –
șoptește pictorul ambulant
la un pahar de martini într-o pariziană café-chantant.

„Totul duce spre o vreme senină", –
bombănesc eu, înainte de-a adormi.

Noapte întreagă, până în zori

Noaptea întreagă, până în zori
rătăcind pe alei întortocheate, mă gândeam
la adâncile taine ale existenței.
– Ai pierdut ceva? –
mă întrebă o măturătoare.

Picioarele mele, întemnițate-n strâmte încălțări

Picioarele mele,
întemnițate-n strâmte încălțări,
pirpirii, palide,
ca vlăstarii ce cresc la subsol.

Dar o să mă descalț,
avântându-mă-n dans pe pajiște!
Ah, ce gâdilite îmi vor fi tălpile
neapărate, ca un creștet de prunc:
voi țopăi
voi suspina
voi hohoti
precum un șaman în extaz dement și năvalnic!
Până va fi să cad
gâdilat până la moarte de flori.

S-arunci în băltoacă pieritura de Pegas

Atâta timp cât tristețea dintre coaste nu s-a stins
s-arunci în băltoacă pieritura de Pegas.
Să simți cu șira spinării: casa ta e undeva aproape,
după ea să plângi în vis ca o lehuză,
în stepa natală să te întinzi în zi de primăvară –
încă un buriat, să zic, de-a dreptul încântat.
Să vezi în jur fețe cu pomeții proeminenți,
de-o bucurie de fiară să-ți pierzi capul,
să izbucnești în plâns, în suflet – niciun regret
după capitala din piatră albă-n viermuire de cetățeni.
Să hohotești de râs cu poftă copilărească,
să-ți lași pantalonii, ca o grea piatră de moară,
și să alergi spre zare, să te afunzi în ea cu fundul gol,
ținându-te de coama hergheliilor tropăitoare!

Era în martie

Era în martie.
Primăvara acorda
sonoritățile burlanelor.
Zăpada se zburătăci îndărăt la cer.
Băiețandrii nu mai trăgeau fetițele de cosițe.
Portativele firelor de telegraf
se umplură de notele păsărilor.
Sub streașină
se săruta o pereche de porumbei.
Dar poate că
din cioc porumbelul
își hrănea porumbița bolnavă
și lor nicidecum nu le era
a primăvară?

În stepă

Ca pe niște atente iscoade călărețe
prin depărtările stepei
în toate cele patru părți ale lumii am trimis
chemătoarele-mi priviri nerăbdătoare:
Au nu se va învolbura prelunga coamă a colbului,
în aureola zorilor au nu apare
pe un sprinten trăpaș cu crupa în spumă
bucuria mea – smeada Oiun?

Soarele se ridică peste creștetul capului,
apoi se rostogoli dincolo de orizont;
nu învăluie coama prelungă a colbului,
în aureola zorilor ce vin dansând spre mine;
în amețitoare bătăi de copite nu gonește spre mine
bucuria mea – smeada Oiun...

Și parcă vinovate galopează prin stepa de ieri
călărețele mele iscoade,
revenind în ochii mei,
fugind de năvalnica înnoptare.

Noaptea, în văi tihnite

Noaptea trecută în văi tihnite
rătăceau undeva spre nord
umbrele strămoșilor mei.
Dintr-o dată se dezlănțui o mare furtună
și ele
se oploșiră sub pilonul
unei linii de înaltă tensiune.
Și-au legat caii
de barele de fier, apoi și-au aprins scurtele lulele,
după care prinseră-a zice cântece revărsătoare.

...Dintr-o dată până la urechile lor
răzbiră bătăile motorului unui tractor întârziat –
umbrele se învălmășiră speriate,
dispărând în întuneric.

Iar dimineața în vârful pilonului
o ciocârlie de stepă
clătindu-și gâtlejul cu apă
din urma copitelor de cai,
zbură spre nori
ca să cânte
melodia zilei ce vine.

Telepatie

Eu sunt buriat,
un fir de nisip din imensitatea Asiei portocalii,
un strop de ocru
în diversitatea ei multicoloră.

Merg prin stepă,
în miez de noapte nădăjduind să dau de un foc al păstorilor,
iar în această clipă
unul din pieile roșii, indian obosit și posomorât
departe-departe,
pierdut undeva prin junglele amazoniene,
prăjește pește proaspăt pe jarul scânteietor,
însă eu și el nicicând
nu vom împărți între noi acel pește savuros,
chiar dacă rebegim sub același cer –
L., nu e așa că
e trist?...
Ptiu! –
cuprins de presimțiri neliniștite, neclare, indianul
ridică primul fruntea sa nimbată de pene strălucitoare:
cine și unde
ar fi putut să gândească acum la indianul obosit?
Sau poate că un pește plescăi în apă?
Sau poate prin liane prinse vântul să sufle?...

Ei, dar voi spuneți că chestia cu telepatia nu ar fi decât o aiureală
și că între noi, pământenii, nu ar exista invizibile legături.

Într-o seară oarecare în casa de vacanță

Dincolo de geam fulgi de nea
zboară risipiți cu frunzele-n cădere.
În casa de vacanță cu gemurile bătute-n scânduri
iernează aromele verii.
Nici pomină de lemne,
rebegesc.
Plutesc roze albe...
Să mă așez în pirostrii și
cu lemnul fotoliului să aprind focul în sobă?
Îmi încălzesc stiloul înghețat,
punându-l la subsuoară
ca pe un termometru.

Și, iată, se nasc aceste rânduri despre
poezia singurătății.

traduceri

N. Georgescu

DIN TAINELE SCRISULUI ROMÂNESC

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

…Mi-e în gând să împărtășesc publicului cititor de la noi câteva din frământările prin care am trecut ediția Eminescu pe care am scos-o în 2012 (și pe care mult mai doresc s-o reiau într-un tiraj mai larg, pentru că a avut, mari și late, 130 de exemplare); încerc să fiu cât mai explicit, dar despre limitarea exemplelor nu poate fi vorba pentru că sunt enorm de multe și nu pot face o ierarhie a lor. Aceste frământări țin de vreo douăzeci de ani, dar îl rog pe bunul cititor să nu creadă că vin cu „marfă veche", pentru că sunt ca și necunoscute – și pentru că le-am adus la o formă dialogală actuală; chiar acolo unde a trebuit să datez unele fragmente, ca fiind polemici consumate, deci personalizate în timp, am redus totul la idee.

MATRACA, LÂNGĂ HAIMANALE. O întâmplare lingvistică mai veche mă face să insist. Aveam oarece ore la Târgoviște, împreună cu alți profesori, și ne transporta un tânăr cu mașina instituției. Invariabil, pe la kilometrul 60, comentam — desigur, și ca să ne treacă timpul — tăblița indicatoare de pe marginea șoselei: *„Matraca 3 km"*. A doua sau a treia oară când am trecut pe lângă ea, un distins profesor de franceză ne-a spus că avem de-a face cu o foarte curioasă asemănare cu franțuzescul „matraque", cuvânt de substrat, probabil galic, cu sensul „bâtă, ciomag, ghioagă" — și iată ce aproape suntem de francezi, chiar și prin toponimie. (Vezi și DEXI (Dicționar Explicativ Ilustrat al limbii române), Ed. Arc și Ed. Gunivas, 2007, p.1105, *matràcă* cu sensul „Baston noduros în formă de măciucă, Baston de lemn sau de cauciuc folosit de forțele de poliție", cu trimitere, pentru etimologie, la fr, *matraque*.)

Timpul a trecut, informația s-a așternut în memorie. Peste vreun an mi s-a întâmplat să fiu în altă alcătuire pe același drum, și pe lângă indicativul spre Matraca să ni se oprească mașina (o pană de… țigări, cred, lângă un chioșc). Profitând de ocazie, am întrebat un localnic dacă e departe acest sat, Matraca. El nu m-a înțeles, a trebuit să repet arătându-i și indicatorul. „ — A, *Matracà* !? — Nu, nu e departe, vreo 3 kilometri — a răspuns el privind același indicator." Ce să-l mai întreb eu de ciomag, bâtă, ghioagă — dacă au cumva și vreun termen apropiat de *matraque*! Omul mi-a atras atenția că se accentuază altfel, numele satului Matraca din județul Dâmbovița intrând în serie accentuală cu macara, tuslama, ciulama etc. În acest sens, *Matracà* nu mai are legătură cu ciomagul galic — ci mai degrabă vine de la *matracúcă, matracúc, matracà*. Este vorba de un derivat de la vechea *mătrăgună*, pusă în legătură încă de Hașdeu cu spaniolul mandragora. (Hașdeu B.P. - Două descîntece: un descîntec român și un descîntec sanscrit din Veda. Notiță // Studii de folclor / Ediție îngrijită și note de Nicolae Bot / Prefață de Ovidiu Bîrlea. — Cluj-Napoca: Dacia, 1979.)

Iar pe cine interesează, poate consulta harta locală sau întreba sătenii: Matraca se învecinează, spre răsărit, cu Haimanale, comuna I.L.Caragiale azi (dată de județul Prahova), deci seria accentuală *macara*, *ciulama* etc. – se completează cu *haimana* de alături (pentru Haimanale, istoria locală dă crezare, încă, unei etimologii care se bazează pe existența, cândva, în zonă, a unei temnițe din care au evadat primii locuitori).

Ce face, totuși, omul de știință sau simplul pasionat de etimologii și similitudini în asemenea cazuri? Accentul grafic era necesar pentru clarificări. Mă gândesc la un străin: cum citește el Vâlcea, de pildă? Rămâne de discutat dacă e cazul să folosim un singur fel de accent, cel ascuțit să zicem — sau două, eventual toate cele trei accente uzuale în greacă sau franceză. Una este, însă, a fi „en embaras de choix" — și alta e să nu alegi nimic pur și simplu pentru că nu-ți vine în minte să alegi…

Cred că ajung atâtea exemple ca să am dreptul să revin la Eminescu în căutarea accentelor. Încep discuția cu unul care mă preocupă de mai mulți ani. Este vorba de versul 84 din „Epigonii". În edițiile de astăzi, după Perpessicius (M. Eminescu: Poezii tipărite în timpul vieții. Ediție critică îngrijită de Perpessicius, București, Fundația Regală Pentru Literatură și Artă, Vol. I, 1939, p. 31-36. (în continuare: *OI*), contextul este acesta (vv. 82-84): „Voi urmați cu răpejune cugetările regine, / Când plutind pe aripi sânte printre stelele senine, /Pe-a lor urme luminoase voi asemene mergéți." Acest accent ascuțit pe *mergéți* îmi dă dureri de cap, ca să zic așa (am rămas cu imaginea bâtei de la Matraca în minte…). Până în 1939, când apare ediția Perpessicius, edițiile anterioare (cele 11 ediții Maiorescu, edițiile G. Bogdan-Duică, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, C. Botez etc.) aveau *mergeți*, prezentul cu accent intuit pe finală, în rimă cu *ingheț* din v. 81. Tot fără accent apare textul și în „Convorbiri literare", 15 august 1870, prima tipărire a poemului, Perpessicius citește, însă, o ciornă manuscrisă a lui Eminescu, cea din mss. 2257,84 (de fapt, un elaborat aproape definitiv al poemului) — pe care o dă și în facsimil — iar la comentarii notează: *„Așa cum se poate deduce din context, unde celelalte verbe sunt la imperfect, și cum se poate observa și din clișeul de la pag. 34, Putéți, mergéți sunt imperfecte și reprezintă două izbutite cazuri de rime vizuale"*. Manuscrisul facsimilat are „Pe-a lor urme luminóse voi asemine plutéți mergéți" (șters *plutéți*) — iar vocala accentuată notează, în scrierea limbii române tradiționale, diftongul, deci: *luminoase, pluteați, mergeați.* La ediția a doua a sa (M. Eminescu: *Opere alese*, Ediție critică de Perpessicius, Ed. Minerva 1966; eu consult ediția din 1973, identică acesteia. Notele: p. 279.)

Perpessicius păstrează la fel, și explică în notă: „…ca și două versuri mai sus: *Voi urmați cu repejune*. Aceste trei verbe sînt, cum și logica cere, imperfecte. Pronunție dialectală (cu *e* deschis în locul diftongului *ea*: *plutéți, mergéți* oferă două perfecte rime vizuale (*îngheț-mergéți*)"

Nu știu pe cine poate convinge această argumentație, dar textul a înghețat astfel după Perpessicius, și la D. Murărașu, și la Petru Creția (Ediția MLR) — și în ediția Alexandru Spânu scoasă la Minerva, în 2003, colecția BPT, care reia identic ediția MLR și la Dumitru Irimia (toate trei edițiile**)**. Un accent uitat, într-un sistem ortografic în care accentul nu-și are loc — *id est*: este refuzat cu obstinație… Uitat și neexplicat. Numai ediția lui Petru Zugun (2002) are curajul unui imperfect apăsat: *mergeați* (Mihai Eminescu: Opera poetică. Volumul al doilea. Poeziile și poemele naționale. Ediție tematică de Petru Zugun, Prefață de Dan Mănucă, Ed. Tehnopres Iași, 2002. p.77.)

* * *

De ce nu mă convinge, aici, nici chiar Perpessicius? Mai întâi pentru că nu pot accepta rima *„îngheț-mergeați"* la Eminescu, indiferent cât de deschis s-ar citi diftongul. Apoi, ce fel de rimă vizuală ar fi aceasta? — Adică, vezi *marea de îngheț* — și suprapui peste ea *mergerea*, ca un fel de lunecare/patinare? Dar e vorba de o plutire printre stele și cugetări… Nu mă convinge, apoi, pentru că Perpessicius emendează un text eminescian antum tipărit — după forme de manuscris, metodă pe care el însuși a criticat-o mult la Ioan Scurtu (care schimba cuvinte din textul tipărit cu altele, din manuscrise, motivând că e mai frumos, etc.). Orice manuscris eminescian este anterior ultimei forme, cea pentru tipar, și în orice variantă, versiune, ciornă etc. autorul are dreptul să experimenteze forme, punctuație, etc. Ultima sa voință este, însă, în textul tipărit; eventualele observații — de pildă, că redactorii au intervenit — le faci pe acest text. Și, desigur, Perpessicius nu spune nici cum este în „Convorbiri literare", la Titu Maiorescu, etc. — adică la editorii de dinaintea sa. (În acest sens, discuția pe manuscrise este ca o inspectare a unei schelării dezafectate: evident că, dacă rămânem acolo, trebuie să comparăm accentele în limba vorbită: *a pluti*, verb de conjugarea a IV-a, face pers. a II-a plural la indicativ *voi plutiți* și la imperfect *voi pluteați* — iar *a merge*, conjugarea a III-a, *mergeți / mergeați*, cu observația că paradigma tinde să se regularizeze la accentul pe temă: *voi mérgeți* — dar se folosea, desigur, așa cum se folosește și astăzi, și accentuarea *voi mergéți*; oricum, e mai simplu să discutăm licența poetică *mergéți* decât să intrăm în complicate probleme de concordanța a timpurilor: când autorul accentuează egal *plutéți*, *mergéți* în fluxul scrierii se poate gândi la imperfecte, dar când, apoi, taie *plutéți* se gândește sigur doar la păstrarea accentului în aceeași poziție pentru verbul celălalt, cel selectat. Repetăm: acestea sunt discuții printre schele dezafectate, sunt forme anterioare publicării).

Cred, mai degrabă, că Perpessicius emendează după un alt context eminescian, versurile 246 și 250 din „Strigoii", unde, pentru rimă (și sens), textul din „Convorbiri literare" este așa: *Miroase-adormitoare văzduhul îl îngrèun' /…/ Când gurile'nsetate în sărutări se 'mprèun'.* (M. Eminescu: *Strigoii*. În „Convorbiri literare", 1 dec. 1876, p. 343, coloana I.)

Titu Maiorescu nu este de acord, aici, cu revista — și preia fără accente, schimbând termeni, schimbând ritmul — și chiar sensul: *Miroase-adormitoare văzduhul îl îngreun /…/Când gurele 'nsetate 'n sărutări se 'mpreun'.* (Poesii de Mihail Eminescu, Editura Librăriei, Socec et Comp., Buc., 1884. (Cu o prefață de Titu Maiorescu), p. 230.)

(În toate edițiile sale se păstrează astfel, forțând accentele pentru eventuala recitare: *'n sărùtări se 'mpreùn'* — sens vulgar, poate chiar licențios, de care autorul tocmai voia să scape prin elegantele sale accente). Având un asemenea accent pe finală chiar la Eminescu, Perpessicius se consideră îndreptățit să uzeze de procedeu. Trebuia, însă, să ne atenționeze.

Orice manuscris eminescian este anterior ultimei forme, cea pentru tipar, și în orice variantă, versiune, ciornă etc. autorul are dreptul să experimenteze forme, punctuație, etc. Ultima sa voință este, însă, în textul tipărit; eventualele observații — de pildă, că redactorii au intervenit — le faci pe acest text.

La un „recensământ" al revistelor literare

(urmare din p. 5)

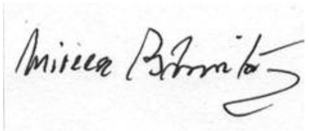
Velea, apare la Petroșani; *Algoritm literar*-Ioan Barb, apare la Călan; nu știu dacă mai apare *Semne Emia*-Paulina Popa), în Timiș (*Orizont*-Mircea Mihăieș; în comuna Dudeștii Noi apare *Sintagme literare*-Geo Galetaru; *Actualitatea literară*-N. Silade, apare în Lugoj), în Arad (*Arca*-Vasile Dan), în Alba (*Discobolul*-Aurel Pantea; nu știu dacă mai apare *Gând Românesc*-Virgil Șerbu Cisteianu), în Bihor (*Familia*-Ioan Moldovan), în Cluj (*Steaua*-Adrian Popescu; *Apostrof*-Marta Petreu; *Neuma*-Andrea Hedeș; *Tribuna*-Mircea Arman; nu știu dacă mai apare *Echinox*; nu cred că mai apar *Cetatea culturală* și *Verso*), Sălaj (*Caiete Silvane*-Daniel Săuca, la Zalău), în Satu Mare (*Poesis*-G. Vulturescu, *Acolada*-Radu Ulmeanu; *Mărturii culturale*-Aurel Pop), în Maramureș (*Nord Literar*-Gh. Glodeanu), în Bistrița Năsăud (*Mișcarea literară*-Olimpiu Nușfelean), în Mureș (*Vatra*-Iulian Boldea; *Vatra Veche*-N. Băciuț), în Sibiu (*Euphorion*-Dumitru Chioaru; nu știu dacă mai apar revistele *Cenaclul de la Păltiniș* și *Transilvania*; n-am văzut niciodată *Zona Nouă*-Radu Vancu, apare și pe hârtie?), în Brașov (*Astra*-Dina Hrenciuc, *Libris*-Adrian Lesenciuc). În sfârșit, la București apar *România literară*-N. Manolescu, *Viața Românească*-N. Prelipceanu, *Luceafărul*-Dan Cristea; *Observator cultural*-Carmen Mușat; *Contemporanul*-N. Breban; *Bucureștiul literar și artistic*-Dan Șova, *Arena*-N. Roșu Carpen; nu știu dacă mai apar *Literatorul* și *Caiete Critice* sau *Jurnalul literar* și *Proza*; apar rar *Lettre International*-Irina Horea și *Secolul 21*-Alina Ledeanu; adaug și *Iocan*-Florin Iaru și *Poesis Internațional*-Claudiu Komartin)… Am numărat cam 90 de titluri de reviste care apar „pe hârtie", n-am ajuns la 100 (de unele reviste nu sunt sigur că mai apar; pe de altă parte, nu știu dacă am cuprins toate revistele care apar). Sunt și publicații de cultură exclusiv online, gen *Cultura* (conta când apărea pe hârtie cu Aug. Buzura șef). Primesc în format pdf *Constelații diamantine* de la Craiova sau *Impact* de la Târgoviște, apar oare și *print*? În fine, *platforma* online *Scena9* n-are legătură cu o revistă (nu e tehnoredactată ca atare).

Avem azi, e clar, un spectru larg de reviste literare (de cultură) – „întru propășire spirituală". În legătură cu calitatea, să avem pardon, dacă nu ne place o revistă de cultură, să n-o citim (în genul posturilor de radio și televiziune sau emisiunilor transmise, nu ne plac, mutăm pe alt post / emisiune), important e ca ele să existe, să avem din ce să alegem, sobri, să înțelegem pe ce lume mai suntem.

17 iulie 2019.BV

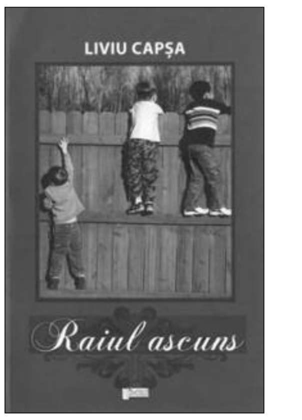
Mircea Bârsilă

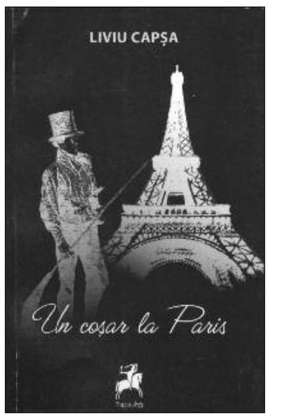

Poezia lui Liviu Capşa

Liviu Capşa s-a afirmat, iniţial, cu parodii în care Alex. Ştefănescu vedea un exerciţiu de critică literară: ,,Ele constituie, în mare măsură, un exerciţiu de critică literară, întrucât fac vizibile mecanismele de producere a emoţiei folosite de poeţi. Când îl imită pe Mircea Dinescu, Liviu Capşa devine pentru o clipă Mircea Dinescu, lăfăindu-se cu umorul necesar în halatul de mătase al acestuia". Iată „spre exemplificare, parodia („după memorie") intitulată *La liceu în Slobozia*: „Portari obsedaţi de bilete de voie/duşumele duhnind a motorină cumplit/ profesori demodaţi cu pretenţii tembele/ domnişoare făşneţe cu părul vopsit//Puştanii plini de coşuri scânteind de idei/Lecţii deschise cam o dată pe an/Vacanţe prea scurte trimestre cât veacul/Diriginţi supăraţi agitându-se-n van//Educaţie sexuală o dată pe lună/chete frecvente pentru profesorii sfinţi/bacul suflându-ţi în ceafă fierbinte/carnetul de note ascuns de părinţi"(în volumul **La bună dispoziţia dumneavoastră**, *Parodii după Mircea Dinescu*, Editura Vinea, Bucureşti, 2009).

În multe din poeziile cu tematică rurală Liviu Capşa scrie în stilul lui Marin Lupşanu: ,,târziu am priceput/m-am luminat şi eu în sfârşit/ ţăranii bătrâni ies la pensie/abia când se opresc/ când rămân în fiecare zi/pe băncile lor de la poartă//de-atunci/şi plugul şi grapa şi sapa/ ruginesc în muzeul coşarului/în care şoarecii visează zadarnic/la întâlnirea cu bobul de grâu//numai la poartă/nu-i sufocă lungile după-amieze/de vară/când zăduful fierbe-n guşa găinii/şi liniştea atârnă-n uluci"...(*Ţărani pe bănci*" în **Măşti veneţiene,** Editura Timpul, 2015);

,,o curte cu glugi de coceni/o sanie în repaos cu hulubele ridicate/ca nişte antene de captat universul/capra de tăiat lemne sub dud/numai piele şi os/cocina-n care porcii fac băi de nămol//un puţ părăsit cu apă sălcie/o boltă ruginită în care trei struguri/fericesc nişte viespi/cuptorul de pâine locuit de-o pisică/ce-şi aşteaptă sorocul//un coş de nuiele răscoapte/fără toarte şi fund/vrăbii răscolind prin ţărână/doi pantofi coborâţi la rang de papuci/un ham resemnat pe un stâlp/de coşar//şase căpăţâni de oale în gard/o duzină de muşte înecate în zer/pe stâlpul chior de la poartă/bătrânul cuib de barză/în care doi pui vor lumina/toată vara" *Inventar*, idem);

„aşa i-am văzut eu mulţi ani/de la înălţimea unui cap/de copil/ieşind pe la porţi primăvara/cu flanelele lor ponosite de lână/cu căciulile pe cap/rămase din iarnă//sau prin curţile trezite la viaţă/cu noroiul zvântat de un soare plăpând/pe scăunelele lor cu trei picioruşe/sub merii daţi în floare/ascuţind araci pentru via/la care nu vor mai ajunge vreodată//cu alte cuvinte încercând şi ei/după puteri/să nu ardă gazul degeaba" (*Bătrânii,*....)

În alte poezii se simte influenţa lui Marin Sorescu: ,,când venea de la Bucureşti în vacanţe/vărul meu Gheorghiţă era bucuria/ zilelor lungi ale verilor noastre/de mici ţărănei neduşi prin tabere şcolare/sau în instructive excursii tematice", (*O viaţă,* în **Raiul ascuns,** Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010 ,,Oituz era calul pe care tata/îl înhăma la şaretă/când cutreiera singuratic pe câmpuri/să citească-n ţărână/radiografia încolţirii bobului de grâu// începându-şi cariera militară ca mânz de/trupă/ Oituz urcase repede în gradul/de cal al comandantului de regiment/ducându-şi viaţa din paradă-n paradă//până-ntr-o zi când bustul său falnic/ruinat de neiertătoarea vârstă a treia/îl trimisese la vatră//reformat şi înhămat la munca de jos/a şaretei/Oituz şi tata treceau acum în revistă/nesfârşita armată a lanurilor de porumb" (*Oituz,* idem). În spiritul poeziilor din **La lilieci**, Liviu Capşa evocă mai multe figuri din satul natal cunoscute în copilărie: Ite, doctorul, Ţambarac, Didina., Leana Creţii, Pândarul, Moş Bragadireanu, Mia, Paţica, Tuşa Petra, Golici, Nebunul satului...

Între cele două modele, utilizate cu dexteritate, Liviu Capşa îşi croieşte drumul său, povestind amintiri din copilăria petrecută la ţară, în Câmpia Bărăganului, în poeme „simple şi directe" (,,eu pe motocicletă la bâlci/semeţ în pantalonii mei scurţi/cu ciorapi întinşi pân la genunchi/şi basca şmchereşte-ntr-o parte// mama lângă mine-n picioare/încă tânără ţinându-mă după umăr/într-o rochie înflorată/ de vară//e atâta bucurie de viaţă/atâta seninătate-n fotografia asta/pe care nici timpul nici moartea/n-o vor putea îngălbeni/încât ar trebui predată/analizată la cursurile în care/ metafizica bate scorţoasă pasul pe loc/dintr-o lipsă acută/de subiecte concrete" -(*Fotografia*) sau în suple texte descriptive în care detaliile beneficiază de o fină glazură meditativă: „într-o zi am văzut/cum se spălau oasele morţilor în cimitir/cu vin roşu ca focul/ pe care popa îl aducea într-un ştergar/mai alb ca norul agăţat/în bătrânul stejar de la poartă//eu credeam că-i motiv de bucurie/şi de chef ca la nuntă/dar nişte babe plângeau fără glas/într-o parte/şi deodată am înţeles/că stropii de vin de pe oase/erau lacrimile cărnii/ce se scursese-n pământ" (*Spălatul oaselor,* în **Raiul ascuns**).

Lăsându-se, aşa cum observa Dan Cristea, „furat de mirajul trecutului", poetul construieşte un univers care are toate datele unui utopic „rai ascuns", dependent deopotrivă de „inspiraţia" specifică vârstei infantile şi de pierduta „magie" a imaginaţiei din acei ani: ,,nu era un lucru uşor/să-ţi alegi jucăriile/din parcul staţiunii de mecanizare/unde maşinile agricole zăceau exilate/sub bandajul subţire al ruginii//mai întâi trebuia să iei aprobarea/temutului paznic Vasile Caţaonu/împărat peste regatul fiarelor vechi/şi pustnic în ghereta în care păianjenii/făceau acrobaţii pe tavan//apoi îţi puneai imaginaţia la muncă/pentru ca fierătăniile/să nu mai fie ce le fusese sortit/ci ceea ce voiai tu să fie/în clipa supremă de inspiraţie/împletită cu puţină magie" (*Puţină magie*).

Esenţa lirismului din **Raiul ascuns** (...) este radografiată, în prezentarea de pe ultima copertă a volumului, de criticul literar Dan Cristea: << O reîntoarcere melancolică în „raiul ascuns", în ,,ţinutul copilăriei", altfel spus, acel loc miraculos şi utopic, ţesut din amintiri reale şi ireale, din trăiri şi idealizări, pe care îl purtăm mai întotdeauna în noi şi cu noi de-a lungul anilor ce încep să se acumuleze. În poeme nostalgice şi evocative, simple şi directe, care surprind cam tot ce e important în viaţa unui copil şi deopotrivă în viaţa satului copilăriei. Liviu Capşa se lasă furat de mirajul trecutului, depănând o poveste în care ,,nimic din cea-a fost nu mai este/doar gândul obosit care toarce/un fir din ce în ce mai subţire" >>.

În principiu, amintirile din copilărie se convertesc într-o reimaginare a ei şi îl întorc pe „visător" „spre frumuseţea imaginilor de la începuturi/(...)/Pentru a retrăi valorile trecutului, trebuie să visezi, trebuie să accepţi această mare dilatare psihică numită reverie /(..)/. În momentul acela, Memoria şi Imaginaţia se iau la întrecere pentru a ne restitui imaginile care ţin de viaţa noastră" Gaston Bachelard, **Poetica reveriei**, Editura Paralela 45, Piteşti, 2005, Cap. „Visările către copilărie", p. 109).

Singurul anotimp al amintirilor din copilărie ale lui Liviu Capşa este *vara*. Ea aureolează realul şi conferă o necontenită solaritate reveriilor sale „către copilărie". Evenimentele retrăite sunt amintiri ale unor stări sufleteşti pe care poetul nu le idealizează în spirit mitologic, mulţumindu-se cu o evocare obiectivă şi, uneori, şi uşor ironică a lor. Amintirile sale – lipsite de sarcini simbolice - nu exprimă necesitatea fugii din faţa realului, ci voluptatea de a lectura, după o lungă vreme, „documentele" din fericita arhivă a memoriei.

În volumul **Un coşar la Paris,** Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2012**),** universul ruaral este înlocuit de cel ultra-urban (parizian), iar „viziunile" dobândesc accente sarcastice: „mulţimi de oameni se mişcă pe străzi/intră şi ies din magazine/urcă şi coboară cu scările rulante/se strecoară-n grota metroului/(..)//într-un târziu se opresc/să-şi tragă puţin răsuflarea/intră în case/se-aşază la mese-ncărcate/şi deodată se transformă cu toţii/în mici păsări stinghere/ciugulind pe spinarea unui bivol/ce-şi rumegă fericirea-n mocirlă";

,,La restaurantul La Jules Verne/în turn la 125 de metri/deasupra pământului/domni bine cu costume perfect asortate/la ranguri funcţii şi demnităţi înalte/consumă creier plăpând de maimuţă//în farfurii/însângerata delicateţe/pare o mică bijuterie/pe care intestinele domnilor/o vor preţui cum se cuvine//la sfârşit/domnii râgâie graseiat/că aşa-i sănătos/apoi se dezbracă până la piele/şi se dedau la salturi măiastre/ printre crengile uriaşului copac/Tour Eiffel" (*Salturi de domni*);

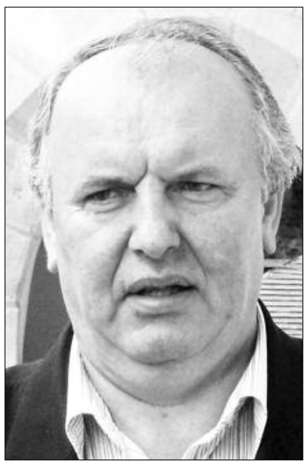
„nu-ţi risipi vremea cu fleacuri/mă povăţuiră unii/c-o vastă experienţă de turişti culturali/ concentrează-te pe obiectivele importante/ cantonează-te în perimetrul esenţei/dacă vrei să bifezi şi tu/o exemplară întâlnire cu Parisul// eram gata să le urmez sfatul/când o râmă/ spărgând pavajul din curte/la Luvru/îmi încurcă toate planurile" (*Sfaturi*):

În forfota marei metropole, *singurătatea* este mult mai cumplită, iar analogia dintre ea şi o curtezană pe cât de răufăcătoare, pe atât de atrăgătoare, este întru totul insolită: ,,se spune că singurătatea/e mai cumplită în marile oraşe/în mijlocul mulţimilor din stradă/ce-şi văd împăcate/de toate ale lor//la Paris lucrurile stau puţin altfel/singurătatea se răsfaţă-n palate/stă cu regii la masă/e înţolită la marile case de modă/ fardată cu maxim dichis/înainte de-a fi călărită-n muzee/înghesuită prin cluburi de fitze//la singurătatea asta rafinată/doldora de nuri şi de daruri/vin toţi ca la ultima speranţă/o curtează cu vorbe fierbinţi/cu promisiuni şi jurăminte mieroase/până îi bagă mâna sub fustă/până o tăvălesc prin aşternuturi pufoase" **(***Rafinata singurătate***).**

O târfă, adică „Zâna Verde", este şi băutura numită absint şi atât de îndrăgită de artişti: „mulţi artişti veniră/la altarul de aur al parisului să se cunune cu ,,Zâna Verde": „târfa ce-şi schimbă hogeagul/dintr-o sticlă în alta/din pahar în pahar//toţi au dus cu ea o viaţă de vis/plină de nebune plăceri/au făcut amor ca turbaţii/singuri sau în haite precum câinii//s-au destrăbălat prin toate cotloanele/gândului/s-au pipiit pe sub fusta cuvintelor/au pătimit peste pânzele aspre/ răstigniţi între culori zile şi nopţi//mulţi artişti au rămas la paris/logodiţi cu ea pe veci/târfa asta ce le-a mâncat viaţa/aruncându-le oasele prin cimitire celebre/şi numele prin frunzişuri de cărţi".

Un coşar la Paris este un soi de *jurnal de călătorie* în care sunt consemnate impresii şi întâmplări din marea metropolă, pe care le încheie, adesea, ironic, cu o imagine din orizontul lumii rurale. În poezia *Trec vremurile,* din **Măşti veneţiene** (Editura Timpul, 2015), este evocat într-un registru pseudo-nostalgic oraşul de autohton de altădată cu tot ce ţinea de pitorescul său balcanic şi, surprinzător, textul beneficiază de un final pe tema necontenitei curgeri a vremii: ,,nu mai sunt cinematografe/pe bulevarde/ minunaţii actori s-au retras din vitrine/ sămânţăresele s-au scufundat/în pungile lor soioase/pe alte meleaguri.Pe alte guri de rai/casierele culeg căpşunile Domnului/ Spaniol//nimeni nu mai întreabă/de un bilet în plus/nimeni nu se mai ascunde de sticleţii/cu chipiu înstelat/şi bulan responsabil/pustiu şi tăcere în grota miracolelor//pe bulevarde curg limuzine/domnişoare pline de viaţă/domni plini de importanţă/potăi pline de purici//prin faţa fostelor cinematografe/curg vremurile".

Ironia subţire şi acurateţea scriiturii, pe de o parte, şi meşteşugul laminării discursului în vederea eliminării elementelor redundante, şi priza la realitatea concretă, pe de alta, sunt principalele atuu-uri ale fermecătoarei scriituri a lui Liviu Capşa: „prin pieţe ţigăncile/vând fructe de pădure/un leu cornetul doi lei paharul/de plastic/ce repede ajunge natura la noi/şi ce ieftin se vinde//ar trebui să cumpărăm toţi/să-ncurajăm producţia/generosului nostru pământ/fructe de câmpie de deal şi de munte/fructe din toate formele/de relief//fructe din iarba tăvălită de şerpi/fructe cu gust de copită speriată/fructe pudrate lângă drumuri de ţară/fructe din piatră seacă" (*Fructe de pădure).* Liviu Capşa este unul dintre cei mai talentaţi optzecişti în materie de poezie ironică.

Adrian Alui Gheorghe

Cărțile vremii noastre

NOUA EDUCAȚIE SENTIMENTALĂ de Constantin PRICOP

Romanul ”Noua educație sentimentală” (Editura Alfa, Iași, 2015) de Constantin Pricop este o palpitantă lectură despre vremurile (aproape) recente, un amestec de jurnal, confesiuni, amintiri filtrate prin vremurile care trec peste noi, prin noi. Tema este una relativ la îndemînă, formarea unui intelectual, de la adolescență la maturitate, în perioada comunistă, de la Dej la Ceaușescu și mai apoi pînă la revoluție. Totul se întîmplă într-un oraș de provincie, unul generic, dar cu particularizări care pot fixa locul cu precizie pentru cei care au trăit în aceeași perioadă și în același perimetru. Oricum, autorul reușește să dea senzația de sufocare într-un spațiu gri, în care și cireșii în floare sunt gri, cînd libertatea era controlată în amănunt. De altfel, dacă există un alt personaj al cărții, dincolo de naratorul confesor, acesta este ”securitatea”, un personaj colectiv, nevăzut dar prezent, care modifică destine, activități, pasiuni, porniri firești, fie prin acțiune directă, fie prin prezență ”insinuantă”. Dar viața își cere drepturile și adolescentul, unul între ceilalți, găsește căi de evadare din griul general și acestea sunt muzica, lecturile, distracția în grup și, desigur, iubirea. Studenția nu schimbă cu nimic situația, starea, mai mult, le amplifică. Vocația de scriitor, descoperită, afirmată, nu este una salvatoare, eliberatoare, dimpotrivă. Dincolo de smîrcul vieții din ”obștea scriitoare”, agrementată din plin cu vodkă și cu bîrfe, cu boemă controlată de securitate și aspirații înăbușite, apar întrebările firești, în legătură cu poziția noastră de lagăr în raport cu Occidentul: cum dacă la noi e așa de bine și la ei e așa de rău, de ce la noi e așa de rău și la ei e așa de bine. Cum era intelectualul în comunism? ”Sub comunism, dacă aveai o minimă inteligență, era aproape imposibil să nu-ți construiești o personalitate dublă. În materie de transformare umană, aceasta era, probabil, cea mai mare realizare a comunismului. În public, oamenii se arătau altfel decît erau în realitate. Ascundeau ceea ce gîndeau, erau ajutați să se prefacă, să nu scoată la suprafață adevăratele lor gînduri” (p. 91). O sintagmă în discuție, în carte, este aceea a ”rezistenței prin cultură”, mult clamată mai ales după Revoluție. Constantin Pricop, în această carte trăită, pune un punct apăsat pe i: ”La noi n-a existat o circulație paralelă a cărților, o mișcare de samizdad, nu a riscat nimeni să editeze, să copieze, să difuzeze cărți interzise – ceea ce ar fi fost, la nivelul scriitorilor, mișcare de opoziție, angajare cît de cît, risc” (p. 95). Ca în altă parte să spună, pe un ton amar, că locul și rostul artei, în societatea comunistă românească, au fost parte tot a politicii de stat, au fost bine bine controlate: ”Anecdotele de ici, colo (cu scriitori n.n.) erau amplificate doar de peisajul pustiu, în care orice amănunt creștea pînă la dimesniuni exagerate. Importanța gesturilor lor era atît de debilă, influența asupra mulțimilor atît de vagă, încît în cele din urmă au lăsat gogorița cu ... rezistența prin cultură – una din bazaconiile care putea prinde într-un mediu spiritual anemiat” (p. 90). Sufocarea libertății e sufocarea individului: ”Senzația mea de libertate și independență era o superficială iluzie” (p. 62). Sunt, în carte, multe personaje ușor de recunoscut între cele care au trăit, au viețuit, au supraviețuit sau chiar, unele, au delaționat ”pe mîna” fostei securități în mediul, presupunem, ieșean.

Martor lucid, ”rău”, critic al perioadei comuniste în care ”a viețuit”, Constantin Pricop scrie despre cum ne-au cheltuit alții viețile în timp ce noi ne amăgeam că aceasta era normalitatea, în timp ce ne comportam ca firul de iarbă care aspira spre lumină pe cînd era înăbușit în lut de talpa celui care perora aiurea, ipocrit, despre libertate și libertăți.

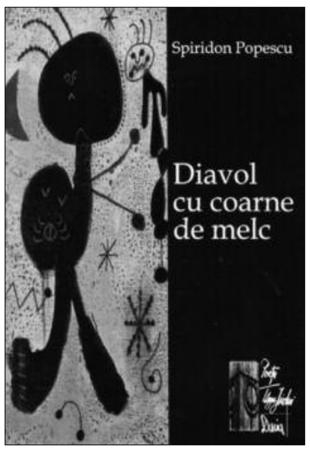
”Noua educație sentimentală”, de Constantin Pricop, este o memorabilă narațiune despre cum ne putem despărți de trecut înțelegîndu-l, despre cum viața poate fi interpretată ca ”artă a deziluziei”.

URECHEA LUI MALHUS de Mihaela GRĂDINARIU

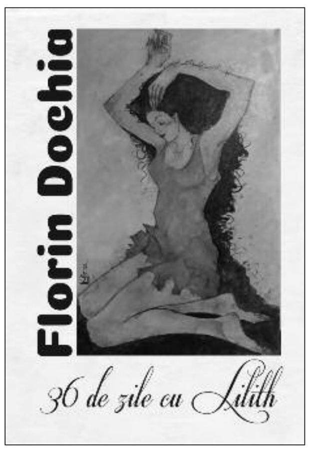
O carte de ”poezie frumoasă” cu adevărat primim de la Mihaela Grădinariu (”Urechea lui Malhus”, Editura Timpul, 2018), cu un lirism calm, ca o colină din Bucovina. Labișiană în vibrație, muzicală în expresie, Mihaela Grădinariu are proprietatea cuvintelor și a sunetelor din cuvinte: ”Jos. Tot mai jos. Acolo unde somnul adoarme,/ Doi îngeri de cenușă ascut arme.// Acolo,-ntr-o eternitate tristă,/ Alt înger plimbă moartea în batistă.// Noi, jucării de fum și de pripas,/ Ne spunem replici într-un singur glas,/ Cuvinte cîntărite pe platan/ (Doar coji uscate, sfărîmate-n van,/ Pomelnic plin de vorbele răscoapte,/ Limbi de ceasornic omorît în noapte...)// Jos – lenea trupului de lumînare,/ Poem înfipt în carnea-întrebare,/ Cu timpul, martor plîns și mincinos,/ Și lumi într-un picior, menind pe dos.// Noi, două fire de fitil cuminte,/ Neluminînd nici umbre, nici cuvinte.// Acolo, doar acolo-n jos de jos,/ Ne naștem unu-ntr-altu, -anevoios”. Există în poezia Mihaelei Grădinariu o familiaritate cu moartea, aceasta este văzută în diferite ”situații poetice”, ființa umană agonizează în loc să trăiască: ”Poemul s-așază singur în groapă,/ Se-nvelește cuminte în pînză de apă.// Carnea-i se-nfruptă fierbinte din mine,/ Dimpreună călătorim în rădăcini de ruine....”; sau: ”În rădăcina unei zile-amare/ Temeluim o moarte la-ntîmplare,/ Ascunsă-n tine, chivot în absidă...”. Un patetism al locului, nenumit dar presimțit, este suportul pe care crește poezia Mihaelei Grădinariu, imaginația se traduce prin imagini, raționamentul prin simboluri. Poeta reconfirmă definiția poeziei dintotdeauna, de cînd miticul Narcis s-a oglindit în izvor, iar izvorul s-a oglindit, la rîndul său, în ochii lui Narcis.

DIAVOL CU COARNE DE MELC de Spiridon POPESCU

Spiridon Popescu este un poet atipic, care excede orice modă, normă, în fond ”un învechit” și asta pentru că scrie numai din talent. Nici nu cred că știe să scrie altfel, ar putea fi provocat, la o adică, să scrie împotriva lui însuși, ca să poată fi prins, surprins pe picior greșit. O poezie de-a sa, ”Doamne, dacă-mi ești prieten”, a ajuns în folclor deja, acesta fiind, pentru un poet, un fel de vot popular înainte de canonizare. Dar iată poemul cu pricina, care se regăsește și în volumul antologic ”Diavol cu coarne de melc” (Editura Timpul, Iași, 2017, cu variante în mai multe limbi): ”Doamne, dacă-mi ești prieten,/ Cum te lauzi la toți sfinții,/ Dă-i în scris poruncă morții/ Să-mi ia calul, nu părinții.// Doamne, dacă-mi ești prieten,/ N-asculta de toți zurliii,/ Dă-i în scris poruncă morții/ Să-mi ia calul, nu copiii.// Doamne, dacă-mi ești prieten,/ Nu-mi mai otrăvi ursita,/ Dă-i în scris poruncă morții/ Să-mi ia calul, nu iubita.// Doamne, dacă-mi ești prieten,/ Cum suspii în gura mare,/ Moaie-ți tocul în cerneală/ Și-nainte de culcare// Dă-i în scris poruncă morții,/ Când și-o ascuți pumnalul,/ Să-l înfigă-n mine, Doamne,/ Și să lase-n viață calul.” (p. 54). Folclorizarea sau nutrirea din folclor este un procedeu propriu poetului, care spune în ”Baladă”, mai pe scurt și la fel de expresiv, cam ce spunea și povestașul popular care ne-a susurat la ureche ”Miorița”: ”Zise moartea către mine:/ ”Mă, când crezi c-ar fi mai bine/ Să te iau, acum ori mâine?// O rugai: Fii omenoasă,/ Moarte, măcar mă mai lasă/ Să-mi fac iubita mireasă.// “Bine, mă, te voi lăsa,/ Dar să știi, la nunta ta/ Voi veni și voi juca./ Să mă ierți de s-o-ntâmpla,/ Beată, să dobor vreo stea”. (p.60) Problema stelei drept miză este reluată și în altă poemă, ”Focar de îngeri”, la fel de tonică, la fel de proaspătă în vers și deturnată spre concupiscență: ”Iubita mea e un focar de îngeri,/ Dac-o sărut fără tifon la gură/ Mă-mbolnăvesc rapid: simt cum, deodată,/ Mi-apar pe creștet semne de aúră.// Cu disperare-n glas și teamă-n oase/ Te-ntreb, domnule doctor: n-ai cumva/ Printre atâtea seruri fabuloase/ Vreun vaccin și pentru boala mea?/ Fii înțelept, de vrei să tragi foloase/ – Răspunde-mi Nu și-ți dau bacșiș o stea.” Poet al ”crudității existențiale”, după cum spune Gheorghe Grigurcu, Spiridon Popescu pare să se bucure scriind poezie precum fluturii care încearcă beția cu lumină încurcîndu-și aripile printre razele fragede ale soarelui primăvăratic.

36 DE ZILE CU LILITH de FLORIN DOCHIA

Poștașul mi-a adus, cu cîteva zile în urmă, o carte de poezie care se citește cu sufletul la gură. Cartea se numește ”36 de zile cu Lilith” (Editura Detectiv Literar, 2019) și este semnată de Florin Dochia. Florin Dochia nu este un necunoscut în poezia de azi, dimpotrivă, numai că incoerența circulației cărții de poezie în spațiul românesc a dus la o insularizare a poeziei și poeților, la o regionalizare a sensibilității chiar. Poet elegiac, dar care se revoltă precum un Bacovia ”care în curînd va da la cap”, Florin Dochia aglutinează în cele 36 de poeme o viață la limita dintre realitate și fierbințeala visului, dintre îngerul din minte și diavolul din pântece. Din această irealitate există mereu o stație terminus cu peronul mereu ”pe partea stîngă”, la care ”actantul” este expulzat ca la o naștere brutală sau ca o despărțire a două continente ajunse în derivă după un cataclism. Reiau un poem, la întîmplare, din această carte exemplară: ”cea mai bună versiune a morții mele/ ar trebui desenată cu mierea buzelor tale,/ ca să folosesc o expresia banală,/ ar trebui apoi hașurată delicat/ cu cerneală străvezie – un sânge limpezit/ trecut prin filtrul decenței și al eticii seculare.// cea mai bună versiune a morții mele/ ar trebui să fie tema ta de dizertație/ în fiecare duminică dimineața/ în fața comisiei de genii perverse,/ ăștia cu IQ două sute și peste,/ tu ești totdeauna teribil de convingătoare,/ parcă ai fi citit din scoarță-n scoarță/ manualele de manipulare și// psihologia mulțimilor a lui gustave le bon.// cea mai bună versiune a morții mele/ se aseamănă leit cu cea mai proastă versiune/ a primei iubiri adolescentine,/ de asta își dă seama oricine,/ de aceea vei pica examenul,/ femeie, ai copiat toată lucrarea,/ e evident că o mai făcuseră atâția alții/ înaintea ta, desigur, nu atât de bine ca tine,/ dar tot făcutul e bun făcut,/ cine mai caută azi o moarte onorabilă?// în pustia cărnii tale, nu e loc/ pentru o moarte de hârtie.” (Lilith. Ziua a șaisprezecea). Dar Lilith? Ei, Lilith este ”calea” pentru ”călătorul” pornit spre nicăieri. E singura opțiune, de fapt, ca să ajungă la capăt.

Gina Zaharia

anticariat de lumină

parcă n-aș vrea să știu
unde e seiful acela cu aripi care de care mai catifelate
le-am purtat pe rând
și eu și tu
credeam că suntem printre norocoșii
care au descoperit cum se transformă rugina în aur
bijutieri ne-am făcut mai târziu
mituiam vameșii miopi până ce unul dintre ei ne-a avertizat
că evaziunea de suflet se pedepsește cu un zbor la 180 de grade

ei da
pasăre să fii vânător fotograf ori soldat cu frontul sub braț
și tot te alegi cu o săgeată invizibilă
atinsă de talpa unui uriaș care tot plimbă un spectacol de turnir 4d
pământul e un aeroport de unde vin și pleacă emoțiile
și nu mă mir că acolo se întâlnesc profesorul corigent la neuitare
și pescarul mușcat de o cobră
mototolesc zilele într-un sac și tot mai au de vorbit
am tras cu urechea
dar n-am auzit decât șuieratul unui tren pe linie moartă

zic și eu
mâine s-ar putea să fie nor pe rochia mea cu flori albastre
să nu văd câți diezi dansează cu noi în mijlocul deșertului
și nici dacă luna se odihnește cu aceeași grație
pe umerii fini ai statuii de pe strada dreaptă
într-un fel sunt datoare
stau de veghe lângă lampa din podul cu vechituri
unde odată și odată voi deschide un anticariat
de lumină

pe o cumpănă e sărbătoare

o parte emigrează spre câmpiile flămânde

alta numără pașii mei morți

viscolul se odihnește într-un refren

pentru el a trecut vremea de coasă

prin suflet ce mai e

am auzit pe cineva bătând din palme
și am ieșit afară să văd ce e
era viscolul cu o aripă de pământ
și o cingătoare de fier
alunga dușmanii mei nevăzuți

și am auzit o fâlfâire de stele
și m-am dus mai la vale să văd ce e
era liniștea care alunga întunericul
să pot zări livada în care se coceau deodată
caișii

și am ridicat privirea fără să știu
că pe sub genunchii mei trecea un râu de culori
era vară și era frig
oglinzile asudaseră într-un strop de credință
și am alergat să văd ce mai e
prin sufletul meu

poemul fără aplauze

se făcea că erau aeroporturi multe și mici
unele de platină altele de ceară
veneau păsări uriașe mi-era teamă să zbor nu aveam încredere în alianța norilor
dar am auzit vocea unei mame cu pruncul în brațe și am urcat
atunci am știut că uneori frica e sora vitregă a curajului

se zăreau triburi de cactuși înfloriți într-un decembrie cu paltonul descheiat
unde un pictor își pitise culorile șterse
și închisori pe ape adânci
iepuri fără câmp golgote ruginite și mori de vânt
iar la rascruce o fântână în care am aruncat câțiva bănuți

în dreapta se așternea satul satul meu blând și tăcut
am văzut casa noastră îngropată în singurătate cu lacăt la poartă
și vise moarte la fereastră
cu vrăbii pe prispă și hornul plin de păianjeni
cu nucii îmbrobodiți în cuiburi de ciori parcă și calul meu de lemn era acolo
se adăpa din gârla care mângâia pietrele timpului
niște femei culegeau ghebe în pădurea din spatele cimitirului
iar un câine ciobănesc părea vrăjit de turma
cu vârsta amintirilor mele

pe prunduri străluceau diamante din lacrimi

peste câteva clipe eram în nevada
se auzea o muzică asurzitoare cazinourile păreau toate la fel de răsfățate
nu știam să intru nu știam să joc
nici să alung raza de lună ce se lipise de fruntea mea și mă dădea de gol
am văzut sărutându-se milioane de lumini
iar parfumuri scumpe se izbeau de nisipul din care creșteau roze
am dat fila și am ieșit
mă strângea această imagine

îndată am ajuns într-un sat de pescari
un bunic își pierduse ochelarii în al doilea război mondial
dormea într-o casă de stuf și nu scăpa din ochi brazda amurgului din urma carului mare
copiii împărțeau cuminți bărcile care-i legănau
ca-ntr-o baie de îngeri
am tresărit mi s-a părut că lângă mal era o bucată din arca lui noe
și aripa unui pescăruș
așa se face că m-am trezit brusc în poemul fără aplauze

poarta de lângă rai

am mers prin păduri în flăcări drumul era plin de miere și furnici
trebuia să ajung la galeria minunilor de ceară
acolo viermele din mărul de lumină se răsucea într-o busolă derutantă
tocmai se derula un film cu violonistul anonim
mi-a rămas imaginea lui cu pasărea spin atingând pământul
am zăcut trei zile a patra am pus lacăt la inimă

aveam dulceața fragilor dar nu-mi era de ajuns
trepte de gheață mă împiedicau să ajung la tine
m-am transformat în vultur peste lanuri de maci am trecut
am zgâriat duminici întregi m-am hrănit o dată pe an
din fuioare de ceață mi-am învelit trupul
uneori simțeam mânecile prea strâmte
alteori mă dureau coatele de atâta mers pe furiș

de câteva ori am atins stânca-idol de fapt și eu eram o statuie nereușită
lângă mine spadasinii aveau purgatoriul lor
vis-a-vis o școală de blândețe își deschidea ferestrele
alfabetul ei era tocit de încercări
am jurat să învăț șerpii jocul peste prăpăstii
încă se mai aude scârțâind poarta cu miros de mentă
de lângă rai

vremea de coasă

urcăm într-un car învechit
trosnesc roțile sub toată noaptea mea
o țin de mână ca pe un fugar de pe margine se aud voci
să fie spânzurată să fie spânzurată
oprește-i degetele pentru făclii
atunci mi-am privit palmele

s-a ghemuit în oasele mele
e un joc i-am zis hai să închidem ochii
tu dai ocol tăcerilor eu le fur mărul din suflet
iată norocul ți-a dăruit o haină
am putea atinge cotul cerului
acolo e apă pentru caii dresați
vom lua și niște neghină multă multă

pe o cumpănă e sărbătoare
o parte emigrează spre câmpiile flămânde
alta numără pașii mei morți
viscolul se odihnește într-un refren
pentru el a trecut vremea de coasă

Un poem de

Lazăr Magu

Deshidratare

Sete mi-a fost de tine, mi-a fost sete,
cum însetat e numai un robinet închis
când se întâmplă, noaptea,
ca să audă-n vis
cum ploile se scurg pe minarete.

Sete mi-a fost de tine, ce sete rea mi-a fost,
cum însetat e numai creștinu-n zi de post
când sfinții-n calendare pocalele golesc
fără să aibă știre de postul lui câinesc.

Sete mi-a fost de tine - vrea setea să mă ardă,
sunt un soldat ce face morții lui de gardă
când peste drum fântâna șuvoiu-și risipește
și în argintul apei se zbenguie un pește.

Ce sete mi-e de tine, ce sete mi-e acum
- ascultă, plânge-n mine Deșertul Karakum.

poesis

Marin Iancu

FEȚELE POEZIEI

O FENOMENOLOGIE LIRICĂ A SPIRITULUI

Ceea ce frapează de la prima lectură a volumului de versuri *Întoarcerea lui Don Quijote* (Editura Aius Printed, 2019) este prezența unei expresii de factură ironică și anticonvențională. Menținându-se în preajma marilor teme istorico-filosofice, care, din principiu, ar presupune atitudinea gravă și o expresie pe măsură, Cornel Basarabescu preferă să exprime spectacolul vieții modelându-și discursul după cel familiar-cotidian, păstrând în multe dintre poemele sale ecouri din direcția ilustrată de neo-avangarda anilor '40 și, în aceeași măsură, din parabolele comediografice pline de ingeniozitate și fantezie aparținând lui Marin Sorescu. E semnificativă, în acest sens, nota de familiaritate prin care subiectul liric își traduce ritmul existențial apelând la o inteligentă raportare evenimențială din zona firescului. În ciuda unui oarecare grad de previzibilitate, asociațiile dezvoltate printr-o acumulare arborescentă de elemente imprimă universului poetic o notă de candoare și disponibilitate ludică: „Copilul a plecat bucuros de la școală, /Cerul tot îi cădea ușor din ghiozdan, /În drum spre casă se mai năștea parcă o dată /Iar drumul însuși zbura din praștia noului an. // O nouă vârstă îl aștepta în prispa casei părintești, /Soarele zburda liniștit din pipa lui Moromete, /Precis ai răms repetent, zise tatăl, /Dând cu istoria crunt de perete" (*În drum spre casă).* Puțin mai încolo, versurile pot fi citite ca niște subtile demonstrații pe teme în aparență serioase. Cursul normal al vieții, cu întreaga sa gamă de atitudini, stări și sentimente, este imaginat printr-o raportare la marile elemente cosmice și, în egală măsură, la datele comune ale peisajului familiar: „Aprinzi soarele tău și îți vezi mai bine viața interioară /neliniștea poate veni și de la răsărit și de la apus /Când reintri în viață parcă intri într-un mare Larousse.// oricât ar fi întunericul de nesfârșit /Bucuriile, mari sau mici, te recunosc după mers /Rătăcești printre semnele aprinse din cărți /Chiar dacă literele vieții curg într-un singur sens " (*Îmi scriu viața de la stânga la dreapta și invers*). E tot mai vizibil cum o inteligență ingenioasă se află aici în căutarea altor contexte proprii existenței cotidiene. Reprezentărilor de natură reflexivă le corespunde un univers imaginar în care eul liric, în dorința sa de întoarcere spre desfășurările largi ale lumii, se definește ca o conștiință dornică de a se desprinde de limitele inhibante ale spațiilor închise,: „Suflet al meu, privește lung în susul trupului /Și înainte de o nouă naștere fixează bine scara /mai întâi urcă la fereastra copilăriei /și ai să vezi cu binoclul toată afara" (*Prin podul sacru al ființei).* Regimul este, aproape peste tot, cel al inconfortului lăuntric, al îndoielii de sine, al unor zbateri în căutarea unui orizont spiritual salvator: „Din melancolia plecărilor de toamnă, /Orice frunză își umflă verdele ca pe un balon, /Și la fluierul matinal al marelui arbitru /Timpul se rostogolește neastâmpărat pe gazon. //Arena e plină și jocul aprinde bucuriile spactatorilor /Când pasele dintre viață și moarte îi înebunesc așa de ușor, /Un antrenor face prima schimbare și aruncă în aer /Prețul soarelui... " (*Jocul*). Un visător blajin, cu o doză de ingenuitate și fervoare adolescentină se dovedește Cornel Basarabescu și în versurile poemelor *Să mergi pe pământ, Să crești printre litere căzute din cer* și, cu deosebire, în poezia *În depărtări de aur*: „Ce învață copilul urcând pe treptele anilor? /Învață să-și scrie pe sânge destinul cu creta /Abia face primii pași și aude la școală /Că istoria și-a dat la spălat salopeta. //Dintre toate jucăriile care zboară /Muntele vieții și-l păstrează în colivie /El e Micul Prinț rătăcit printr mistere /Și-abia în depărtări de aur se-apropie de poezie". Controlate de aceeași constantă și ponderată predispoziție meditativă, poemul *Pastelul muribundului* dezvăluie alte vagi experiențe de viață: „Își învățase viața pe de rost /Acum ultimele frunze ale nopții îl înconjoară /Aude pașii cuminți ai toamnei prin el /Sunt pașii pe care-i aude ultima oară. //O mână nevăzută a melancoliei /Șterge soarele din jur /Ca pe un praf depus pe amintiri /Încet, încet, munții își pierd orice contur." În această ipostază, în ciuda absenței cu desăvârșire a eului, efectul liric este asigurat prin crearea premeditată a unei efuziuni dintre ființă și lume. În ciuda unor concesii făcute prețiozității, forme ale unor asemenea stări de patetism în fața măreției dramei ni le oferă și imaginile din *Viața uitată pe umeraș:* „Râul își duce povara până la capăt /Greutatea apei tu o admiri de pe mal /Simți cum prin tine curg sensuri înspumate /Și cum se varsă amurgul în tine triumfal. //Vezi cum prietenii pleacă din tine unul câte unul /La orice colț al nopții, stelele seacă în oraș /Vrei să te dezbraci de singurătate /Și viața să ți-o pui frumos pe umeraș //Măcar până trezești din vis /Apoi să pleci prin tine mai departe /Râul de litere-spumate să-ți dreseze visul /Până ce amurgul se-aprinde ca un semn de carte." Alteori, inclus în categoria poemelor de o mare economie a mijloacelor, textul *Buturuga mică răstoarnă....* devine grav și acut: „Poți da o fugă până afară, /Afară din tot ce se poate cuprinde cu gândul /Ca să vezi cum nudul uriaș al timpului /Se îmiedică de buturuga mică a clipei." Printre poeziile în care freamătă sensibilitatea unui poet admirabil pot fi socotite cu precădere cele axate preponderent pe teme morale (neliniști morale, problematica credinței, natura perisabilă a omului și a raporturilor dintre uman și divin), din care, dacă ar fi să cităm, am alege *Închisori în aer liber, Cum pietrele istorie crapă de ger* și *Întuneric*, pe care o reținem pentru detaliile emblematice și, în egală măsură, pentru modul în care poetul amestecă acuitatea reprezentărilor spirituale cu neliniștile unei existențe vulnerabile, supuse unui proces de degradare: „Plouă cu picături de întuneric /O haină udă, întuneric leoarcă, /Îmbracă pământul risipit în uitare /Dar viațase leagănă în nepăsătoarea arcă. //trec printre voi, păduri nemărginite, /Și printre cărți ce-mbracă falnici munți /Vântul cel nergru zgâlțâie potopul de inimi /Acum din arcă coboară alte nunți /Plouă cu întuneric tot mai des /Dar nicio picătură de uitare /nu-ți tulbură oglinda înflorită-n vis /Când ții în palmă tumultoasa mare." Excepțională se arată aici proiecția de o puternică senzorialitate, cu elemente ale unui univers perceptibil și, în același timp, de o mare pregnanță a reprezentărilor.

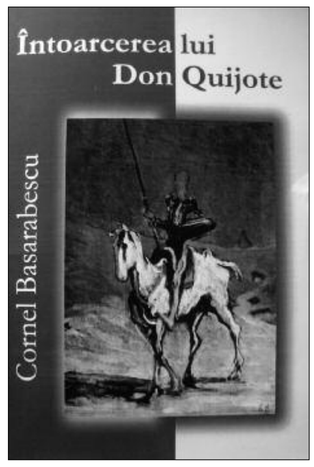
O anume disponibilitate a fanteziei și abilitatea de a prinde ceva din fluxul memoriei sunt vizibile și în poezia *Poate de aceea s-a degradat învățământul*, doar că vibrația metafizică a ceremoniei sunt dedate ușor unui teatralism retoric („Unde te-ai ascuns? /Pe unde umblai /Când la școala sângelui în clocot /Profesorul preda lecția despre moarte? /De ce alergi haihui prin toți oamenii muritori? /Și de ce umbli prin toți fără uniformă? /Aoleo, câte absențe nemotivate ! //Pe unde te ascunzi, /Când toți au nevoie de tine? /Pe unde umbli, fă, viață neafurisită?), după cum, sprijinite de o recuzită culturală bogată, versurile din *Trebuia să plece și domnul Borges* devin, mici parabole morale, istorice sau filosofice: „A plecat și domnul Borges? /Da, a plecat. /A simțit o greutate pe pleoape, /La început nu a știut ce e. /Apoi și-a dat seama că din vârful peniței lui, /Din care se revărsa o atât de strălucitoare lumină pe pământ, /A simțit că din vârful peniței lui, / izvorăște ceva misterios, /Se lăsa peste el răsăritul semeț al amurgului. /Asta simțea pe pleoape, greutatea amurgului." E aici și un strop de afectare a gravității, o prea căutată idee de profunzime, care împreună nu fac altceva decât să etaleze ideea de suferință, de tragism: „Deschide fereastra să auzi cum adie Dumnezeu, /Parc-ar fi frunzele gândului secat de povești, /Aceeași toamnă sare tiptil peste gardul vieții /Și-ți toarnă în trup un pumn de ceață ca să simți că trăiești /Viața e cât o cameră de locuit în care aprinzi doar /lumina singurătății..." *(Nu râdeți*). Amestecul de descripție și enumerare prozaică, de persiflare și elegie denotă, în ciuda percepției proaspete, puțin teribilism și unele somptuozități gratuite: „În toamna asta largă, să-ți alungi /Tot galbenul pictat de-o viață /Și toate tatuajele de pe amintiri /Piese de șah vor fi în jocul de-a nimicul. //Tu, viață, dă-mă afară din oglindă /Chiar dacă ploaia zvârle picurii din cuvinte /Voi fi pribeag, căci toamna vine blând /Ca să-mi fixeze infinitu-n insectar" (*Dă-mă afară din oglindă*).

Poet cu multe disponibilități și cu bună instrucție culturală, Cornel Basarabescu apelează la o lungă serie de simboluri cu funcție decorativă, reușind să amplifice imaginile străvechimii arhetipale și să le exalte cu fervoare: „Dumnezeu și-a scos din buzunar cerul ca pe o batistă /Și toți îngerii au aflat prin mica publicitate /Că s-a pierdut firul de praf, care, pe tabla de șah a Creației, /Se numea pur și simplu Pământ. //Lucifer, care a găsit Pământul, se roagă: /Doamne, eu nu am nevoie de recompensă, /Pentru că oamenii de pe această planetă /Anunță și ei că s-au pierdut unii pe alții" (*Mica publicitate).* Deși s-ar părea că se complică mereu cu câte un alt subtext cultural, imaginația poetului își recapătă amplitudinea lirică în poemul *Întoarcerea lui Don Quijote,* unde, întreținut insistent în scenariul liric al celor cinci secvențe, autorul construiește riguros în marginea unei sinteze dintre un tipar biblic și un altul, la fel de celebru, de natură accentuat livrescă: „A auzit din cărți că Soarele /Cu care era îmbrăcat Dumnezeu /Este simbolul eternității /Și că oamenii, în drumul lor zilnic spre serviciu, /Bagă hoțește în buzunare efemere /Viețile furate din magma eternității." Descoperim în această înlănțuire de imagini detalii care concentrează „istoria efemeră a omenirii". Surprindem în cele câteva ipostaze ale evoluției lui Don Quijote ideea desprinderii sale de viata reală si iluzia că ar putea să reînvie un trecut anacronic, ireversibil: „Când a ajuns acasă i se părea /Că poartă cu el toată lumina de pe pământ. /Nici soarele, că e soare, nu avea strălucirea lui. /În fața prietenilor a ținut un discurs scurt: /«Nu vedeți? Gata. S-a terminat. A venit seara. /Vă las prin testament dreptul să vă amintiți de mine /Și să mă judecați. /Iar nepoatei îi las toată averea mea: /Cerul pe care l-am coborât /Și l-am împrăștiat pe pământ»". În *Autopsie*, experiența lirică se încarcă de tensiuni venite dinspre aceleași orizonturi magice, cu mari iluminări ale poetului, care surprinde starea de surescitare generală în forme lipsite de sarcasm, contaminate mai degrabă de unele nuanțe ironice: „De la morgă a fost ridicat însuși timpul /Chiar și ninsorile de odinioară ale lui Villon /Pentru o banală autopsie. /Medicii specialist au văzut /Că nu mai curge niciun sânge, /Că nu mai curg nici frunze, nici ispite. /Timpul gemea parcă pe masa de disecție, /Dar oamenii nu s-au recunoscut în gemetele lui."

Plasate în decorul fantast de comedie metafizică, procedeele ludice se arată prezente și de această dată în calambururi și în aluzii venite pe filieră biblică. Un astfel de amestec de viziuni incendiare, pe de o parte, si de discursivitate afectată de seva realității, pe de alta, descoperim și în versurile poeziei *Prin vizor:* „Prin vizor mă uit să văd ce timp curge afară. /Dacă-mi bate la ușă măcar infinitul putred. /Unde se strâng uscăturile din toți oamenii, Doamne, /Când soarele-și desface umbrela, chiar dacă ploaia nu s-a născut, //Văd prin vizor că tot eu sunt cel de afară, /Timpul se culcă în mine ca pe o rogojină, /Eu, cel uitat de mine însumi, voi adormi în vis, /Când pașii Tăi se-aud afară călcându-mă cu-o muzică divină." Prin atenția pe care Cornel Basarabescu o acordă de această data surprinderii proceselor de metamorfozare magică a lumii, cu toate senzațiile ce țin de o experiență inițiatică, ezoterică, poezia *Noapte* ar putea oferi, alături de alte titluri din această categorie, toate garanțiile unui fond liric tensionat: „Femeia aceea cernea totul, /Gândurile, visele, tăcerile și rătăcirile, /Mălaiul, făina și țărâna /Cu care se spală viața. //Apoi, într-o dimineață, a întrebat /Acum ce mai cern? /Cineva, nevăzut, i-a răspuns: /Uite, acum cerne cerul, /Poate dai de Dumnezeu. //Și așa i-a trecut viața /Și când moartea i-a luat totul, /A spus: am înțeles. Și vă sfătuiesc: //Mai bine luați cerul, cu Dumnezeu cu tot, /Și tăiați-l mărunt, ca pentru salată, /Tăiați-vă și umbra /Tot mărunt, ca pentru salată, /Până vă pierdeți identitatea. //Așa veți înțelege cum îngerii /Umblă liberi prin sângele vostru. /Dar dacă tăiați, fiți siguri /Că se face în jur dimineață."

Dincolo de prezența unor gravități de circumstanță și sonorități fără vreun efect artistic notabil, proiecțiile lirice prezente în volumul *Întoarcerea lui Don Quijote* stau sub efectul unor sugestii mitologice și cosmologice, din care se poate desprinde o fenomenologie a spiritului în formă poetică.

Poet cu multe disponibilități și cu bună instrucție culturală, Cornel Basarabescu apelează la o lungă serie de simboluri cu funcție decorativă, reușind să amplifice imaginile străvechimii arhetipale și să le exalte cu fervoare...

cronici

Paul Aretzu

Jurnalismul eminescian, parte a unui întreg

Având un spirit moral intransigent, o predispoziție pentru polemică, pentru satiră, fiind atent la evenimentele curente, contextualizându-le în tipare culturale majore, Mihai Eminescu a fost un ziarist incomod, redutabil, de autentică vocație, pasionat și profund. Iulian Bitoleanu dedică un studiu de rigoare academică unui aspect important al întregii publicisticii eminesciene, *Eminescu, jurnalistul cultural complet* (Editura Institutul European, Iași, 2019, cuvânt înainte de Elena Zaharia Filipaș).

Mai întâi, face un istoric sumar al presei europene, din care aflăm că aceasta are o vârstă respectabilă, primele gazete apărând în 1605 (bilunarul *Noutățile din Anvers* și un hebdomadar la Strasbourg), iar primul cotidian, în 1660 (*Leipziger Zeitung*). Presa românească debutează mult mai târziu, în 1829, prin *Curierul românesc* (hebdomadar) și *Albina Românească* (bilunar). Cunoaște însă o mare dezvoltare, reflectând diverse aspecte ale societății, având și un rol cultural-educațional. Iulian Bitoleanu oferă o privire generală asupra presei preeminesciene și a circumstanțelor în care scriitorul își începe excepționala carieră jurnalistică. Totuși, prin saltul uimitor pe care Eminescu îl realizează, el nu apare ca un succesor al presei pașoptiste și postpașoptiste, ci, cu siguranță, ca un promotor, făcând gazetărie la nivel profesionist, occidental.

Cu acribie (uneori, chiar încorsetându-se prea mult în bibliografie), exegetul parcurge amănunțit toate aspectele vizate. Periodizează publicistica eminesciană în trei etape. Prima, între 1870-1876, este reprezentată de colaborările la *Albina*, *Familia*, *Federațiunea* și *Convorbiri literare* (nouă articole). A doua etapă (mai 1876-octombrie 1877) este cea în care Eminescu scoate din anonimat un ziar administrativ, *Curierul de Iași*, căruia îi creează, prin cele peste cinci sute de articole, o reputație națională. Publicistul este foarte bine documentat, consultând, pentru informații, surse străine, demne de încredere. Se dovedește, de asemenea, un patriot profund, observând, de-a lungul istoriei, decăderea valorilor care susțineau ființa națională (politică, economică, culturală, diplomatică). Poziția autorului este plină de luciditate, implicând analize de filosofie a istoriei, de sociologie, de politologie, de economie. O serie de articole evocă personalități culturale. Este acuzată stricarea limbii, ignoranța, superficialitatea tinerilor. Iulian Bitoleanu concluzionează: „Articolele din «Curierul» ieșean vădesc enciclopedismul corifeului junimist" (p. 49). A treia etapă durează, preponderent, la *Timpul* (noiembrie 1877-iunie 1883), la București, și, vremelnic, la *România liberă* și *Fântâna Blanduziei*. La *Timpul*, oficios al Partidului Conservator, poetul a fost redactor-șef în perioada decembrie 1880-februarie 1881. Neobosit, serios, „Eminescu ilustrează jurnalistul atipic, superinstruit, cultivat, acerb polemist, devorator de presă străină și posesor al unei rarisime tehnici argumentative" (p. 20). Pe lângă principiile deontologice (*adevăr, dreptate, onestitate*), avea o temeinică formație culturală și acces la mai multe limbi străine. A respins superficialitatea, verbiajul fără conținut, demagogia, neprincipialitatea, falsul patriotism. Ziaristica, susține el, necesită vocație, talent. Eminescu a fost un fervent apărător al limbii. În redacția ziarului *Timpul* se vor regăsi trei mari scriitori ai vremii: I. Slavici, M. Eminescu, I. L. Caragiale. Unul dintre atuurile ziaristului, conferindu-i și profesionalism, a fost „parada de cultură mediatică (da, publicistul parcurgea cu nesaț presa germană, franceză, belgiană, greacă, austriacă, suedeză – „Le Nord", bulgară, rusească)" (p. 53). În privința politicii, deși susținea doctrina conservatoare, a încercat să fie cât mai flexibil, mai obiectiv, fiind neiertător cu viciile politicienilor, oricare ar fi fost aceștia. Activitatea jurnalistică a mers în tandem cu cea literară. După îmbolnăvirea poetului, prezențele sale în presă sunt foarte rare: două articole, în 1888, în *România liberă* (succesoarea *Timpului*) și patru articole în *Fântâna Blanduziei* (trei în 1888 și unul în 1889).

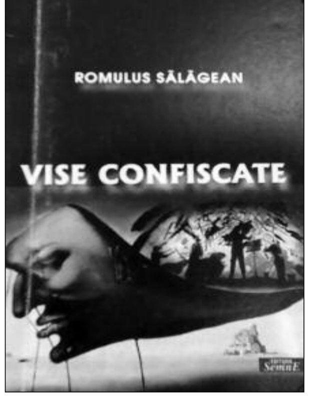
Un capitol al cărții ordonează articolele culturale și artistice în funcție de tematica lor: folclor, teatru, cultură, lingvistică, literatură, educație, religie. Eminescu a susținut dintotdeauna resursa generoasă a folclorului, model de limbă autentică, de gândire și de rafinament stilistic. Domeniul teatral a fost unul fascinant pentru scriitor, încă din vremea când era sufleur. A scris 20 de articole în acest sens (cronici dramatice și comentarii teatrologice). Problemele din cultură sunt tratate cu fermitate: este acuzată incompetența celor răspunzători și starea de incultură a poporului. Jurnalistul apreciază, însă, sănătatea moralei și culturii rurale. Un rol important în emanciparea culturală revine educației. Prioritate au valorile naționale, fără a respinge marile modele din exterior. Limba, și, de aici, literatura, reprezintă un factor determinant al progresului cultural: „Fiecare literatură națională formează focarul spiritual național, unde converg toate razele din toate direcțiunile vieții spirituale." (p. 92). În domeniul lingvistic, „gazetarul tratează problemele limbii, exprimând puncte de vedere pertinente despre unitatea lingvistică și istorică, relația limbă-literatură, cultură, filosofie, rolul locuțiunilor și proverbelor în vorbire, despre sintaxă, polisemie, sinonimie, neologisme și argoul țigănesc, legătura indestructibilă dintre limbă și neam etc." (p. 95). Gazetarul Eminescu a avut, nici nu se putea altfel, competențe literare, scriind cronici, tablete, necrologuri, articole pe teme estetice. El comentează cărți scrise de Al. Odobescu, B. P. Hasdeu, I. Slavici. Altă temă abordată frecvent este cea a educației. Jurnalistul învinovățește sistemul școlar greșit, precaritatea patrimoniului sătesc și a pregătirii dascălilor. În privința religiei, Eminescu a oscilat între credință și pozitivism. El acceptă, însă, ideea unicului Creator și a rolului benefic al bisericii. Citează adesea din Biblie și crede în puterea rugăciunii. Are, pe de altă parte, o percepție constantă a deșertăciunii (mai degrabă, orientală).

Într-un alt capitol, Iulian Bitoleanu comentează ciclul unitar de articole *Icoane vechi și icoane nouă*, apărut în *Timpul*, în care Eminescu își expune concepția privind viața social-politică. Ziaristul dezavuează instalarea de către liberali (care erau la guvernare) a *formelor fără fond*, a importurilor din Occident, neasimilate. Reprezenta, de fapt, punctul de vedere partizan al conservatorilor junimiști. Respinge imixtiunea alogenă și blamează rapacitatea acestora, deplorând vechea rânduială a boierilor iubitori de țară, cu propensiune culturală. Sunt satirizați tinerii *corupți, needucați, neperformanți,* veniți de la *studii* superficiale în străinătate și trecuți în politică, la cârma țării. Este sancționată corupția și impostura, lipsa de profesionalism a ziariștilor, limba împestrițată cu barbarisme. Țintele predilecte aveau și identitate: C. A. Rosetti, ziarele *Românul*, *Telegraful*. Eminescu dă dovadă de temeinice cunoștințe economice, sociologice, politice.

Studiul lui Iulian Bitoleanu este unul serios, interesant, abordând un aspect cuprinzător și definitoriu al publicisticii eminesciene. „Din capul locului, precizăm că ne disociem de orice demers științific extravagant, teribilist, ori de vreo opinie prea personală, subversivă", notează autorul spre sfârșitul cărții. Poate că n-ar fi fost lipsită de temei tocmai o subiectivă ieșire din frontul exegeților.

Poeme vesele dar triste

Pe Romulus Sălăgean l-am cunoscut într-o împrejurare plăcută, conotată suprarealist: amândoi am fost premiați, în 1996, la un insolit festival de poezie prilejuit de centenarul lui Tristan Tzara, ocazie cu care s-a dezvelit și „Monumentul DADA", de la intrarea în orașul Moinești (operă a sculptorului german Ingo Glass).

Poemele sale de început chiar stau sub semnul absurdului urmuzian, a destructurării formatelor de gândire, a tratării limbii cu umor și ironie, a persiflării canoanelor, parodiind celebra *fabulă* (ca în textul următor: „Cică TOVARĂȘA Rada/ A-nceput să facă STRADA/ Și l-a rugat pe Văcaru/ Ca să facă și TROTUARUL./ Văcaru, zis NĂZDRĂVANUL,/ Mulgea vaca și ȚĂRANUL,/ Neștiind că MADAM TEACĂ/ Se ținea bine de cracă./ «O, tu, JOHN, versus IVAN!/ Strigă el din KAZAHSTAN –/ Nu mai vorbi fără rost/ Tocmai la WASHINGTON POST!»/ IVAN-JOHN luă STEAGUL ROȘU/ Cu care își șterse dosul,/ Și exclamă: «EVRIKA!/ Invadăm AMERICA!»// **Minima moralia**:/ DILEMA sau ALTERNATIVA" – *Tovarășa Rada*).

Volumul *Vise confiscate* (Editura Semne, București, 2002) renunță la formula avangardistă, păstrând însă o nestăpânită pornire ludică și manifestând o extravaganță juvenilă: „... plutea în aer un miros bizar/ de praf de pușcă, smirnă și năut/ când am descins călare pe un zar/ cu care Lucifer juca barbut// [...]// și-am fost ursit să sufăr de cuvânt/ de-acel Cuvânt ce încă nu s-a spus/ în cioburi de argint să fiu răsfrânt/ cum este păpădia în «Larousse»// [...]// îmi amintesc și astăzi, ca prin vis/ duminica aceea de Florii/ cînd o fereastră-n ceruri s-a deschis/ și-un nimbus luminos mă-nvălui..." (*Zodia Berbecului*).

Poetul avertizează că e vorba de o selecție eterogenă, de poeme mai vechi și mai noi. Un prim grupaj reunește texte în care este exprimată nostalgia față de Transilvania natală, de care s-a înstrăinat (autorul s-a născut la Târnăveni, în județul Mureș, dar s-a stabilit definitiv în Roșiorii de Vede). În mod firesc, sentimentul indelebil al obârșiei îi stimulează percepția mitică, idealistă: „Inima-i bolnavă/ De străvechiul burg/ Pe a mea Târnavă/ Revin în amurg.// Și-am să sparg pocalul/ De patimi aprins/ Un vulcan – Ardealul/ Un vulcan nestins!// O să vin, Silvană,/ Poate-ntr-un florar/ Să-ți presar pe rană/ Praful meu stelar..." (*Primele litanii*).

Următoarea secvență, *În căutarea părinților pierduți*, este evocativă și sentimentală. Un poem plin de tandrețe este dedicat mamei, icoană firavă, încărcată de sfințenia bunătății și a senectuții. Moartea tatălui este o *plecare de-acasă*, o pătrundere în tărâmul tanatic, o rătăcire prin labirintul vedeniilor și al viselor: „ O, tată meu, carele te-am pierdut/ Mă-ntreb, la ceas de taină, unde ești/ De m-ai lăsat între azur și lut/ În leagănul nespuselor povești...// Sunt singur în mulțimea de copii/ Mi-e sete deși stau lângă izvor/ O, ce n-aș da, de ziua mea, să vii/ Ca în iubirea ta să mă-nfășor!// Îți port chipul ca pe un talisman/ Surâzând vesel însă tare trist/ Că nu-i ușor să fii copil orfan/ Pe vremea când tronează Antihrist!" (*Balada orfanului*).

În ciuda poemelor inconformiste din volumul de debut (*Absurdistan sau Tzara lui Urmuz*), cele de acum sunt pline de sensibilitate, urmând o tradiție a patosului. Din grupajul de balade (ironice, mai curând villoniene), cea dedicată *sirenei „Ri"* radiază gingășie: „Când liliacul va-nflori/ Frumoasa mea sirenă *Ri*/ Să nu mai vii, să nu mai vii...// Nu-i ieși omului în cale/ Cu unduirile-ți mortale/ Rămâi în apele-abisale// În care te-a visat Homer.../ Căci omul e carnasier!/ Atât îți cer, atât îți cer...// Vrăjitu-ți cântec, pare-mi-se/ Nu-l mai atrage pe Ulise/ Ce stă la coadă pentru vize// Pe brațul stâng, el azi mai poartă/ Doar o sirenă tatuată/ Și o corabie cam beată..."

Prin multe locuri, apar notații autoreferențiale. Rolul poetului este când unul demiurgic, când de instrument al unei voințe transcendente, funcționând incert, *ca har și ca blestem*, când ca artist sincretic („eu sunt poetul paganini").

Romulus Sălăgean este un versificator rafinat, urmărind eufonia, dar și revelația metaforică, cu efecte imagistice remarcabile: „Nouri de lăcuste/ La zenit apar/ Căile-s înguste/ Timpul e barbar" (*Semne*), „În toamna asta lungă, de monarh/ Poate voi înflori a doua oară/ Ca să ascult, pierdut, fuga lui Bach/ Prin trupul meu ajuns, acum, vioară" (*Amurg sentimental*), „Noi slujim în taină/ Din ospățul sfânt/ Cina este faină/ Mă-nfrupt din cuvânt!" (*Vedi Ardealul, poi muori!*)...

Pe lângă portretele făcute părinților, și pastelul este cultivat cu finețe: „prier e răpus de ger/ în locul său, îndrea/ altoiește cireșii/ cu flori de nea// crucile de lemn/ au dat în muguri/ e primăvară/ poți să te bucuri" (*Aprilie terminator*). Semne livrești sunt disipate în tot volumul, aproape obsesiv, fie sub forma unor simboluri culturale, fie prin menționarea unor opere renumite (un mod insolit de intertextualitate).

Romulus Sălăgean ilustrează mai multe registre poetice: unul ironic, avangardist, altul sentimental tradiționalist, altul lapidar (cu poeme într-un vers și cu haiku-uri), în fine, altul alcătuit din texte circumscrise unei singure teme. Știe să producă expresivitate, prin trecerea, încărcată de semnificație, de la aspectul ludic la cel dramatic, adoptând o poziție contemplativă, desprinsă de faptul concret.

cronici

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Cult-răgaz-cultură

Dintre feluritele clasificări ale oamenilor în două sau mai multe categorii, unele amuzante, o prefer pe cea care-i împarte în activi și contemplativi. Nu e nevoie să-i descriu pentru că fiecare este capabil să-i recunoască îndată ce-i întâlnește și știe despre sine cam pe unde se plasează; bineînțeles, ca în orice tipologie și aici tipurile pure sunt rare. Astăzi avantajați sunt cei activi, contemplativii fiind siliți să se adapteze, uneori cu mari eforturi, și să-și ia revanșa când condițiile le sunt cât de cât favorabile.

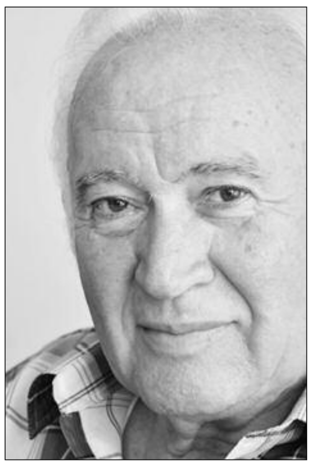
Cartea filosofului german Josef Pieper, *Răgaz și cult* (trad. de Roxana Melnicu, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2016) reușește să readucă în prim-planul gândirii problema raporturilor dintre *vita activa* și *vita contemplativa* cu o profunzime și limpezime ale căror condiții provin și din înfrângerea Germaniei după cel de-al doilea Război Mondial (cartea a fost scrisă în doar trei săptămâni, la sfârșitul anului 1947 și publicată în 1948). Modernitatea, susține în esență autorul în acest scurt și sclipitor eseu, nu doar a inversat ierarhia antică și medievală, care valoriza contemplația, ci a eliminat-o aproape în totalitate pe aceasta în favoarea activității sociale numite generic muncă: nu are valoare și până la urmă nu există decât ceea ce îndeplinește o funcție socială, omul reducându-se astfel la a fi un funcționar într-o uriașă administrație. De aici impunerea unor termeni precum: “lucrare spirituală”, „travaliu spiritual”, „lucrător spiritual”, ce se aplică creatorilor din domeniile artei și gândirii. Medievalii, continuându-i pe antici, distingeau între arte liberale, ce-și au țelul în ele însele și arte servile, aflate în slujba unui scop exterior, însă modernii, susține Pieper, au pierdut treptat sensul opoziției dintre cele două, astfel încât activitățile înalte precum cunoașterea, au devenit servile. Definirea cunoașterii ca o activitate exclusiv discursivă, cu excluderea oricărui element de inspirație, inxprimabil, al cărei criteriu de adevăr este efortul rațional, a avut drept consecință instrumentalizarea rațiunii umane și transformarea omului într-o ființă dedicată fără rest structurilor organizatorice ale societății. Muncitorul devine figura atotprezentă a modernității, întâlnită nu doar în rândurile proletariatului, ci definindu-l pe oricine prestează o activitate în orice domeniu. Lumea muncii cuprinde acum totul iar formarea profesională orientată întotdeauna pe o latură parțială a omului și aplicată unui sector limitat al lumii înlocuiește educația, care se referă la omul întreg și la raporturile lui cu lumea ca întreg. Rezultatul este o dezumanizare cu efecte în toate planurile, de aici crizele învățământului, artei, moralei. Încordării, disponibilității pentru suferință și integrării fără rest îi sistem, trăsături definitorii ale muncitorului, li s-ar putea opune liniștea interioară a răgazului. Lumea totală a muncii i-a pierdut însă înțelesul, reducându-l la o pauză mai lungă sau mai scurtă în vederea refacerii forțelor pentru continuarea procesului de muncă sau confundându-l cu lenea și plictiseala. Răgazul înseamnă însă altceva: o stare sufletească de dispoziție receptivă pentru a primi “ceea ce ține lumea laolaltă dinlăuntru”. Chiar dacă nu durează, intuițile din aceste momente privilegiate orientează activitățile umane și restabilesc adevărata ierarhie, căci așa cum spunea Aristotel: ”Muncim de dragul răgazului”. Ca atitudine de adâncire comtemplativă în existență, răgazul este analog tăcerii îndrăgostiților hrănită din acordul lor. Esența răgazului, spune Josef Pieper, este acordul cu sine și cu sensurile lumii, “o adăstare sărbătorească”, nu doar lipsită de efort, ci fiind chiar contrariul oricărui efort. Originea și sâmburele răgazului este sărbătoarea, care la rândul ei își capătă sensul și posibilitatea în cult. Prin laudele și jertfele aduse lui Dumnezeu, cultul exprimă în orice religie cel mai profund acord cu lumea, oferind și cea mai puternică legitimare a răgazului, domeniul creației și receptării culturale. Așadar cultura trăiește de fapt din cult, desprinderea de acesta, cu toată autonomia câștigată ducând la pierderea rădăcinilor. Ce-ar mai fi de făcut când condiția proletară, definită drept „captivitate fascinată în procesul de muncă”, acaparează cu o forță demonică totul? Soluțiile mai vechi care încercau să salveze ceva din gratuitatea actului cultural, precum: arta pentru artă, recursul la tradiții, umanismul sunt neputincioase, simple etichete fără acoperire în viața reală. Pe de altă parte, oricât de convinși am fi de teza întemeierii culturii în cult, nu putem face nimic, căci cultul este un dat divin, nu un rezultat al voinței umane. Autorul mărturisește spre final că nu și-a dorit să ofere indicii de acțiune, ci să pună pe gânduri. Într-adevăr, pentru voluntarismul epocii sale, și a noastre cu atât mai mult, este clar că s-a ajuns într-un impas, căci ideea de a face eforturi pentru salvarea răgazului (culturii) este o contradicție, la fel cum înțelegerea răgazului ca mijloc în vederea unui scop oricât de nobil (salvarea culturii) îl anulează. Aporiile (impasurile) acestea sunt cu atât mai fără ieșire cu cât nici formele de cult străvehi nu mai pot fi trezite la viață și nici un cult nou nu poate fi instituit prin voință umană. În spațiul occidental, singura speranță, după Pieper, ar fi redescoperirea prin credință a sensului jerfei sacramentale euharistice săvârșite de Biserică. Doar prin credință și participarea la cultul creștin (în cazul său e vorba de cel catolic) s-ar mai putea restabili sensul sărbătorii, răgazului și culturii prin care omul “să fie rupt din strâmtoarea mediului muncii și adus către mijlocul lumii”, cum spun ultimele cuvinte ale cărții.

Putem accepta sau nu ideea întemeierii în cultul religios a culturii, însă nu putem nega că o astfel de perspectivă reușește să pună un diagnostic remarcabil epocii noastre, pe un nivel de profunzime care egalează pe alocuri reflecțiile unor gânditori de talia lui Romano Guardini, Ernst Jünger sau Martin Heidegger. Merită toată atenția și pledoaria pentru filosofie, care întrucât cercetează temeiul întregului, menținând deschisă perspectiva acestui întreg al ființei de la care științele și activitățile celelalte tind să-și abată privirea, rămâne ultimul bastion al artelor liberale, contemplative. Ce-i drept și pe ea lumea muncii a încercat și, cel puțin în mediul academic a reușit, să o transforme prin specializări tehnice excesive într-o artă servilă, pusă în slujba altor scopuri politice, sociale, științifice. Dar, datorită lipsei de rezultate practice, într-o astfel de companie, ea nu poate fi decât o rudă săracă.

În Introducerea la această carte, cardinalul Karl Lehmann subliniază accentul pus de Josef Pieper asupra păstrării relației strânse, desi tensionate dintre filosofie și teologie, în felul acesta ambele reușind să-și mențină în mijlocul lumii totale a muncii statutul și menirea de a pune întrebări și a da răspunsuri pentru omul întreg. Mult blamata subordonare medievală a filosofiei față de teologie (philosophia ancilla theologiae) ar fi nu o servitute, ci șansa de a se menține în propria-i vocație, atât de contrară cerințelor lumii actuale.

Petru Pistol

Diortosiri

Motto-ul: „ ...că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă” (*Levantul*).

Habemus exempla

Noi, când traducem, în afară de vocabular și gramatică avem în cap și un model, un *pattern*, gata oricând să treacă în pagină. Dar ce facem când nu se potrivește, când una gândim noi și alta ne spune textul? Spre exemplu, atunci când, obișnuiți să ne dăm întâietate în raport cu predecesorii, ne întâlnim cu Dionisie Areopagitul: „ (...) deși Hieroteu, renumitul nostru învățător, a alcătuit în mod supra-firesc *Elementele teologice*, totuși, ca și cum acelea nu ar fi de ajuns, noi am scris alte discursuri teologice, așa cum este și cel de față. Căci, dacă el ar fi considerat că se cuvine să discute pe rând toate subiectele teologice și ar fi alcătuit o sumă a întregii teologii prin expuneri punctuale, atunci nu am fi ajuns noi la asemenea nebunie sau inconștiență încât să credem că intuim cele teologice în chip mai pătrunzător și mai dumnezeiesc decât el, sau să vorbim în zadar, spunând în mod inutil aceleași lucruri de două ori, nedreptățind, în plus, atât pe cel ce ne este învățător și prieten, cât și pe noi înșine, arogându-ne prea vestita lui contemplare și expunere – tocmai noi care, după dumnezeiescul Pavel, am învățat elementele de bază din scrierile lui” (III, 2).

Ne folosim noi astăzi, în asemenea împrejurări, de asemenea cuvinte? Le vom regăsi peste o mie de ani la Montaigne: „Dacă vreunul se îmbată cu propria-i știință, să privească înapoi și să-și întoarcă ochii spre secolele trecute; atunci îi vor scădea coarnele, aflând atâtea mii de spirite care-l calcă în picioare”.

Dar, uite că mâine-poimâine încă o mie e gata și ne găsește total nepregătiți. Căci, zice tot Montaigne: „Mâzgălitorii de hârtie par să fie un simptom al unui veac tulbure”.

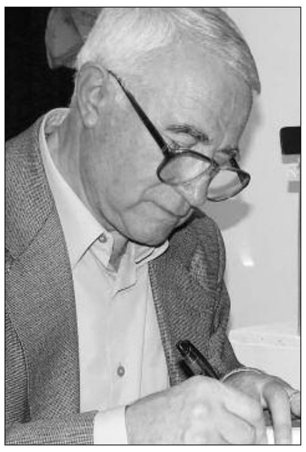
Paremiologia – o disciplină cu herb de casă regală

Reporterul (Mihai Barbu, în *Argeș*, mai 2019) vorbește entuziasmat despre Mânăstirea Curtea de Argeș, despre Înaltpreasfințitul Calinic Argeșeanul, despre „camerele Reginei Elisabeta unde a locuit după ce regele a trecut la cele veșnice (...) am admirat primul lift din țară (folosit de Regina noastră, care se deplasa foarte greu pe scările improvizatului său palat), comori ale picturii religioase și cărți rare de cult”.

Câtă admirație „risipită” pe blazoanele regale în mod gratuit! Căci, dacă un Zeu ne-ar zice: *Vreți regalitate? Dacă da, o aveți* ! Ne-am deroba cu aplomb: *Nu, Doamne, admirația e una, alegerea – alta* .

Pe cine nu încântă proverbele „cărunte”? Câtă înțelepciune nu degajă ele? Cine ar avea insolența să le numească papotaj inept? Și, totuși, cine se încumetă să le transpună în viață? Nu. Nu vor fi ele din categoria vorbelor de clacă, dar nici tensiunea vieții nu o măsoară. Rămân ceea ce sunt: cuvinte de escortă către camera armoariilor regale ale spiritului.

Cornel Nistea - 80

Cornel Nistea s-a născut la în satul Valea Largă, comuna Sălciua, , într-o familie de țărani mijlocași cu șase copii. Emoțional, copilăria îi va fi puternic marcată mai întâi de drama ultimilor ani de război, de agresivitatea cu care s-a instaurat dictatura comunistă, impunerea cotelor, seceta din anii 1946/47 și eșecul școlar din clasa întâi datorită relelor tratamente ale învățătorului. Adolescentul rebel va eșua repetat la liceul din Baia de Arieș, după care urmează o școală silvică în orașul Câmpeni la absolvirea căreia este repartizat să muncească la Ocolul silvic din Aiud, unde va urma cursurile liceului seral. Cum locuiește între gară și pușcărie, este impresionat de convoaiele de deținuți politici duși cu lanțuri la mâini și la picioare spre celebra închisoare de aici, dar și de zgomotul căruțelor ce duc noaptea deținuții decedați sau uciși în cimitirul fără cruci.

În anul 1960, participă la un concurs național de literatură la care ia locul doi pe țară, moment care îl face să se decidă să urmeze filologia. Astfel între anii 1962-1967 frecventează cursurile Facultății de filologie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj. După stagiul militar va fi patru ani inspector la Comitetul de cultură și artă al județului Alba. Eliminat din sistem, reintră în învățământ, face o navetă grea, dar citește mult, scrie literatură și începe să publice în revistele literare. Locuiește la Alba Iulia.

Debutează târziu, în 1979, simultan, în revistele *Vatra* și *Luceafărul*, ca în anul 1984 să-i apară la Editura Cartea Românească primul volum de proză scurtă, „Focuri în septembrie”, drastic subțiat de cenzura comunistă pe motiv că ar scrie o „literatură dușmănoasă”. Cum i se atrage atenția să aibă grijă ce scrie, trăiește cu teama că este urmărit de securitate, ceea ce îl inhibă și timp de câțiva ani nu va mai scrie și publica nimic.

După decembrie 1989, odată cu apariția revistei *Discobolul*, la care este redactor, se resuscitează, scrie peste 300 de articole de presă și retipărește volumul de debut cu prozele eliminate de cenzură sub titlul „Papagalii mei adorați”. În anii următori publică romanele „Inocența șarpelui” (2000), „Ritualul bestiei” (2008) și „Întâlnirile mele cu Orlando” (2012). Tipărește mai multe volume de proză scurtă între care: „Ultimul în eden” (2014), „Vânzătorul de apă colorată” (2015) și „Ieri a fost duminică” (2016). Mai publică „Caseta cu paradoxuri”, un volumul de publicistică literară (2010), iar în anul 2013 tipărește 450 de pagini de Jurnal 1977 – 1984. Cele mai multe dintre cărțile sale au fost premiate de către filialele Uniunii Scriitorilor din care a făcut parte.

Cornel Nistea a fost și este preocupat să se *regăsească*, cu o minte suprasolicitată de întâmplările prin care a trecut, fără a fi părăsit însă de nostalgie și de mit, unde se simte acasă. În demersul lui artistic și în efortul de a spune adevărul și numai adevărul, într-o stare a eului cât mai ingenuă (și fără a mai ține cont de împrejurări și de relațiile „firești” cu apropiații, aș zice), s-a dus până la capăt, în însemnările și articolele sale publicate.

Prozatorul Cornel NISTEA, un octogenar al timpului nostru

Cornel Nistea este un prozator al emoției prin excelență, aș putea spune chiar că este o construcție emoțională de la un capăt la celălalt, pentru că substanța lui interioară vibrează cu sensibilități devastatoare la întâlnirea cu viața, cu istoria, și nu în cele din urmă cu sinele său (din prima tinerețe și de mai târziu). Puțini prozatori au această calitate înnăscută, pe care Cornel apoi a șlefuit-o atent în timp în multe pagini de carte. El este un producător de emoție în serie! Neliniștea este materia primă cu care își hrănește textele sale. Îl poți vedea cum se strecoară în lumea lui interioară, în zona egoismului pur, iar demersul acesta migălos de *redescoperire* dă naștere schițelor și povestirilor sale, care, mai nou, apar în serie, din ce în ce mai limpezi. Cornel nu se poate detașa de această condiție, nici atunci când vorbește în public, dar mai cu seamă atunci când stă în fața colii de hârtie și scrie, ca un romantic din secolul al 19-lea, și chiar cu aceeași tehnică clasică. Când își redactează un text, deși are calculator personal de mai mulți ani, preferă să scrie cu stiloul sau cu un pix cât se poate de elegant, cu o pastă de un negru intens. Nu mi l-aș putea imagina niciodată construindu-și o povestire direct la mașina de scris, cu atât mai puțin la un laptop. Preferă aceeași coală albă de hârtie, întinsă pe masă (cum o folosea și în liceu), pentru că în fața ei se simte liber și neinhibat, fără stres. Și până la urmă este și un fel de terapie destul de eficientă!

Cornel Nistea și-a consumat șaizeci de ani din viață scriind, într-un ritm personal, povestiri mai lungi sau mai scurte, pagini de roman, note de călătorie, însemnări de jurnal, cronici literare, reacții politice în presa vremii etc., pentru a răspunde evenimentelor traumatice ale existenței într-un stil propriu. Și a reușit! Dar cele mai multe sentimente și adevăruri le-a pus în schițele sale atent lucrate, precum un bijutier care șlefuiește un inel ca să strălucească, preocupat nu numai de adevărul estetic al scrisului său, ci și de cel moral, aș spune din ce în ce mai echilibrate. Prin anii șaptezeci ai secolului trecut ne întâlneam mai rar, uneori prin cafenele, era singur, retras la o masă și preocupat să scrie ceva, vreo idee nouă, pe câte o bucată de hârtie sau pe șervețele oferite de local. Niciodată nu am fost curios să îl întreb la ce scrie, dar știu acum precis că era vorba de însemnări de jurnal (la care ține, trebuie să spun, foarte mult) sau fragmente de proză, care aveau să configureze în mare volumul de debut, ce i-a apărut la Editura Cartea Românească, mai târziu, în anul 1984. În anii aceia, făcea efortul pentru a-și sincroniza amintirile de altădată, din copilărie sau mai recente, cu pretențiile scriitorului trecut prin cultură, în forma lor cât mai pură, și fără distorsiuni textuale ce penetrau structural, încă de pe atunci, piața literară. Cornel Nistea a fost și este preocupat să se *regăsească*, cu o minte suprasolicitată de întâmplările prin care a trecut, fără a fi părăsit însă de nostalgie și de mit, unde se simte acasă. În demersul lui artistic și în efortul de a spune adevărul și numai adevărul, într-o stare a eului cât mai ingenuă (și fără a mai ține cont de împrejurări și de relațiile „firești” cu apropiații, aș zice), s-a dus până la capăt, în însemnările și articolele sale publicate. Cred că oximoronul *inocența șarpelui*, care este și titlul unei cărți de cotitură în viața sa literară, publicate în anul 2000, vine din structura adâncă a prozatorului de azi și dintotdeauna. În toate scrierile lui, întâlnim doar personaje din lumea aceasta (din trecutul mai îndepărtat și mai apropiat), capabile să producă surprize, cu durere existențială și emoțională. Povestirile lui au un curs cât se poate de logic și de acerb și sunt inspirate din întâmplări cotidiene, în cea mai mare parte. De altfel, Cornel are un cult aproape nefiresc pentru reglarea emoției, așa cum un maestru acordează clapele unui pian ca acesta să scoată sunetul preferat. La toate trebuie să mai spunem că poezia pe care Cornel o poartă cu sine de la naștere, dar nemanifestată niciodată în scris până acum, are o contribuție substanțială la „muzica” prozei sale de azi. Starea aceea e transformată în proză încât aproape că cititorul nu o mai simte. În textele lui, o poftă, o înspăimântare, o zariște profund umană, o dorință confesivă ascunsă etc., apar tot timpul, pe fondul unei nostalgii pozitive ce vine, trebuie să spun, în trombă asupra cititorului. Și pentru a construi, Cornel se folosește în cea mai mare parte de amintiri reale, trăite în diferite perioade ale vieții sale. Observă cum se schimbă lumea în jurul său cu un ochi foarte sensibil, ceea ce-i potențează și mai mult *reveria nostalgică*. Nostalgiile lui ne propun, evident, și o zonă de mister, iar în textele mai recente găsim o subtilă pregătire pentru finalul ființei, pentru dispariția ei. Privirea lui spre un viitor apropiat, dar și spre trecut are o caracteristică specială, ea dă culoare prozelor sale, le vizualizează și le pune într-o lumină intimă și roditoare. Deși cititorul are impresia, răsfoind textele lui Cornel Nistea, că se află în aceeași cameră mereu se înșală. El ne rezervă locuri diferite, în funcție de abordare, dar, e adevărat, nu prea îndepărtate unele de altele. Eroinele și eroii săi debarcă pe neașteptate în urma unui telefon, unei scrisori, unei relații neașteptate și creează din plin emoție, durere, speranță, conflict. Dacă l-aș întreba de ce a lucrat șaizeci de ani pentru a scrie o astfel de proză, cred că răspunsul lui ar fi ambiguu, dar cu siguranță că acel copil din străfundurile ființei lui, care l-a ținut treaz până acum, nu l-a lăsat în pace, l-a provocat mereu. La mulți ani, Cornel Nistea!

MIRCEA STÂNCEL

aniversare

Cornel Nistea

Profesorul digresionist

În anul patru de facultate aveam obligația să optăm pentru un curs facultativ de limbă sau de teorie literară, și cum eu lipseam mai mereu de la cursuri și seminarii aflasem de această obligație în ultima clipă, fără să mai am timp să consult opțiunile colegilor, care, de altfel, nu mă interesau, și, ca să evit polologhia teoriei literare, am spus scurt: Înscrieți-mă la lingvistică romanică, asta în pofida faptului că scriam literatură. Opțiunea nu prea se potrivea cu ignoranța mea în materie de limbi romanice, împotriva faptului că citisem un studiu în materie a profesorului cu care urma să facem cursul. Mă amuza chestia, după cum eram convins că urma să scap de lecturi subiective de teorie literară adeseori aberante.

Ei bine, s-a dovedit curând că profesorul nostru de romanistică era o adevărată enciclopedie în materie, cu rezerva că în timpul cursurilor avea, în fața studenților, plăcerea unor digresiuni nesfârșite, pe care de altfel le explora cu finețe și acuitate, adeseori ora de curs terminându-se fără ca distinsul nostru profesor să mai revină la subiect, iar la sfârșitul anului studenții se pomeneau cu niște frânturi de notițe incoerente din care n-aveai cum învăța, dar, cu o săptămână sau două înaintea examenului, iubitul nostru profesor să ne dea lungi liste bibliografice cu titluri de lucrări ale unor autori pe care nu le-am fi putut parcurge într-un an întreg.

Chestia e că studenții gustau digresiunile acelea, aflându-se destui pasionați și admiratori ale acestora, nu de puține ori, după ce suna de ieșire, la finele celor două ore de curs, studenții se adunau ciorchine în jurul catedrei pentru a pune întrebări profesorului, încântat să intre în alte și alte detalii. Buluceala de acolo se întețea spre sfârșitul anului când studenții se străduiau să se facă observați, să pună măcar o întrebare prin care să-și arate interesul pentru ideile enunțate, cu gândul, desigur, de-a avea mai puține probleme la examen, căci reputatul nostru profesor, conform unei logici perfecte, făcea la examene numeroase victime, dacă nu chiar ravagii. Cum adică, n-ai citit *Divina Comedie* a marelui Dante?! Dumnezeule mare! Câtă nepăsare și ignoranță în lumea asta!, se revolta dumnealui și-ți trecea în carnet o notă de trei sau patru, fără să-ți mai lase șansa de a prezenta subiectul de pe bilet. Eram interesat și eu de o notă bună la acest examen, dacă nu chiar de una mare, motiv pentru care mă aflam mai mereu în ciorchinele de zeloși din jurul catedrei și profesorului, dornic să aflu câte ceva din tainele lumii de la ilustrul nostru profesor, unde se aflau destui gură-cască în juru-i sau să-l urmeze pe coridoarele facultății.

Constatam cu oarecare nedumerire că ciorchinele de acolo era format în exclusivitate de băieți, într-o secție cu o majoritate absolută de

fete, asta probabil şi pentru fizionomia dezagreabilă a profesorului, ce venea la cursuri cel mai adesea în acelaşi costum demodat şi ponosit. Dar un enciclopedic ca dumnealui mai putea pune bază şi pe-o chestie de vestimentaţie?...

Cum cursul era programat spre seară, convenisem ca cineva dintre zeloşii şi iubitorii de adevăr să-l însoţească pe profesor în drumul dumnealui spre casă, cu avantajul de a-i asculta ideile, niciodată duse până la capăt, de la acest adevărat izvor nesecat de cunoştinţe. În ziua aceea, m-am oferit să-l conduc eu spre casă, nu fără gândul tăinuit de-a obţine bunăvoinţa profesorului la examenul de sfârşit de an ce avea loc peste câteva zile.

Adevărul e că-mi plăcea să-l ascult şi când spunea chestii anapoda, asta probabil pentru că descopeream în dumnealui o sensibilitate ieşită din comun. Din vorbă în vorbă, a ajuns din nou la teoria traducerilor.

- Să luăm, de pildă, *Divina Comedia*, cel mai elocvent exemplu de ceea ce poate deveni o limbă. Dante, magnificul Dante, acest demon al literaturii lumii... Domnule, cum să-i înţelegi opera dacă nu o citeşti în original?...

- Ne-aţi spus la curs că aţi citit *Divina Comedia* de mai multe ori...

- Italiana veche! O minunăţie de limbă!...

- Am înţeles că sunteţi absolut împotriva traducerilor...

- Ei, nu sunt împotriva tuturor traducerilor, dar cum să traduci inefabilul, ceea ce nu se poate traduce? E ca şi cum ai explica o muzică pe care n-ai ascultat-o niciodată.

Logic, nu se putea altceva mai logic, numai că de fiecare dată când ajungea aici, vorbind despre exprimarea „inefabilului", punea placa aceea despre originea omului pe pământ.

- Fiinţa asta superbă!... Omul e singura fiinţă cu însuşiri superioare dintre toate animalele. Calul, oaia, vaca, peştele, păsările sunt fiinţe absolut opuse omului. Numai omul îşi duce puiul în braţe. Ce teorie idioată cum că omul s-ar trage din maimuţă! E absolut iraţional. Omul a venit pe pământ de pe o altă planetă.

Şi deodată:

- Ai citit *Amintiri despre viitor*?...

- Da, am citit. Omul este o fiinţă supranaturală...

- Ai spus o prostie frumoasă. Prostiile astea fac sarea şi piperul vieţii...

S-a oprit câteva clipe şi m-a privit.

- Cum te numeşti dumneata?

I-am spus cum mă cheamă.

- Eşti bursier?

- Da, desigur, altfel n-aş putea urma facultatea.

- Uite ce e, nu-mi place să fiu însoţit de bursieri şi asta în preajma examenelor. Cu dumneata însă e altceva. Eşti un băiat inteligent, un student care promite...

Tocmai ne aflam în dreptul Consignaţiei şi-a intrat să vadă noutăţile.

- Aveţi *Aida*?, a întrebat, apoi, până ce fata s-a dus să vadă dacă magazinul avea un disc cu marea opera a lui Verdi, a spus: Cornul englezesc, ce instrument extraordinar!... Când eram tânăr, am cântat şi eu o vreme la corn, dar să cânţi bine la acest instrument nobil, ai nevoie de timp să exersezi măcar două ore pe zi. Fiicele mele, studente amândouă la biologie, studiază în paralel pianul şi interpretează compoziţii celebre în fiecare zi. Muzica e un suport al sufletului...

Consignaţia nu avea *Aida*. N-a întrebat de altceva. Am ieşit şi-am traversat Piaţa Eroilor. N-am fost deloc surprins să-l aud începând povestea cu păsărica aceea drăguţă care-i vine în fiecare dimineaţă la geam s-o hrănească, iar el comunică cu ea prin expresia feţei. Probabil îşi adusese aminte de ea văzând porumbeii de pe clădirile de acolo, iar el s-a oprit, a căutat în buzunar şi-a scos plicul cu seminţe pe care le-a risipit pe pavaj, ca în curând să fim înconjuraţi de zeci de porumbei.

- Grăunţele astea mă costă o groază de bani. Trebuie să hrănească cineva porumbeii, iar ei sunt tot mai mulţi. E o lege a naturii şi nu-i poţi opri să se înmulţească. Ştim cu toţii asta. Sunt teribil de frumoşi, cum ştim că răspândesc tot felul de boli. Dacă i-am hrăni numai cu seminţe, porumbeii n-ar mai căuta hrana prin gunoaiele menajere şi-apoi să îmbolnăvească oraşul, cum la fel se întâmplă cu şobolanii din canalele subterane. E de mirare că-n oraşul nostru n-a izbucnit încă o epidemie de holeră sau ciumă... Ai citit articolul meu *Salubru şi insalubru în conştiinţa umană*?

Nu-l citisem, iar asta nu era bine. Eram îngrozit că trebuia să-i mărturisesc adevărul.

- Cel din *Era nouă*?, am zis, aducându-mi aminte că profesorul ne vorbise despre el în una din digresiunile lui.

- Da, da, acela.

- Domnule profesor, mi-a rămas întipărită în minte pentru toată viaţa expresia dumneavoastră: „Adevărurile emană adevăr şi grăiesc prin ele însele", apoi de ce n-am fi de acord, luând ca probă de lucru o ipoteză, că fiecare om de ştiinţă are adepţi şi detractori.

M-a privit cu oarecare consideraţie, în care se afla şi oarece doză de îndoială.

- Dragul meu, dacă privim un mormânt al faraonilor egipteni, dacă asistăm la un spectacol al unei tragedii greceşti sau citim *Cartea Căii şi a Virtuţii* lui Lao Tsu, ne izbeşte adevărul extraordinar că mintea omului n-a evoluat în ultimii cinci mii de ani mai deloc, în schimb s-au făcut însemnate depozite de inteligenţă. A fost mult până ce omul a început să înmagazineze propria sa inteligenţă, ca mai apoi să se declanşeze progresul tehnic şi ştiinţific. E uimitor să constaţi că tu, o inteligenţă cultivată, nu eşti cu nimic mai presus decât un păstor de capre de acum cinci mii de ani. Există desigur o mică diferenţă ce constă într-o nouă conştiinţă de sine a omului modern, care nu mai foloseşte focul din copacul trăsnit, ci-l are la îndemână, îl provoacă cu un chibrit sau cu o scânteie electrică...

Îi dădea înainte fără încetare, iar eu îl ascultam cu interes. Deodată s-a oprit pentru câteva clipe în dreptul Operei, pentru că i s-a părut că aude sunetul acela uimitor al cornului englezesc. A dat din mână. Fusese desigur o iluzie.

- Flori la picioarele poetului!, a exclamat el. Da, aşa se cuvine, să-i ducem flori, ba chiar să-i sărutăm tălpile picioarelor şi ţărâna pe care a călcat...

Plimbarea noastră se prelungea, iar intestinele mele începeau să mă anunţe că-mi era foame. Curând avea să se închidă cantina şi cum nu aveam bani, riscam să rămân flămând, pentru că în traseul nostru mai aveam de vizitat lapidariumul, anticariatul şi consignaţia de pe Urania.

- Aţi mai adăugat ceva colecţiei dumneavoastră de cristaluri?, l-am întrebat eu cu gândul să-i provoc interesul de-a trece peste primele două obiective ale traseului şi-a merge direct la consignaţia de pe Urania, pe care o vizita negreşit în drumul spre casă.

M-a privit bănuitor:

- Îmi lipseşte oglinda de cristal de care parcă ţi-am mai vorbit, dar greu găseşti o oglindă de cristal veritabil care să nu-ţi schimonosească faţa. Este teribil de trist să-ţi deformeze înfăţişarea o nenorocită de oglindă, să nu te vezi în ea cel adevărat...

- Înţeleg, domnule profesor. Şi eu încerc de o bună bucată de vreme să cumpăr, pentru un unchi al meu, nişte ochelari cu lentile Zeiss şi nu reuşesc. Cred că e la fel de neplăcut să vezi un alt om decât cel care e în realitate, privindu-l prin nişte lentile de proastă calitate.

- Nu se poate mai exact spus. E la fel de teribil...

Şi deodată m-am gândit cum o să mă vadă dumnealui prin lentilele Zeiss ale ochelarilor săi cu multe dioptrii la examenul din zilele următoare.

- Dragul meu, l-am auzit, mi-a făcut plăcere compania dumitale. E vară, e o seară superbă, poate ai o iubită cu care urmează să te întâlneşti, de aici voi merge spre casă singur. Mai am de făcut un drum, să trec pe la Prichindel să cumpăr o jucărie pentru nepoţelul meu Silvestru, care împlineşte mâine trei ani. Ştiu, v-am mai spus-o: Tinerii sunt minunăţia lumii. Te rog spune-mi de ce notă ai nevoie la examenul pe care-l susţii poimâine cu mine.

Tot cerul s-a prăbuşit pe mine. Cum să-i fi spus asta.

- Nu, domnule profesor, mi-e o jenă fără margini. V-am însoţit în plimbarea asta din pură plăcere şi admiraţie...

- Uite ce e, de când am mai îmbătrânit am învăţat să cobor cu picioarele pe pământ. Lingvistica ce o studiem împreună e o treabă complicată pentru că presupune o bună cunoaştere a tuturor limbilor romanice. Mai curând un tânăr gustă o arie din *Aida* decât să studieze luni în şir probleme seci de lingvistică romanică... Ţine minte: biletele cu subiecte practice cu utilizarea dicţionarelor sunt în partea dreaptă a mesei, iar cele teoretice, mai dificile, le voi pune în partea stângă. Mai citeşte zilele astea regulile de scriere şi pronunţie a cuvintelor în evoluţia lor...

- Mulţumesc, domnule profesor. Urez nepoţelului dumneavoastră să crească sănătos şi să aibă cariera didactică strălucită a bunicului...

În clipa aceea s-a luat curentul electric şi oraşul s-a cufundat în beznă. Am fost mirat să-l văd pe profesor luând-o în partea opusă traseului său obişnuit. M-am gândit că ar fi trebuit să-l ajung din urmă şi să-l însoţesc. Oricât de bune i-ar fi fost lentilele Zeiss ale ochelarilor săi, omul putea fi în pericol. Cel mai rău era să nimerească într-o gaură de canal al cărei capac să fi fost furat de cei care căutau şi vindeau fier vechi. N-am făcut-o şi m-am bucurat când a doua zi l-am văzut apărând pe poarta de metal grilat a facultăţii.

Am intrat la examenul de lingvistică făcându-mi curaj după ce-l însoţisem în seara aceea spre casă pe profesor, examenul fiind nu în puţine cazuri o simplă formalitate dacă îţi pica un subiect cu o problemă practică în care se foloseau dicţionarele. Făcusem la seminar exerciţii şi constatam că nu-mi displăcea materia, cum de pildă a evoluat un diem sau un octo din latină în limbile romanice acelea de mai târziu. Am luat biletul din partea dreaptă a mesei. Ei bine, de data aceasta subiectele cu teme practice profesorul le pusese în stânga şi-am tras de acolo un subiect teoretic complicat, abia reuşind să-i enunţ conţinutul. Nici vorbă, în urma răspunsului, să pot lua o notă bună, mai degrabă profesorul avea să mă cadă. Privirile noastre s-au întâlnit pentru câteva clipe. Nu puteam bănui dacă o făcuse intenţionat sau greşise locul biletelor. Mi-a venit curând rândul să răspund şi-am cerut permisiunea profesorului să schimb subiectul.

- Ei, cum se poate? Matale eşti un student bun, cu aptitudini lingvistice, ai pe bilet un subiect cum nu se poate mai interesant. Încearcă şi răspunde, apoi mai vedem.

În clipa următoare a intrat pe uşa sălii de examen proaspătul decan al facultăţii, şi dumnealui lingvist emerit, care aflase şi el câte ceva despre nesfârşitele digresiuni de la cursurile ilustrului nostru profesor de romanistică, dar şi de faptul că în loc să discutăm problemele de limbă, dumnealui ne vorbea la nesfârşit despre *Divina Comedia* a uriaşului Dante şi de originea omului pe pământ.

Deodată mi-a străfulgerat în minte salvarea. Era doar vorba de nota mea de bursă.

- Domnule profesor, am reuşit eu să îngăim, problemele acestea le-am discutat de nenumărate ori cu dumneavoastră la cursuri şi seminarii. Nu cred că aş mai putea spune ceva în plus, şi i-am întins profesorului carnetul să-mi treacă nota.

Profesorul şi decanul s-au privit, nu puteam şti ce era în privirile acelea ale lor.

- Răspunsul dumneavoastră l-aş nota cu nouă, mi-a zis, dacă însă doriţi nota zece, trebuie să mai răspundeţi la o întrebare, dar vă avertizez că există riscul să luaţi apoi o notă mai mică.

- Nu, nu, e bine nouă, am zis în vreme ce ochiul cu care de obicei văd în ceaţă mi-a alunecat spre decan, iar celălalt a zburat spre generosul nostru profesor. Să fiu sincer, eu n-am citit în original *Divina Comedia* cu faptele acelea de limbă ale unei creaţii unice ale unui supraom, pe care, pentru a le înţelege, trebuie să fii tu însuţi supraom.

Am regretat imediat ceea ce spusesem, preocupat să văd dacă profesorul îmi trecuse sau încă nu nota în carnet, sau, după gafa ce-o făcusem, eram nevoit să mai răspund la o întrebare suplimentară, mai ales că decanul n-a ezitat să mă întrebe:

- Afirmaţiile pe care le-aţi făcut vă aparţin sau le-aţi preluat de la ilustrul dumneavoastră profesor?

M-am bâlbâit, desigur:

- Dacă-mi permiteţi, domnule decan, sunt adevăruri pe care oamenii de ştiinţă le cercetează de sute sau de mii de ani, de pildă piramidele în care îşi trăiesc somnul de veci faraonii egipteni...

Decanul şi-a ridicat ochelarii de pe nas şi-a schiţat un zâmbet către profesorul care tocmai îmi trecea nota în carnet.

- Tinerii ăştia, nişte visători de neînţeles, dar cum altfel ar progresa omenirea fără visările şi îndrăznelile lor, a murmurat profesorul.

- Dragul meu, dacă privim un mormânt al faraonilor egipteni, dacă asistăm la un spectacol al unei tragedii greceşti sau citim Cartea Căii şi a Virtuţii lui Lao Tsu, ne izbeşte adevărul extraordinar că mintea omului n-a evoluat în ultimii cinci mii de ani mai deloc, în schimb s-au făcut însemnate depozite de inteligenţă. A fost mult până ce omul a început să înmagazineze propria sa inteligenţă, ca mai apoi să se declanşeze progresul tehnic şi ştiinţific.

aniversare

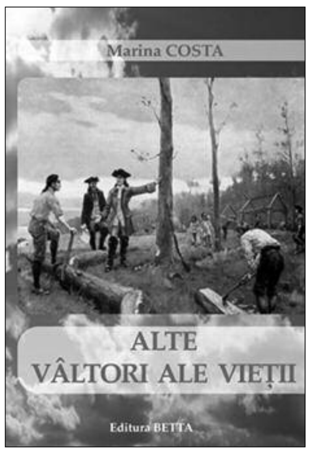
Ana Dobre

Ciclicitatea istoriei în metaforele epicului

Cu noul roman, *Alte vâltori ale vieții*, Prefață de Victor Atanasiu, Editura Betta, București, 2019, Marina Costa adaugă un epilog romanului, *Vieți în vâltoare* (2017), un fel de amplu deznodământ, pentru a urmări, pe o perioadă lungă de timp, 1804-1849, modul în care Roxana și Luigi au trecut, înfruntându-le, peste *alte vâltori ale vieții*.

Prozatoarea are predilecție pentru acest cuvânt, *vâltoare*, care revine, ca un laitmotiv, de trei ori pe parcursul acțiunii, în contexte diferite: „...ne-au povestit despre *vâltorile* vieții prin care trecuseră" (p.116); „*Vâltorile* vieții au fost nemiloase" (p.244) și, în final, „Aceasta, însă, era povestea altor *vâltori*, ale vieții nepoților noștri" (p.251). Finalul este, așadar, deschis, lăsând posibilitatea continuării, prelungind nararea evenimentelor, cel puțin, până în secolul al XX-lea, sau solicitând colaborarea cititorului.

Înfățișându-și personajele în/din momentul intrării responsabile în viață, prin căsătorie, după consumarea crizei așezării în viață, urmată de constituirea unui cămin, angajate într-o luptă susținută, nu atât pentru proprietatea asupra pământului, cât pentru viitorul copiilor lor, Marina Costa dovedește aceeași plăcere adolescentină pentru povestirea unor peripeții care țin cititorul cu sufletul la gură, ca și plăcerea de a repovesti istoria, de a fabula în marginea adevărului istoric, de a-l coborî la un nivel de înțelegere acceptabil, pe ideea ciclicității.

Ingredientele sunt aceleași din romanul anterior. Atracția deosebită pentru lumea nouă, în descendența, poate, a unor lecturi epicuriene din Karl May, James Fenimore Cooper, Harriet Beecher Stowe, în faza civilizării unui teritoriu, a unui construct tolerant de viață, o duce pe Marina Costa la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, pe fundalul războaielor napoleoniene în Europa, continuând apoi până către 1850, incluzând, prin ecouri epistolare, luptele pentru unificarea Italiei și revoluția pașoptistă, fără a ajunge și în Țările Române, locurile de unde plecaseră, cândva, părinții Roxanei. Din acest tablou, nu lipsesc, desigur, luptele intercoloniale, dar și între colonizatori și băștinași, pentru putere, supremație, dar și pentru realizarea visului de a deveni american. Marina Costa povestește din perspectiva prezentului, este istoria filtrată prin modul de înțelegere și interpretare ale unui cetățean de la confruntarea secolelor și mileniilor.

Reverberațiile unor lecturi de adolescență se resimt peste tot, ceea ce relevă în Marina Costa o eternă adolescență, cu o mare facilitate de a povesti evenimente și de a integra informația istorică în ficțiune. Ficționalizarea istoriei și istoricitatea ficțiunii, așadar. Cu prezentarea unor evenimente istorice, în limita adevărului istoric, autoarea având o adevărată voluptate a datelor, evenimente care au marcat istoria Europei și, mai ales, pe cea a SUA, istoria este adusă în vizorul naratorului, pusă sub lupa măritoare a unui mod personal de a o povesti pentru a o interpreta epic. Totuși, nu evenimentul istoric ca atare reprezintă prioritatea prozatoarei, cât modul în care istoria mare poate încorpora, orienta sau deturna destine. Personaje reale – Giuseppe Mazzini, de exemplu, apar alături de de cele ficționale pentru un plus de realism documentarist, fără a influența în vreun fel destinul personajelor de ficțiune.

Viziunea epică relevă ciclicitatea vieții, prin succesiunea generațiilor, fapt evident la începutul capitolului 18, *Carbonarii*, de exemplu: „După vremea nunților, a venit vremea luptelor pentru o cauză dreaptă, a despărțirilor și a întoarcerii celor mai viteji fii în patria părinților", ca și prin repetabilitatea unor evenimente de unde se poate decela dimensiunea educativă a istoriei.

Structurarea acțiunii pe 22 de capitole, cu titluri semnificative, prin capacitatea de a sintetiza evenimentele narate, evidențiază o construcție epică gândită riguros. Marina Costa alege perspectiva obiectivă, într-o povestire preponderent liniară, evenimentele înșirându-se ca mărgelele pe ață, din unghiul unui narator profund implicat. Este povestea narată de Roxana Accorsi, într-un moment de bilanț al evenimentelor, către sfârșitul vieții, când este posibilă și rememorarea și meditația asupra trecerii și petrecerii în timp a generațiilor. Există această sugestie a rememorării, de unde un anume aer de nostalgie, dat de melancolia conștientizării trecerii. Totuși, scriitura nu capătă valoare memorialistică, nici melodramatică, narațiunea menținându-se în limitele unei obiectivități subiectivate, evenimentele exterioare fiind filtrate de/prin conștiința personajului care narează.

Unele întâmplări sunt repovestite, altele reflectate din colportări de fapte, altele narate din perspectiva unor personaje-reflector, altele se constituie prin dialog, altele epistolar, prin schimbul de scrisori care leagă două continente – Europa și America. Scrisorile trimise de Marcantonio și de Celia din Europa condensează evenimente istorice importante pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea. Ca modalitate stilistică de narare, acest stil epistolar are farmecul lui, relativizând și subiectivizând, mod ingenios de a vedea istoria printr-o conștiință, Marcantonio fiind martorul acestei istorii. La nivelul narațiunii, însă, povestea suferă prin discrepanța dintre timpul real și timpul epic, lăsând impresia sufocării prin cumul de evenimente.

Marina Costa este o scriitoare care aspiră spre o literatură universalistă, dezinteresându-se aproape în totalitate de orice element de naționalitate, excepție făcând Roxana, unul dintre puținele personaje cu rădăcini românești, căreia i se adaugă alte personaje care provin din același mediu. Aceasta este, însă, o excepție, nu o regulă în romanul ei. Roxana este mai mult un cetățean universal, aflându-și dreptul la o viață liberă și independentă, profesând valori morale de o generalitate universală – toleranță, onoare, întrajutorare, nediscriminare, prin care își devansează epoca. E un fel de sufragetă *avant la lettre*. Este, poate, și acesta un mod de a milita pentru valori etice prin literatură. Eticismul Marinei Costa își face loc în poveste ca un suprapersonaj.

Aureliu Goci

Sensul unui patriotism fără margini

* Virgil Ciucă, Salvați țara, ed. Betta, București, 2019

Cititorul fiind prevenit asupra universului național și patriotic al acestui volum, devine atent la localizarea în timp și spațiu a textului: „Colind", scris la New York, 21 decembrie (dată atât de specială pentru români) 2018, Forest Park, sfârșit de octombrie 2018, „Călător neștiut" București, 7 aprilie 2018. Dar cu toate că sunt și scrieri de peste ocean, problematica este pur românească și explicit angajantă în multe probleme ale actualității, începând cu dureroasa și colpeșitoarea aspirație a Unirii Basarabiei cu Patria-Mamă.

Elev la Școala Normală din Craiova (eliminat în 1952) și bacalaureat la „I.L.Caragiale" din București și Facultatea de Electronică și Telecomunicații din București (absolvent în 1966), poetul își continuă studiile în America, unde devine Master în „Management and Administration" la Politehnic University din New York (promoția 1996). Creația sa poetică se restrânge pe o perioadă din ultimul deceniu, când se pare că a „explodat" cu volume publicate an de an, în stil de „metronom". Amintim câteva titluri dintr-o listă incompletă: *Blestem străbun* 2007, *Versete dumnezeiești* 2008, *Pierdut* în l*ume* 2011, *Chemarea la judecată* 2012, *Condamnarea* 2013, toate apărute la Editura Semne, *Execuția*, ed. Betta, 2017.

În ipostaza „omului revoltat" al lui Camus, d. Ciucă exprimă diverse reacții existențiale: de la frustrare și umilință, până la revoltă și condamnare a unei societăți care, chiar de diverse culori politice, își denigrează și marginalizează poeții, își uită rădăcinile și chiar limba.

În micile comunități românești din America, dl. Virgil Ciucă este POETUL, unicul, simbolul creativității naționale, ceea ce pe plaiuri dâmbovițene devine din ce în ce mai greu. Cu toate acestea, în volumul de față, spre onoarea lui, autorul nu nominalizează niciun dușman, nici intern nici extern, dovedindu-se astfel un poet adevărat care își exprimă sentimentele și nu face politică de colțul străzii, lucru care nu scade cu nimic suflul patriotic ce străbate întreg volumul.

Ideea centrală rămâne salvarea țării dintr-o multitudine de capcane deznaționalizatoare, conflictuale, periculoase pentru ființa Țării, mergând până la situații recente (vezi aluzia la scutul anti-rachetă, la munca între străini), care par să impună cu tot mai mare urgență salvarea Istoriei: *(...) salvați-vă, Români, trecutul/ Tot aurul, cerul și marea/ Nu acceptați străini cu scutul/ Să vă delimiteze zarea// Salvați-vă, Români, și neamul,/ Nu slugăriți la camarile/ La vatră, să ne păzim ramul,/ Să revenim din lumi ostile.// Salvați-vă români, eroii, Și voievozii și martirii/ Pe care ni-i urăsc strigoii/ Salvați și visul Reîntregirii!...* Finalul poemului este fulminant și arată că poetul îl prețuiește pe cel care a vrut să salveze țara cu orice preț, chiar cu prețul propriei vieți, de bolșevici și de comunism: ... *Salvați țara, salvați neamul/ și reînviați Mareșalul!* Poemul este datat: „New York, 22 decembrie 2018, ora cinci când ziua-ncepe, nu mă-mbăt cu apă rece!"

Poetul nu folosește termenul curent de „Unire", ci conceptul atestat istoric și folosit în deceniile trecute, care în prezent nu mai apare decât în sintagma „Catedrala Reîntregirii Neamului". După cum se vede din acest volum, dar și din creațiile anterioare, d. Virgil Ciucă este mai mult decât un patriot declarat, este un luptător insurgent, gata să se urce pe baricade unde își dezvoltă cea mai profundă inspirație. Nu este de mirare că regimul comunist – după ce a încercat fără succes să-l „educe", să-l „îmblânzească" – l-a expulzat din țară.

Poetul, declarat și recomandat de creația sa înalt patriotică, nu-i are la suflet pe confrații și nici pe oficialii dovediți doar declarativi, doar „meșteri în vorbe mari și goale". Cu toate acestea, se știe că între contemporani literatura patriotică stârnește suspiciuni – moștenire de la sforăielile patriotarde, lozincarde de pe vremea cealaltă – mulți ducându-se cu gândul la cine știe ce mizerabilă și ascunsă intenție pecuniară, de arivism, de „ieșire în față". Dar d. Virgil Ciucă se află în afara oricărei bănuieli: ca cetățean american, de multă vreme realizat pe așa-numitul pământ al făgăduinței, nu râvnește nici posturi înalte, nici onoruri, nici vreun loc, Doamne-ferește, pe listele vreunui partid. Domnia sa nu vrea medalii sau onorarii pentru sentimentul său patriotic sincer și echilibrat, chiar ușor vetust, dar care, în poezia, sună și mai bine. Nimeni nu-i poate face proces de intenție, deoarece locuiește în Statele Unite, dar vine în România pentru că nu poate să transcrie decât în românește dorul de Țară, vibrația și intensitatea trăirilor, meditația la istoria neamului, și toate acestea, doar în limba strămoșilor săi.

Cred că unul dintre cele mai frumoase texte din volum este acela dedicat limbii, poem care respectă metrul și rimele din celebrul poem al autorului basarabean Alexei Mateevici. Iată cum sună varianta d.lui Ciucă: ...*Urlă lupii, zeii tună/ Preamărindu-ne cuvântul/ Limba noastră cea străbună/ O respectă-ntreg pământul// Ne invidiază sfinții/ c-avem pe frunte cunună/ -De când ne-au născut părinții-/ Limba noastră cea străbună// Astrele se minunează/ Cum de-avem o Țară Zână/ Ce de milenii veghează/ Limba noastră cea română// ...Pe-un pământ unde trudește/ Un popor autonom/ Ce vorbește românește/ Eminescu este domn /.../ De la Tisa păn-la Nistru /suntem neam din vechii daci/ Pe-un pământ udat de Istru/ Păstrăm graiul de la daci./.../*

Am putea aprecia volumul *Salvați Țara* ca o ediție completă, care oferă, pe lângă substanțialul cuprins liric, o Fișă de autor cu informații biografice, referințe critice și bibliografie.

Gheorghe SIMON

VERONICA – Floare tristă a poeziei române

***Veronica Micle*: *Numele unei năframe*.** Veronica, în limba ebraică, e numele unei năframe, pe care o femeie miloasă a pus-o pe faţa obosită și chinuită a lui Iisus Hristos, în drumul spre Golgota. Pe năframă s-a imprimat imediat chipul Mîntuitorului. Aşa mi se pare că s-a întîmplat şi cu numele poetei: el pare înmiresmat de duhul sfînt al Preafericitului Eminescu. Singur şi disperat, i-a anagramat numele pînă la epuizarea tuturor variantelor, voind să-i găsească un nou înţeles, o nouă pecete, o nouă făptură, împrumutîndu-i ceva din aura demiurgică a creatorului. Ca şi cum numele - Veronica - nu ar fi fost suficient de pertinent. Prin comutare infinită, e posibil ca pe scara fiinţei să nimereşti şi numele cel adevărat, care să se potrivească de minune cu făptura, în eternă căutare.

Ramură de liliac. Un neputincios în ale vieţii, cum i-am spune astăzi, Al. Macedonski, îi va publica poetei un poem, ***Mater Dolorosa***, în "Literatorul", dar mai bine nu ar fi făcut acest gest, căci el voia, de fapt, să învenineze pe Eminescu. ***Mater Dolorosa*** va fi semnat Veronica Miclescu, o anagramă, o combinare impertinentă, cu numele Eminescu, cum va fi fost şi epigrama cu pricina, care a stîrnit indignarea tuturor. Numele nu sunt inofensive şi nu poţi să te joci cu destinul lor, pentru că pot tulbura, fiind un atentat la persoana cuiva. Trebuie amintit aici profundul respect al lui Eminescu faţă de numele poetei. Cît timp a trăit Ştefan Micle, Eminescu nu a cutezat să-i scrie (ortografieze) numele: *Veronică - e întîia oară că-ţi scriu pe nume şi cutez a-l pune pe hîrtie*. Veronica avea 29 de ani, iar cele două fiice: una 11 ani, iar cealaltă 13 ani.

Scara numelor. Dezmierdările şi îndrăgirile reciproce iau forma diminutivelor. Într-o scrisoare către Veronica, Eminescu o numeşte nici mai mult, dar nici mai puţin decît "Draga mea Nicuţă" (de la Veronicuţă). Iată şi alte mîngîieri: Scumpa mea amică, Dulcea mea amică, Dulcea mea Veronică, Dulcea mea doamnă, Măi Poţoţoni, Măi îngeraşule, Dulce şi dragă Cuţă, Dragă, Dulcea şi îngereasca mea Cuţă, Draga mea copilă, Draga mea Veronicuţă, Măi ramură de liliac. Încîntătoare e şi diagrama diminutivelor folosite de Veronica pentru Eminescu: Bien aimé Titi, Mon cher et bien aimé Titi, Titi al meu, Amicul meu, Mon petit Eminesco, Scumpul meu Eminescu, Dragul meu Eminescu, Mon cher petit amant, Scumpul meu poet, Iubitul meu, Eminescul meu, Eminescule, domnul Eminesco, Domnul meu: toate fiind o încercare de înnoire şi primenire a fiinţei poetului, prin multiplicarea numelui.

Nu ştim dacă întîmplarea face ca Mama, Naşa şi Moaşa poetei Veronica Micle să poarte acelaşi nume: Ana. În timpul războiului, soldaţii români au înscris numele poetului cu brazi tineri întru apărarea locului, iar numele poetei va fi scris cu viorele pe mormîntul de la Văratec, după mărturia lui Emil Gârleanu. Ne vom fi întrebat, desigur, de cît de mare îi va fi fost durerea, cît de insuportabil chinul de a fi rămas fără el, cît de neîndurătoare viaţa, din moment ce s-a hotărît să şi-o curme singură. Remuşcarea, regretul, reproşul sunt atît de acute în mintea poetei, încît acestea îi apar ca o adevărată crimă: "poate că şi eu am comis crima neiertată de a te iubi mai mult decît pe mine însumi, mai mult decît pe mama mea, mai mult decît durerea morţii bărbatului meu, ce vrei mai mult decît pe copiii mei, pe care îi voi lăsa săraci şi orfani pe lume".

"Avem să fim..." Veronica e întruchiparea durerii, a unei sfîşieri atroce. Ea se întrece pe sine şi devine una cu fiinţa poetului. Îi cercetează fiinţa, şi-o apropie, o dezmiardă, în mîngîierea ei, prin diminutive, o blestemă în sfinţenia ei orfică, o înalţă spre cer, spre cerul fericirii vinovate şi nu-şi mai simte pămîntul sub picioare. Îl ceartă pentru tăcerile lui. Îi reproşează că nu publică cel puţin vreo poezie în revista "Convorbiri literare", ca să-l poată citi şi ea. Aşa cum ea îl imploră: "Citeşte-mă. Căci am să mor". Eminescu însă pare a rămîne rece. Îi explică (motivează) o singură dată (fără să i-o fi cerut nimeni) viaţa lui ciudată şi inexplicabilă pentru toţi cunoscuţii, reproşîndu-şi îndrăzneala de a o fi iubit: "Tu nu m-ai făcut fericit, şi poate că nu sunt nici capabil de-a fi, tu nu m-ai făcut atît de nefericit, încît să mă nimicesc".

Ceea ce va rămîne etern în sufletul poetului e lumina în care a văzut-o întîia oară, în raza "dumnezee", irizare divină a unei păreri ce se înfiripa în făptura şi fiinţa Veronicăi. Şi aceasta se întîmpla la Viena, unde Eminescu i-a fost recomandat să o însoţească şi să-i fie ghid. Beatrice nu-i răspunde lui Dante, în biserică, atunci cînd o vede şi o salută, ca pe o făptură a cerului; îi va fi însă călăuză lui Dante în Paradis. Eminescu îi cere Veronicăi, în repetate rînduri, să fie la locul ei, îi cere să fie naturală, firească. Îi reproşează că fotografia pe care o are n-o reprezintă pe Veronica cea naturală, ştiută numai de el: "N-am măcar un portret bun al tău. Sub un portret bun al tău se înţelege unul fără coafură înaltă pe care capul tău cel mic să ocupe proporţiile lui proprii, căci numai pe acesta îl iubesc. În genere, te iubesc în proporţii cît se poate de proprii". Eminescu va înţelege ce-i pretinde Veronica: "Îmi faci din nou tabloul unei vieţi pe care eu n-o înţeleg". De altfel, şi Veronica îi va scrie la un moment dat: "Trebuie să fac să mai slăbeşti, ştii că te-ai făcut prea gras - nu merge - poeţii trebuie să fie mai afumaţi niţel, atunci devin mai interesanţi. Am să te învăţ ce trebuie să faci să captezi inimi îndărătnice". Iubirea autentică, cea care tinde spre fericirea supremă şi care capătă aura unei străluciri nefireşti, este cea care rupe canoanele, predestinată parcă să încerce fiinţa aptă şi înaltă a unora din noi. Avem să fim, îşi spun în scrisori. Avem să fim fericiţi. Şi nu vor fi niciodată.

Un chip, o vecie întreagă. Nu i-am putut înţelege niciodată pe cei care se agaţă de cîte un amănunt dintr-o biografie exemplară sau în derivă. Ei nu fac altceva decît să-şi anine numele lor precar de numele consfinţit prin creaţie. Iubirea celor doi a fost nefiresc de firească. Aproape sfîntă. Prin jertfă şi suferinţă. Drama lor e una ontică şi orfică. Logosul îi ocroteşte. Cuvîntul cel dintîi, care prisoseşte în sufletul lor etern. Taina lor nu va mai fi în veci dezlegată. Nici prin cuvînt, ci doar prin cele care ni se pare că sunt în cer şi pe pămînt. Cutremuraţi de prea mult, şi-au întemeiat iubirea prin Cuvînt: şoapta promisă (desprinsă) în clipa dintîi şi gura mută de uimire.

Pentru Eminescu, femeia e mai presus de iubirea pămîntească. Prin suferinţă ea devine sfîntă. Şi cîţi n-au intervenit în timpul vieţii ca să regleze şi să normalizeze vălmăşagul şi iureşul vieţii lor. Viaţa unuia ar fi de neconceput fără prezenţa celuilalt. I-a fost dat poporului român un geniu supra-firesc şi era normal ca şi iubirea să-i fi fost supra-firească. Cei şubrezi şi neputincioşi hulesc şi batjocoresc ceea ce-i de nepătruns, ceea ce trebuie să rămînă pururi taină: iubirea. I-a fost dat acestei femei să trăiască iubirea şi poezia. Ceea ce în expresie abia se resimte, nemîngîierea unei singurătăţi pustiitoare, deşertăciunea visului spulberat, cuvinte fără înţeles, chin aprig de a-ţi trăi viaţa, străină cîteodată ţie însuţi, încît pare a fi povestită de alţii.

Poezia Veronicăi Micle nu e doar un strigăt înăbuşit de dorinţi înecate, ci e vibraţie dureroasă şi sfîntă într-un suflet cutremurat de uimire. Are puterea să cînte, pentru că poezia e cîntec (cuvînt rostit), iar cîntecul înseamnă însoţire. Însoţire a fiinţei în pribegia ei solitară. Pentru că nici nu-şi doreşte altceva. Poezia e unicul ei Dumnezeu: tînjeşte doar după un chip şi după un nume şi se trezeşte cu vecia întreagă, cu eternitatea unei clipe. Unică, unice.

Chipul şi numele celui iubit pot fi reînviate în amintire, pot fi retrăite prin ***anamnesis***, dar nu şi vocea poetului, glasul, şoapta lui. Supremă şi de neînlocuit e vocea. Absenţa ei nedumereşte mai mult decît haosul fără de margini. Poeta veghează şi îşi supraveghează sufletul, pentru a nu şi-l pierde prin amorţire sau prin închipuire, planînd în sfere dulci, senine, în ora cea de pace, de sfîntă liniştire. Acolo, în cer, se petrec multe şi s-ar mai petrece încă, dacă lumea nu ar fi atît de mică în necuprinsu-i. Iluzia se spulberă repede însă, ca şi cerneala revărsată pe paginile albe şi care sugerează întunericul, haosul, necuprinderea, tăcerea, întrucît doar Eminescu ("tu om cu mintea mare") ar putea să-i cuprindă şi să-i surprindă înţelesul. Dar taina nu se va dezlega.

Înger sub rază de Luceafăr. Între două suflete, se pare că nu există identitate decît o singură clipă. E clipa fatală. E fulgerul divin. E acel întîia oară. E acel farmec sfînt de care trebuie să te cuprinzi, dacă vrei să te ai, să nu te pierzi. Acea clipă durează cît eternitatea. Restul e tăcere şi amărăciune. Şi ce se alege din două vieţi, dacă nu o icoană? Şi ce e o icoană, dacă nu un chip sfinţit? Şi ce e un nume, dacă nu e rostit de nimeni? De o străină gură, de o sfîntă gură.

Prin iubire, i-a fost dat Veronicăi, care şi-a sfinţit numele în genunea eminesciană, nu numai puterea de a cunoaşte, dar şi ceea ce e mai rar întîlnit, puterea de a recunoaşte. Veronica Micle nu numai că l-a cunoscut pe Eminescu, iubindu-l peste puterea ei, dar a şi intuit geniul poetului, a prevăzut nemurirea lui în literele române.

Fie şi numai pentru această recunoaştere genială, Veronica Micle poate fi iertată pentru toate celelalte păcate pe care i le-ar fi pricinuit poetului. Eminescu ar fi fost prea solitar în solitudinea-i firească, dar prin Veronica, nefericirea sa, ca şi nefericirea poetei s-au încununat cu aura sfîntă a suferinţei, cu binecuvîntarea Maicii prea îndurerate. Ce-am putea noi, oare, spune mai mult decît au mărturisit ei înşişi despre viaţa şi iubirea lor, decît şoapte înmugurind în sufletul copleşit de fior.

Veronica Micle întruchipa idealul feminin al poetului: graţie, frumuseţe, sensibilitate. Vîrsta, firea, locul străin în care s-au cunoscut au contribuit şi au înlesnit aprinderea focului iubirii, care nu va putea fi stins niciodată de nimeni.

Iubirea lor a fost aureolată de sfinţenia durerii, de nimbul poeziei, care i-a înălţat spre cerurile înalte şi pure ale preaîndurătoarei vecii.

Veronica e floarea tristă a limbii române. În fiecare femeie pluteşte şi ceva de neînţeles, enigmatic, dar Veronica a dezlegat parcă întreaga taină feminină, îndurînd cît toate femeile la un loc. Nici o exagerare nu ni se pare stînjenitoare, pentru că însăşi viaţa ei a fost o exagerare, a firii feminine, de aceea ne apare, azi, atît de nefirească, pentru că e de neatins. Veronica, năframă galileică altădată, e vălul transparent al poeziei române, pe care s-a imprimat şi odihneşte de-a pururi chipul, făptura îndurerată a poetului.

Veronica nu a scris multe poezii, dar în ele vibrează iubirea şi durerea, sufletul zbuciumat al poetei. Nu ne trebuie biografii, nici mărturii, e suficient să ştim că la Văratec, aproape de noi, plînge un îngeraş. De fapt, nu ştii dacă plînge sau dacă nu cumva se apără cu mîna de o rază care i-ar stînjeni privirea, rază care nu poate fi decît cea a Luceafărului. Dintotdeauna, iubirea e fără apărare, iubirea e cea care face să se mişte cerul cu stele, cea care dă un sens vieţii şi morţii deopotrivă.

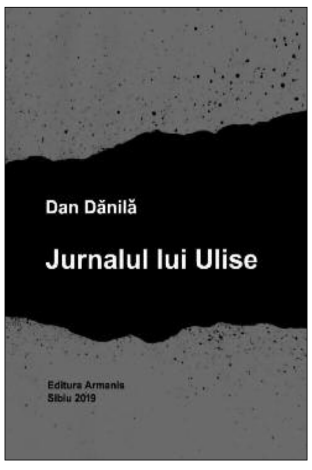
Veronica Micle: Numele unei năframe. **Veronica, în limba ebraică, e numele unei năframe, pe care o femeie miloasă a pus-o pe faţa obosită şi chinuită a lui Iisus Hristos, în drumul spre Golgota. Pe năframă s-a imprimat imediat chipul Mîntuitorului. Aşa mi se pare că s-a întîmplat şi cu numele poetei: el pare înmiresmat de duhul sfînt al Preafericitului Eminescu.**

Mioara Bahna

Tentative alchimice – Dan Dănilă: *Jurnalul lui Ulise*

...Dan Dănilă face din cartea sa încă o formă de revelare a „nespusului”, de apropiere de inefabilul (o definiție posibilă a acestuia ar putea fi: „Ceva în ochi, indescriptibil, ca o pierdere voită, o dungă în agatul dur al tristeților” sau „neînțeleasă beznă a orizontului”) lumii, bandajându-i „rănile” nenumărate, „cu păsări albe”.

Aducând, din nou, în atenție, numele lui Ulise, a cărui simplă rostire sau citire trezește mulțimea de conotații pe care le-a adunat acesta de-a lungul unor milenii de evoluție a culturii universale, Dan Dănilă le propune cititorilor, prin noua sa carte – „Jurnalul lui Ulise”, Editura Armanis, Sibiu, 2019 –, o proză confesivă, lirică, alcătuită din douăzeci și cinci de capitole, pagini de „jurnal”, nedatate, unde, vorbind despre frământările proprii, făcând observații cu privire la existență, a sa și a celorlalți, eroul omonim al personalității epopeice își asumă, (și) în acest fel, atribuțiile de purtător de cuvânt al semenilor sau, cel puțin, al celor a căror fire nu le permite să rămână impasibili la rănile universului, avertizând, totodată, în privința degringoladei în care poate fi prins totul („Vai, pădurile se vor răzbuna, herghelia nopții va bate copita”.), dacă semnele ce o prevestesc nu sunt stopate din vreme: „Un ropot aparte, un fulger în plină iarnă, regretul că gheața ne suspectează tot mai des”...

Capitolele din care este compusă cartea sunt poeme în proză, ample, formând câte un singur paragraf, de-a lungul cărora, se revarsă, în cascadă, mulțime de gânduri ce sugerează sau descriu o atmosferă preapocaliptică, pentru ins și pentru omenire, unde aspectele oximoronice abundă, contrariile fiind coroborate, chiar de la început: „Pe insula mea, unde zvonurile se îndulcesc cu laptele păsării sugrumate...” Ulise, prin urmare, se impune, de la început, și ca simbol al izolării omului între semeni, al solitudinii ca imanență a ființei, în ciuda oricăror aparențe.

Liric-eseistic, textul „jurnalului” amintește de cărțile lui Emil Cioran, de pildă de „Amurgul gândurilor”, prin tristețea *creaturală*, irepresibilă, ce răzbate neîncetat din el, dar și prin aspectul stilistic: „Îmi amintesc, sub fiecare fereastră, o păpădie de gheață, de dincolo încă așteaptă lumina imposibilă, harul ei fără carne (...)”.

Un peisaj complex, cu tente onirice, în pofida lucidității ce-l caracterizează continuu pe Ulise, cu ecouri sau aluzii mitice (orbirea, ancora, insula, călătoria...) din abundență, se construiește neîncetat, proteismul fiindu-i una dintre însușiri. Metamorfozele pe care le înregistrează sunt corelate cu stările de spirit ale eroului, care vede, analizează și-și etalează constatările, selectând fragmente din totul pe care-l contemplă, îl simte, și-l imaginează, îl (re)construiește: „Regretul și iubirea întreruptă de propria ei ardere, jurnalul nescris despre vechi împliniri, sângele scurs sub limba de pitulice”. Pornind de aici, o concluzie intermediară, la inventarierea semnelor întâlnite în traiectoria sa de om, ar fi că „Lupta cu negurile ne fură jumătate din viață, iar mașina de descifrat visele, numai ea, cealaltă jumătate. Ce mai rămâne? Călătoria, graalul, îndurata amânare, cântecul păsărilor, conservele de sunet, apa murdară în care te privești zilnic, o reverență în fața tainelor, mărturia”.

Pornind de aici, odiseea „personajului” înseamnă parcurgerea analitică a propriului destin, care, în laturile lui fundamentale, este asemenea cu al tuturor, ceea ce-i permite să vorbească și în numele semenilor... Astfel, în primul capitol („UNU”), Ulise își expune parcursul existențial, cotidian, din care, eseistic, extrage, cu precădere, chintesența. Din peisajul peste care își plimbă privirile și gândul, răzbat deseori aspecte distopice, prin raportare la aspirațiile lui, dar și ale celor în numele cărora își exprimă (temperat, totuși) revolta: „În țara fără maluri nimic nu plutește dar vom recunoaște istoria meduzelor adormite sublima nepăsare, moartea gratuită”. În asemenea context, este amintită și arta, căreia îi recunoaște rolul de antidot sau de instrument de luptă împotriva dereglărilor de tot felul: prin creație, are posibilitatea de a netezi măcar (dacă nu de a elimina) asperitățile, contondențele realității, în măsura în care adversitățile îi permit.

Mărturisindu-și dezabuzarea („Nu mai cred în sfânta nedumerire, nu îngân zorii care deja m-au uitat, cerșetor al luminilor care se termină într-o viață cu sâmburii negri”.), indusă și de oboseala („oboseala albastrului de a fi albastru”) tentativelor (utopice) de a descoperi soluții pentru eradicarea incalculabilelor forme de manifestare a disfuncțiilor lumii, Ulise al lui Dan Dănilă este, pe lângă un observator pătrunzător al acesteia, și un fin analist al derapajelor ei, al căror bilanț nu-i este doar obiect de studiu, ci și motivație a urmăririi propriului traseu ontologic.

Eroul este, deci, un contemplativ. Meditațiile sale vizează condiția umană, în ansamblu, la nivelul diverselor ipostaze din care se compune și pe care le pomenește în treacăt: a „femeii îndrăgostite”, a bătrânului pictor ce „poartă păsări pe umăr și le vorbește în limba necunoscută”, a celor încă „așchii tinere” sau a celor apăsați / stăpâniți de „resemnările vârstei de mijloc” etc., fiindcă fiecare caută, conștient sau nu, o resemantizare a lumii, în acord cu propriu-i lăuntru, tradus, în scris, într-o „sintaxă a extazului”, aflată, când starea de veghe încetează, în bătaia unor „șoapte obscure”, fiecare cu propria rațiune de a fi.

Vocea textuală (în tonalitate, mai ales, tristă, nostalgică, dar și cu încrâncenări rare), nu lasă pic de optimism să răzbată, ca și când ar fi vorba despre o rană, în care se scobește continuu, descoperindu-i-se adâncimile și, implicit, cauzele incurabilității, în pofida oricărui „tratament” încercat.

În amintita tonalitate cioraniană, textul „jurnalului” este invadat, mai ales din capitolul „DOI”, de „melancolie exersată ca o artă a renașterii într-un loc secret al neașteptărilor”, unde „raportul de aur arde pe rug”.

În această atmosferă, ale cărei contururi (motiv literar, în al doilea capitol, cu posibilități generoase de a fi decriptat), date sunt identificabile peste tot, sugestia morții inevitabile nu putea lipsi, vocea lui Ulise schițând secvențe posibile, anticipative ale sfârșitului, nu însă înainte de a evoca sentimentul suprem, cu stările inefabile ce-l însoțesc: „Conturul este foarte subțire, doar o palidă schiță, un miez de pâine sau un duh (...)”

Începând de prin al treilea capitol („TREI”), care debutează cu enunțarea unor aspirații („Chiparos sau cedru, să facem o vioară aurie, să ridicăm ancora de bonz, să ne ascundem de ploi sub puntea unde nu are voie amarul, mirosul exilului e greu de suportat”), cartea continuă cu enumerarea aleatorie, așa cum le scote la iveală memoria afectivă, a o mulțime de gesturi, impresii, senzații, semne prin care se atestă complexa întrepătrundere dintre realitate și vis, însă, printre acestea, flash-uri mitice vin să susțină latura alegorică a textului: mersul pe ape al *cuiva*, „agale”, fără a se împiedica, legarea de catarg... Ca urmare, eroul pendulează între ceea ce se vede și ceea ce ar putea fi: „Dacă m-aș întoarce acum spre cer”... În acest teritoriu, creat, mai degrabă, de gând, se strecoară dorința evidentă de a cunoaște, de a înțelege resorturile alcătuirii *în felul acesta* a lumii, împotriva a ceea ce dorește eul. Printre toate, se strecoară adesea o prezență discretă: amintirea unei ființe dragi („Amintirea ta, lux pe care mi-l permit, tatuat pe stern, gura melancoliei”; „te recunosc într-o petală nedesfăcută și într-o pasăre cântătoare, în cuibul ascuns de foșnetul frunzelor, cărnii, aud melodia de acum numai în limba ei, numai a iubirii”), explicație, poate, a faptului că „mă întorc tot mai tânăr spre viitor”, când, în aducerile aminte, se strecoară „ochii tăi minunați”, „rădăcina părului”, „fruntea înaltă”...

Introspecția și notarea subtilităților peisajului, din afară, unde își proiectează stările, relevă afinități evidente cu acesta, pe care cel ce se confesează le notează în paginile „jurnalului”: „Sloiuri pe apele negre ale sufletului, ascundeți-vă, ochi de bufniță mută ai pribeagului dintre lumi! În papură se zbate fantoma iubirii pierdute iar oțelul vânăt al apelor o rănește, drumul prăbușit între culmile serii poartă doar umbre, ultima zăpadă e un șir de linii ce nu duc nicăieri (...)”. Senzația, vorba lui Camil Petrescu, de „prăbușire lăuntrică, ruperea axei sufletești”, susținută calofilic, este aproape omniprezentă în „jurnal”, indusă de cauze multiple, intrinseci și extrinseci, ale căror prezențe sunt presărate peste tot, în carte, subliniate de senzația de trăire osmotică a contactului cu lumea, precum „O margine lunecoasă ca lutul din noi peste care te apleci în fiecare noapte, dorința, îngerul fiecăruia, încolțirea, ziua arsă doar pe jumătate, sfeșnicul plin de ceară și oasele lustruite pe care le visezi de ziua morților”.

De remarcat, prin urmare, este că paginile-poem ale cărții lui Dan Dănilă, cuprind fluxul neîntrerupt al observațiilor, gândurilor unui ins hipersensibil care, fără emfază, își exprimă, în manieră artistică, varii experiențe existențiale, desprinse din atingerea nemijlocită (directă, dar și livrescă, indirectă) cu părți ale realității. Sunt cuvintele unui însingurat, care își construiește o lume-cetate, un univers de unde poate contempla ce este în afara zidurilor pe care tocmai ce a rămas în exterior le-a impus, prefirând necontenit ceea ce a adunat, nu în speranța de a schimba lumea, ci de a-i înțelege o parte din resorturile ce o împing să fie așa și nu altfel: „Dinăuntru afară, doar un popas imposibil, un maraton al chiparoșilor primăvara, zare a ochiului întors spre cearșaf sau cerul pe care se scriu orice zbateri”...

Numai că, dincolo de propriile ziduri, se află restul grădinii, formându-se universuri concentrice, metaforă posibilă a destinului, cu inerenta, inevitabila convingere a zădărniciei: „Grădina adoarme iarăși în sevă irosită. Nu căutați drumul ei prin întuneric”. În acest context, apare și motivul exilului, recurent, de fapt, în carte, încât capătă mai multe semnificații: „Exilatul, istoria difuză a iubitelor lui rămase la ferestre, în praguri, la capete de peron. Același pământ ne răcorește mereu tălpile, edenul s-a ascuns sau noi ne ascundem? (...). Mărturisește tu, inimă, înalta fidelitate a graiului tău de alt sânge”...

Vehiculul tuturor acestor stări, cuvântul, este, și el, înfățișat din multe direcții: „Cuvintele? Unul așteaptă trist ca un bătrân, altul se răzvrătește și urlă, unul își bea cucuta printre prieteni, altul se preface că nu pricepe, cel vechi este scandat pe o scenă, cel proaspăt, zgâriat pe tencuială [ecou arghezian: „le-am scris cu unghia pe tencuială” – n.n.], unul se scrie cu cerneală simpatică, altul doar cu sângele palmelor, primul este lung, uitat și cam pesimist, ultimul e cinic, de scurtă respirație, acela care nu poate fi înțeles le explică pe toate celelalte”. Dincolo de cuvinte însă, „Noi exersăm materia care ne vorbește dinaintea vieții, ne spune nespusul”.

Accentele cioraniene, vizibile, mai ales, în primele capitole, se accentuează, din nou, spre final: „Să aștepți neantul, fără să știi cum arată o petală de nalbă în contra luminii, nici un cer nerăbdător al mărturisirilor. De abia se luminează și coboară în pivnița cu apă de trandafiri și umbre presate, o cratimă. Frazele rupte sunt piesele unui puzzle imposibil de rezolvat, ar însemna să fii re-creatorul sinelui”.

Așadar, asemenea tuturor creatorilor de frumos, Dan Dănilă face din cartea sa încă o formă de revelare a „nespusului”, de apropiere de inefabilul (o definiție posibilă a acestuia ar putea fi: „Ceva în ochi, indescriptibil, ca o pierdere voită, o dungă în agatul dur al tristeților” sau „neînțeleasă beznă a orizontului”) lumii, *bandajându-i* „rănile” nenumărate, „cu păsări albe”.

Trăsătura definitorie a cărții lui Dan Dănilă este corelarea densității ideatice cu o formulă stilistică bazată pe expresivitate, însă imaginile artistice create se impun atât prin latura lor conotativă, cât și prin cea denotativă, astfel că eroul se manifestă ca un artist al cuvântului, drept care, în amplul său monolog, pe lângă amintitele frământări, își expune și preocupări create de artă, conchizând că, indiferent unde s-ar situa, prin ce s-ar individualiza, oamenii separat și omenirea, în ansamblu, nu sunt decât „O sumă de singurătăți, marea singurătate...” În felul acesta, poezie și filozofie, în același timp, expresie a unei amărăciuni acumulate prin timp și reiterate, dar și reconsiderate prin scris, cartea este rezultatul cântăririi viețuirii, căreia i se punctează detaliile, aducând o seamă de concluzii care, explicit sau nu, merg toate cam în aceeași direcție, a afirmării precarității, din varii motive, a condiției umane: „Dintr-o călătorie în alta, dintr-o decădere în alta se învață o nouă geografie în care fiecare se crede chemat, destinat...”

Mircea Bârsilă

Marginea lipită a scrisorii

Costinel Petrache este este autorul mai multor cărți de poezie : *Constatări pe pielea mea*, *Aripi de frunze*, *Aripi de cer*. În volumul *Aripi de cer* (Societatea Scriitorilor Militari, București, 2018), conținutul se desfășoară în mai multe direcții tematice menite să configureze, în relația lor „organică", un univers liric personal. Una dintre direcțiile pregnante este cea de orientare *religioasă*. În poezia *Mai naște-te odată !,* Iisus este rugat să revină în lume, născându-se încă o dată, deși nu se știe dacă oamenii, în nevolnicia lor, nu-l vor răstigni din nou: „hai, Doamne, mai naște-te o dată,/să reîncepem lumea cu toate ale ei,/*Calea* s-o rescriem, erată cu erată,/biserici să se-nalțe, orfane de atei". În viziunea poetului, răstignirea lui Iisus se repetă în fiecare om, pe un alt plan, desigur. Fiecare om are parte, în lumea decăzută, de un Iuda și în fiecare răsare crucea răstignirii, încât zadarnicul strigăt „Dumnezeule, de ce ne-ai părăsit" este întru totul justificat. O foarte frumoasă imagine, aceea a morților care aprind o lumânare pentru cei vii (numiți „dușii lumilor pierdute") scânteiază în poezia *Fără de sfârșit, răstignirea:* „seduși anost de roluri trecătoare,/împotmoliți în câte și mai câte,/azi morții ne aprind o lumânare,/ca pentru dușii lumilor pierdute" ...

Remarcabile sunt și poeziile cu un conținut *civic*. Revolta poetului este stârnită de realități indezirabile, de existența maculată de modernele și feluritele maladii ale spiritului. Trădarea triumfă atât printre oameni, cât și printre sfinți, văduvele au uitat să mai plângă, copiii își vând fără scrupule părinții, mieii se duc de bunăvoie la tăiere, cultura s-a retras dezamăgită într-un azil, iar îngerilor le-a fost luat, în acestă lume *întoarsă pe dos*, dreptul de a apărea pe străzi „în civil": „văduvele au uitat să plângă,/priviri muribunde zgârâie cerul,/pașii trecuți ar vrea să ne ajungă,/ rugina, pândind, adulmecă fierul//desculți și blânzi ne prăpădim în rate,/peștii se refugiază pe uscat,/mormintele respiră pe-apucate,/în noi ne stingem, păcat după păcat/(...)//„istoria-i rescrisă după pofte,/cultura s-a retras într-un azil,/nici îngerii n-au dreptul să mai umble/înveșmântați, pe stradă, în civil".

Într-un astfel de context, poetul își asumă o ipostază defensivă și, totodată, protectoare, care îi permite să creadă că „tot nefrumosul lumii" este de fapt doar o colecție de erori secundare („trecute sec în paranteză") și efemere integrate în complexa structură sferică a existenței pământești: „să fii, din veac în veac, doar primăvară,/nimic să nu te-ntoarcă în Geneză,/tot nefrumosul lumii să îți pară/erori trecute sec în paranteză//să mergi, oricât ai vrea, din eră-n eră/și să întorci sfârșitul în început,/precum pământul, toate sunt o sferă/în care însuși pământu-a încăput"(*Singura frontieră*).

În poezia *de dragoste,* ironia ia o turnură romantică, pe tema femeii care, în dorința de a fi iubită de poeți, se lasă dusă în eroare de cei ce simulează o atare ipostază, până când, din întâmplare, are norocul să cunoască unul adevărat și pe care, fără să-și dea seama, nu l-a prețuit, la început, așa cum s-ar fi cuvenit : „dansând doar pe muchii de astre târzii,/mustind de seva păcatelor rare/te-ai tot visat cântată în poezii/și ai văzut poeți în fiecare//văduvit-apoi de ultimul secret,/fără să știi ce-nseamnă-o poezie,/ai dat din întâmplare de-un poet/pe care parcă-l luasei cu chirie" (*Poetul*).

Frumusețea ninsorii are puterea de a reaprinde starea de iubire, iar omul de zăpadă este un monument (care se va topi la sfârșitul iernii!) înălțat în cinstea acestei nesperate „întoarceri din vise": „de parcă ne-am născut a doua oară,/am răsărit din pântecul ninsorii/și așteptam zăpada să ne doară/pe marginea lipită a scrisorii (*Omul de zăpadă*).

Motivul *ninsorii* este prezent și în pastelul *Iarnă bolnavă* unde este valorificat într-o manieră postsimbolistă ce admite o surprinzătoare împletire a unor sonuri minulesciene cu altele parcă bacoviene. Rezultatul este întru totul remarcabil, iar primele două versuri - antologice: „ninge rahitic, cu-o singură mână,/ca într-o caricatură rupestră,/iarna, să vină, în sine seamănă,/precum o îndoliată orchestră".

Spiritul minulescian se extinde și asupra „viziunii" despre *iubire* înțeleasă prin grila relației dihotomice dintre *minte* și *suflet:*„nu am știut căți sunt, prin lege, prada/trecută anonim în buletine,/n-ai minte nici să treci, în mine, strada,/doar sufletul, iubire, e de tine" (*N-ai minte, iubire!)*.

Cele mai frumoase texte în orizontul tematicii erotice ne par a fi cel intitulat *Te-am aflat;* un text în care un ușor suflu mistic înalță și înnobilează, printr-o subtilă ambiguizare, sentimentul de dragoste („te-am aflat, retras, în ceasul unei rugi,/retorica-ngheța în necuvinte,/cutreieram istorii, ca transfugi,/tu printre regi, eu printre oseminte//decapitat de timp și de proteste,/nu am văzut că-n spețа omenească/biserica ți-a fost doar o poveste,/icoanele o mască peste mască//te adoram ca la-nceput de lume/dar tu,preacredincioasa mea atee,/printr-un contract semnat să te consume/te-ai risipit lejer în curcubee") și *Remember*: „ca-ntr-un concurs de bestii carnivore,/ostatice în jugul ruginit,/te-ai dăruit plăcerii incolore/pe drumul către minus infinit//vitrina-ți este plină de trofee,/e greu să crezi că sunt fără de preț,/din tot ce-a fost, aproape dumnezee,/acum respiri la limita dengheț//ai transformat păcatul în virtute/și îngerii în ucigași senini,/în numele răbdării absolute/în contra firii noastre te închini".

Cel de-al treilea traseu tematic este cel al *nostalgiilor* generate de ireversibila trecere a timpului: „din când în când mai treci pe câte-o stradă,/trotuarele te recunosc discret,/primeai cândva onorul la paradă,/acum te pierzi în resturi de sonet//ai vrea să pleci, dar orizontul cade/în calea ta, precum un bumerang,/și ca-ntr-un film cu multe episoade/plăcerile-ți iau calea către ștreang" (*Doliu incolor*).

Costinel Petrache mânuiește cu dexteritate cuvintele, obținând rime care înviorează rostirea și izbutind, în același timp, să transfere ideea din planul ei specific în cel al limbajului „reflexiv". Adesea, nostalgia dobândește note elegiace, precum în poezia *Retragere* - în care singura libertate în conjugarea verbului *a fi* este Apusul: „ușor-ușor, mă cam retrag din toate,/din Răsărit, din noapte și din zi,/Apusul doar mi-l iau ca libertate/în conjugarea verbului *a fi*".

Poeziile dedicate părinților întregesc aria tematică a acestui volum.Unele poezii sunt dedicate mamei („nu știi cât de săracă-i fără tine/lumea care nedrept mi te-a curmat,/mă mint cu fel de fel de sinonime,/dar Dumnezeu cu tine-i mai bogat" (*Scrisoare*), altele, tatălui: „Am fost la tine,tată, nu te-am aflat acasă,/erai plecat, pesemne, cu treburi printre sfinți"...(*Am fost la tine,tată*)... Foarte interesantă este această imagine a părinților ce renasc din pântecul unei îmbrățișeri: „învinși de remușcări tot mai albastre,/de parcă-ar fi nu trunchiul, ci un vreasc,/în pântecul îmbrățișării noastre/din când în când părinții, blânzi, renasc" (*Renașterea părinților*)

Costinel Petrache este adeptul unei formule poetice bazate pe prozodie și pe o clară transpunere poetică a stărilor de care este frământat. În portativul unei asemenea poezii, poetul se manifestă în chip original atât la nivelul limbajului, cât și în ceea ce ține de valorificarea raportului existențial cu lumea, ca realitate contextuală, cu timpul și sacralitatea „tot mai ruginită", din păcate, și, respectiv, cu „spinoasa" problematică a iubirii văzute dintr-un unghi ironic, așa cum este văzută și eternitatea: „în zori eternitatea grav ne pare/o frază-ncovoiată de sfârșit" (p.26).

Când autorul renunță la retorica tradițională în favoarea deschiderii sistemului său poetic spre un discurs modern, scriitura, oglindind o binevenită schimbare a *dominantei*, etalează incontestabile calități performante, cum se deduce din citatele utilizate mai sus sau din ultimul distih (admirabil) al acestei strofe: „îți înțeleg dezinvoltura prinsă/între ce-a fost și ce-ar putea să fie,/dar nu uita că o lumină stinsă/nu-i o greșeală de ortografie" (*Nu uita!)*.

Remarcabile sunt și poeziile cu un conținut civic. Revolta poetului este stârnită de realități indezirabile, de existența maculată de modernele și feluritele maladii ale spiritului. Trădarea triumfă atât printre oameni, cât și printre sfinți, văduvele au uitat să mai plângă, copiii își vând fără scrupule părinții, mieii se duc de bunăvoie la tăiere, cultura s-a retras dezamăgită într-un azil, iar îngerilor le-a fost luat, în acestă lume întoarsă pe dos, dreptul de a apărea pe străzi „în civil"...

Nobila tristețe a Poetului

În noul volum de versuri ”De unde altă lume?!” (Editura Ateneul scriitorilor, Bacău, 2019), cunoscutul poet băcăuan, Calistrat Costin, pare un Noe ce, ascultând și nesocotind deopotrivă cuvântul divin, ia pe puntea corabiei sale un singur pasager: Poezia. ”Și... restul?!” întreabă glasuri îngrijorate de briza Potopului. Restul... e... Nimic!, strigă Poetul proaspăt înveșmântat într-o mantie nouă, surprinzătoare de ”Vorbe, vorbe, vor.../pământenii vor vorbe,/unii vor nimic.../”, în sunetul strident al trâmbițelor sălbatice ce perorează: ”Se-nchide cerul/se deschide pământul-/moare Cuvântul?! ” Nu doar pasagerii umani sunt refuzați de proaspătul Noe: ”Oameni răi, oameni buni/De toate soiurile-/ câinoasă lume”, ci și tandrele dobitoace, unele ascunse după un chip uman: ”Câini, șerpi, lupi, porci-/prea multă grohăială-/spun oamenii. ” Imperturbabilul Noe face ordine nu doar pe puntea corabiei sale, dar și prin flora propriilor sentimente, într-un efort poetic deopotrivă intransigent și milos:” Mă zbat în gheara lui Dumnezeu/, aș muri/dar mă simt bine.”

Rar, și doar în răstimpuri, odată depășite elanurile metafizice, pe măsură ce orizontul se luminează oarecum și grija derivei se ascunde după umbrele nopții: ”Ziua de mâine /seamănă mult a noapte-/infern de vise.” ”, vocea Poetului devine clar-cristalină, de om împăcat cu tristețea, deseori îmbrăcând blana de oaie a unei bucurii totdeauna estompate, în care moartea e singurul extaz: ”Cândva mi-am dorit/viață ușoară, astăzi-/moarte frumoasă”. Uneori: ”Puțin cam tâtrziu/am ajuns să mă-nțeleg-/mi-am greșit lumea!” ” mai întotdeauna: ”Pribeag în pustiu/m-apropii de nicăieri,/unde ești lume?” ” însă mereu descurajat de avatarurile Sufletului în colcăiala insalubră a Cărnii ”N-am nicio vină-/venirea mea pe lume/n-a fost un eșec! ”, vocea Poetului se înfiripă în neașteptate meandre, se învârtoșează și se autoscrutează, își macină-n plinătatea tristeții fioOm: ”Să-ți iei lumea-n cap- ar fi o soluție-/vai de capul tău!Halal evoluție,/gata, prea mult tămbălău!”, până în pânzele cenușii ale deznădejdii: ”Caut cimitir,/patria nu-i nicăieri,/a fost, nu mai e!”.

Poezia de azi a lui Calistrat Costin e o eternă sărbătoare a Nimicului mereu biruitor ”Ungher de neant/tristă umanitate,/izvor de zadar..., ghitarele pot fi cipite în sunete moi, alămurile pot țâpuri în răstimpuri prielnice: ”Izvor din ceruri/pământ născător de vieți-/leagăn al morții,/părea că nimic nu e/dincolo de mormânt.” Însă, țipătul lăncii înfipte în trupul prea pulhav al Plăcerii, nu e nicicând plenar, atâta vreme cât lumea promisă nu-și arată zorii și-n locul tăpșanelor însorite se arată smârcuri, poetul nu poate decât împrumuta vocea unui neînfricat corăbier sfârtecat de propriile îndoieli: ”Aștept pe nimeni/ ar putea fi cineva/sau și mai nimeni! M-aștept pe mine însumi/și pe creatorul meu” și de absența unui cânt dumnezeiesc de sirenă: ”Va urma cândva/un ospăț cu un Dumnezeu?/Aș vrea un răspuns... ”. Dezamăgirea poetului în fața unei lumi fără borne și fără speranță: ”Lacrimi amare/pentr-o brumă de suflet-/vagă speranță.” e atât de mare, încât singurul punct de sprijin al unui univers precar devine el însuși:” Năuc prin cosmos/caut un sprijin,/l-am găsit: eu!” ”Ieri” devine singura certitudine a unei existențe cu margini nesigure și perspective vagi, un prezent incert și un viitor cețos: ”Ieri a murit azi/azi va sucomba mâine,/mâine... ce-i mâine?!” ”Sătul de vremuri/aștept să crape timpul,/ieri va fi sublim!” O prelungă tristețe străbate poezia de azi a lui Calistrat Costin, dezabuzare ce vine nu neapărat dintr-o neînțelegere a condiției de om, ci, dimpotrivă, din aprofundarea ei nimicitoare. Pentru omul din poet, abrutizat de propria-i existență, sațietatea de propria ființă sau mai curând de precaritatea ei, de zbaterea prelungă între timpuri nesigure devine nu doar chin, ci obsesie: ”Sătul de trecut/caut ziua de mâine,/vreau o speranță,/dar n-o găsesc nicăieri,/cu fără azi... doar cu ieri!”

”De unde altă lume?” strigă de pe bord singuratecul Noe când... ”Ninge din ceruri/se-ntunecă lumina-/zăpadă neagră/N-avem de ales/o altă lume mai bună;/de ce mai sperăm?! ”

Ceva brusc și irecuperabil s-a petrecut în gândul, și implicit în poezia lui Calistrat Costin. Dincolo de spiritul fin, de entuziasmul orfic al celorlalte volume ale excelentului poet care e Calistrat Costin, stă acum statura impozantă de Noe sătul de lume și de avatarurile ei niciodată câștigătoare. Nimic nu mai rimează cu poetul solar, uneori chiar entuziast și de cele mai multe ori iubitor de bucurie pe care îl știam. O umbră deasă pare a fi căzut pe umerii vânjosului poet de altădată, acoperindu-i râsul și feremecătoarea ironie.

Dacă în tristul periplu pe mare, singuratecul Noe n-a găsit urma fericirii, nici măcar a complezenței față de propria ființă, poetul Calistrat Costin găsește încă o dată, plătind prețul unei ineluctabile tristeți, urma Poeziei.

GHEORGHE TRUȚĂ

Geo Vasile

Pavel Chihaia, ultimul făclier al „Generației pierdute” sau mitul evadării din temnița istoriei și a destinului

Ținuturile dobrogene, dintre Dunăre și mare, reflectate stilistic în cheia mitologiei negative, constituie un veritabil tărâm penitenciar, de ispășire, secătuire, eșec și moarte. Autorul, asemeni lui Panait Istrati, are harul de a surprinde detaliile și nuanțele peisajului arid, misterios și funest al unei naturi transgresive în elementaritate a ei, un soi de moară blestemată de măcinat și înghițit vieți și destine.

L-am cunoscut pe Pavel Chihaia cu totul întâmplător, la redacția revistei bucureștene „Luceafărul” condusă pe atunci, prin anii ’98 - ’99, de regretatul romancier Marius Tupan, care avusese inițiativa de a găzdui în revistă însemnările unor scriitori români din diaspora, tip D. Țepeneag, Nedelcovici, Virgil Tănase, Marian Popa etc. Venise în țară, ocazie cu care a vrut să-l salute pe mai tânărul său coleg. Auzind numele subsemnatului, n-a pregetat să declanșeze o avalanșă de mulțumiri și elogii: tocmai îi citisem romanul “Blocada” și scrisesem despre el. O aleasă omenie, educație și politețe emana întreaga ființă a firavului om Pavel Chihaia, care, da, afirmăm cu tărie, venea parcă dintr-o altă lume, la propriu și la figurat. Întors în Germania, Pavel Chihaia nu uitase să ne telefoneze, să trimită felicitări (însoțite mereu de fotografia lui și a familiei), dar și cărțile sale.

Eseistul, istoricul de artă, prozatorul și dramaturgul Pavel Chihaia s-a stins din viață la mijlocul lunii iunie, la München, la venerabila vârstă de 97 de ani. S-a născut la Corabia, jud. Olt; copilăria și-a petrecut-o la Constanța, unde a urmat studiile liceale. După absolvirea Facultății de Litere a Universității din București (1941-1945), a lucrat din 1946 ca funcționar la Direcția Generală a Teatrelor, de unde a fost concediat în 1948 din cauza participării la o șezătoare literară organizată sub egida Partidului Național Țărănesc. În 1945 debutează cu piesa de teatru *La farmecul nopții*, ce va obține Premiul Scriitorilor Tineri și va fi tipărită la Editura Fundațiilor Regale.

Pavel Chihaia a desfășurat activități subversive față de regimul comunist, alături de Constant Tonegaru, Teohar Mihadaș, Șerban Cioculescu, Iordan Chimet, Dinu Pillat și alții, ceea ce a dus la arestarea sa în două rânduri, între 1948 și 1960 (ani în care a efectuat diverse meserii, precum caloriferist, figurant la teatru sau zidar), fiind, însă, eliberat de fiecare dată, din lipsă de probe. Începând cu anul 1960 va lucra, în fine, la Institutul de Istorie a Artei din București (în baza doctoratului de la Sorbona (în 1971, cu o teză despre arta Evului Mediu) până în 1978, când a primit azil politic în Germania. Se va stabili la München, unde va fi angajat consilier educațional la liceul francez „Jean Renoir”. A colaborat la postul de radio „Europa Liberă”, precum și la diverse publicații ale exilului românesc, ca de pildă „Buletinul Institutului Român” (Freiburg), „Curentul”, „Lumea liberă”, „Limite”, „Observator” etc.

Pavel Chihaia este cunoscut publicului din țară și din străinătate mai ales în postura sa de medievist și studios de istorie comparată a artelor. Amintim în acest sens renumitele lucrări: *Din cetățile de scaun aIe Țării Românești* (Editura Meridiane, 1974); *De la Negru Vodă la Neagoe Basarab. Interferențe literar-artistice în cultura românească a evului de mijloc* (Editura Academiei, 1997); *Tradiții răsăritene și influențele occidentale în Țara Românească* (Editura 1on Dumitru, München, 1983, ediția a Il-a, Ed Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1993); *Mortalité et décomposition dans l’art du Moyen Age* (Fondation Culturelle Roumaine, Madrid, 1988, varianta amplificata a tezei de doctorat); *.Lecturi medievale despre țările române; Orizont medieval* (Editura Dorul Aalborg, 1995, 1996); *Țara Românească între Bizanț și Occident* (Editura Institutul European, Iași, 1996).

Legată însă de teritoriul fascinant al tinereții sale este cartea intitulată *Treptele nedesăvârșirii,* pe care autorul o repropune în ediția a Il-a revăzută, apărută la Editura Eminescu, 1998, 286 p. Este vorba de itinerariul spiritual al unei vieți și al “generației pierdute” sub obrocul puterii comuniste ce se instalase definitiv în țară, începând cu 1948. Volumul este în primul rând un document și un *remember* al Rezistenței anticomuniste a unor scriitori, artiști și alți intelectuali, membri ai organizației *Mihai Eminescu,* din care făcea parte și autorul. În acest sens, corespondența primită de Pavel Chihaia și cea trimisă de el între anii 1948-1955 este elocventă, ea probând nu numai teroarea declanșată împotriva elitelor, în scopul fățiș al eliminării fizice a acelora, ci și solidaritatea extraordinară a semnatarilor, precum și ironia amară a supraviețuirii. O cronică vie a anilor de plumb din România, a vieții de zi cu zi, un eșantion al sfidării prigoanei, al sacrificiului și resemnării în anonimat, o cronică a unor destine frânte.

În *Treptele nedesăvârșirii,* pe lângă corespondența semnalată, sunt cuprinse și câteva lucrări literare originale: 5 povestiri și piesa de teatru *La farmecul nopții,* la care ne vom referi ulterior. Adresându-se generațiilor mai tinere ce trebuie să-și afle făclierii întru verticalitatea conștiinței civice și artistice, Pavel Chihaia oferă detalii iluminante despre viața si opera sa într-o notă biobibliografică.

Cum precizam mai sus, el va debuta în 1945, ajutat de Petru Comarnescu, cu piesa în trei acte *La farmecul nopții* (Editura Fundațiilor Regale). Romanul *Blocada* va să-i apară la Editura Cultura Națională în 1947, reeditat de Editura Dacia din Cluj, în 1991, in 1994 și în 2005. Face parte începând cu 1946 din organizația anticomunistă *Mihai Eminescu,* alături de părintele catolic Marie-Alypa Barral, reprezentant al VaticanuIui la București, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Constant Tonegaru, Iordan Chimet, Teohar Mihadaș, Dinu Pillat, Gheorghe și Lucia Fratostileanu.

Nonconformistul politic Pavel Chihaia va fi marginalizat și hărțuit de autoritățile comuniste. În anii când va trudi ca șantierist și apoi ca figurant la teatre din București, nu va renunța, alături de prietenii apropiați, la speranța de a evada din Romania ocupată și decerebralizată de partidul luptei de clasă. În calitate de angajat la Institutul de Istoria Artei (secția medievală), din București, reușește în 1971 să dea o raită prin Occident, (Geneva, Florența, Paris), în baza unui pașaport obținut datorită “demersurilor oficiale elvețiene”.

Neizbutind să-și aducă familia, se întoarce în țară, pentru ca în 1978, la vârsta de 56 de ani, împreună cu soția sa Mira, să ceară azil politic, pentru a pleca defintiv din România. Familia Chihaia se va stabili la München, unde scriitorul va și muri.

În Occident va da dovadă de o prolifică activitate publicistică și editorială în presă și la editurile de limbă română din Germania (inclusiv la Radio Europa Liberă) și Spania. După evenimentele din 1990 din România, i se vor retipări lucrările si articolele în țară, atât cele literare, cât și cele de specialitate.

Un gest excepțional va face editura EX PONTO, din Constanța, prin eforturile regretatului director Ion Popișteanu, tipărindu-i în 2010 Opera Omnia, după cum urmează: *Blocada, vol 1; Înfăptuiri Pontice, vol. 2; Hotarul de nisip, vol. 3; Editura Ex Trecut și prezent, vol. 4;. Cultura română și cultura europeană, vol. 5; Monumente din cetățile de scaun ale Țării Românești, vol. 6; Învățături și mituri în Țara Românească, vol. 7 ; Țara Românească între Bizanț și Occident, vol. 8; Căutări în orizontul timpului, vol. 9; Immortalité et décomposion dans l’art du Moyen Âge, vol. 10.*

Treptele nedesăvârșirii vrea sa însemne în viziunea autorului un fel de *dramă a neîmplinirii,* dramă a sa și a generației celor ce “au cunoscut prigoana și marginalizarea, a celor care își măsoară distanța dintre idealuri și infăptuiri, privind însă fără regrete luminosul itinerar al vieții lor interioare”. Adevărul e că Pavel Chihaia are un extraordinar simț al măsurii și modestiei, dublate de o conștiință critică superioară contemporanilor săi. O conștiință ce-l singularizează în generația sa, detașându-l într-un calvar al proiectelor *fără plecare.* Va fi supraviețuitorul aceleia printr-un miracol, divin, firește, când febril și disperat, când precaut și înțelept.

Și totuși, gestul său de ruptură ontologică a avut loc, evadarea în Occident la 56 de ani probând-o cu prisosință. Prozele lui Pavel Chihaia respiră atmosfera anilor ‘40, de anxietate și “blocadă” spirituală, eroii hrănindu-se cu nădejdea evadării din fundătura destinului. Climatul însuși este unul purgatorial, asfixiant și chiar letal pentru personajele decise să-și depășească limitele, fie prin iubire, fie prin artă, fie printr-un gest eliberator din cătușele sorții. Ținuturile dobrogene, dintre Dunăre și mare, reflectate stilistic în cheia mitologiei negative, constituie un veritabil tărâm penitenciar, de ispășire, secătuire, eșec și moarte. Autorul, asemeni lui Panait Istrati, are harul de a surprinde detaliile și nuanțele peisajului arid, misterios și funest al unei naturi transgresive în elementaritatea ei, un soi de *moară blestemată* de măcinat și înghițit vieți și destine.

Pe acest fundal are loc asasinatul cârciumarului de la Cișmea, dar și moartea deținuților îngropați de vii în peșteră. Un echilibru atent între epic și analitic recomandă un prozator de vocație, care, la doar 23 de ani, stăpânește fraza, știe să creeze atmosferă și tensiuni acaparatoare, are un simț al concretului ieșit din comun.

Abordând psihologiile unor dezmoșteniți ai soartei, autorul nu se complică în descinderi abisale, ținând dreapta cumpănă între realitatea deznădăjduită a personajului și veleitatea acestuia, mereu excedată de “forța destinului”. Memorabilă în acest sens este scena în care Anton, un soi de *povero diavolo,* bolnav de friguri, tânjește *să-și schimbe viața*, cerând-o de nevastă pe frumoasa și convenționala Lidia, pe care o descoperă la bordel.

Fuga în paradis, nuvelă scrisă în 1958 și publicată în 1966, reface, oarecum autobiografic, visul generației lui Pavel Chihaia, cel de a se îmbarca pentru Occident, de a evada din iadul comunist în “paradisul” imaginar. Eroii, clandestini la bordul navei ce pleacă din Constanța, comparabili cu personajele lui Conrad, mor în cală striviți sub sacii de ciment în timpul unei furtuni. Doar Alexandru rămâne viu. Ajuns în portul Alexandria, la capătul unei aventuri terifiante, acesta apucă să facă câțiva pași în ”Lumea libera”, după care se prăbușește extenuat, ca și cum acel “botez” era unul al fatalității însăși. Semnalat de grănicerul egiptean, care îi face cunoscută fapta căpitanului vasului românesc, eroul nostru este readus în țară, în cătușe, spre a-și ispăși tentativa de ”înaltă trădare” a sorții.

Din nou, așadar, moarte și eșec. La fel ca în piesa de teatru amintită, unde mor rând pe rând bătrânul Haralamb, spiritul rezistent al acelor locuri din aceeași stepă dobrogeană, ostilă și indescifrabilă, doctorul Baras, tânărul Filip, soția sa, Ema. Piesa este scrisă cu intuiția replicii de scenă, chiar dacă ”loviturile de teatru” țin nu atât de fapte, evenimente, cât de resortul psihic, ca în piesele lui Strindberg, de cifrul biografic al personajelor, ce se activează funcție de geniul rău al locurilor, de fatalitate. Personajele intră în scenă deja marcate de destin, deja proscrise, urmând doar să-și individualizeze drama unui trecut inexorabil într-un prezent fără viitor.

Filip denunță o tipologie familiară autorului, bântuită de fatalitate și suicid. Sucub al elementarității halucinante a locurilor stăpânite de patimă, de puterea nopții, Filip amintește de generația comportamentului delirant, cea a gestului ireversibil; el evadează din colonia penitenciară, ce pivota în jurul hanului *La Farmecul nopții,* în crimă gratuită și sinucidere. O formă radicală de realizare, de depășire a blestemului, a spaimei și derutei existențiale, prin întoarcerea la obârșiile unei libertăți nimicitoare.

O libertate a elementarității stihiale ce ucide ființa, rupându-se fie și temporar de ea. Dar nici ființa n-are nimic de-a face cu libertatea, prin urmare: străină, inadaptabilă, precum Ema sau dr. Baras.

Un foarte bine realizat personaj, din punct de vedere al rostirii unor replici de mare inspirație morală și religioasă, ni se pare Ioasaf pustnicul, ce sfârșește prin a repudia “viața nestatornică” și “gândul neînțeles al cerului”, incitat fiind de moartea inocentei Ema.

Referitor la secțiunea de “corespondență” (1943-1955), nu știm ce să reținem →

Valeria Manta Tăicuțu

Cealaltă parte a umbrei

De o sensibilitate indiscutabilă, poemele Mariei Pal au ca linie de forță integrarea într-un univers în care lucrurile și ființele se află în raport de consubstanțialitate, dar nu așa cum apare termenul în teologie, la sfinții părinți, cât, mai degrabă, ca raport de inerență/ indivizibilitate cu viabilitate doar într-un univers personal: frunzele, anotimpurile, lumina, lacrimile, noaptea ș.c.l. fac parte din ființa poetei, îi aparțin în mod firesc și nu poate fi vorba de o despărțire între ele: „și nu mai dai socoteală/ pentru trăirile ce-ți apasă pieptul/ ci pentru frunzele pe care le trezești cu foșnetul tău/ când anotimpurile stau la masa/ unde lumina-și odihnește rănile// cu lacrimile ce nu mai cad pe obraz/ pipăi noaptea înfiorând-o" („Pipăi noaptea"). Dintre simțuri, cel tactil pare a fi preferat în cunoaștere, informațiile care vin din pipăirea/ atingerea suprafețelor părând cele mai demne de transcrierea în poem: „un înger ară lumina din pomii bătrâni/ și-i înflorește cu privighetori/ ce-și găsesc în tine noi cuiburi// atingerile deschid nenumărate biblii/ în carnea ta/ freamătul trestiilor își schimbă unduirea/ să-ți pună stele în palmă" („Devii un arc").

În poemele Mariei Pal, mărcile subiectivității se reduc la acel „tu" care-l înlocuiește frecvent pe „eu", într-o încercare de privire dinlăuntru, dar și din afară, ca și când sinele ar trebui căutat într-un dublu/ alter-ego, pentru situarea/ proiecția lui într-un spațiu poetic, ca un fel de reținere față de emfazarea/ prețiozitatea folosirii persoanei I singular în exces. Câteodată, aspectul de monolog adresat este atenuat de vizibila identitate între persoana I și a II-a, mai ales când situarea se face într-un spațiu extrem de intim, cel al rugăciunii: „ard coroane de spini/ pe trupul fulgerului/ poposit pe masa ta/ pentru ultima cină// liniștit/ Domnul îți privește mâinile/ cum se înroșesc/ sub lumina asfințitului„ („Îți privește mâinile").

Dacă umbra se opune luminii, simbolul ei trimițând, adesea, la imaginea lumii ireale, trecătoare, în perpetuă schimbare, Maria Pal, materializând cumva termenul, îi atribuie alte semnificații poetice: umbra este un dublu al lucrurilor și al ființelor, un mod prin care acestea pot trece dintr-un univers într-altul, dintr-o realitate concretă într-una a esențelor, singura garanție pentru vindecarea de agnozie/ orbire psihică, pentru intrarea firească în veșnicie: „invocând noaptea/ liliecii lovesc superstițioși în felinare// cerul se crispează strângându-și marginile/ la fel ca meduzele când le-atingi din întâmplare// impetuos timpul își pierde răbdarea/ și-ți strigă-nnebunit// stăpânește aerul din propria suflare// cu mâini descărnate/ galaxiile scutură meteorii de arborescențe// într-un dans de zboruri indescifrabile/ libelule țes clipele veșnice// fulgerător/ vezi cum se-ntrupează-n neant/ cealaltă față a umbrei tale" („Cealaltă față a umbrei").

Cunoașterea de sine și sinceritatea confesiunii sunt modalități sigure prin care, în textul poetic, „se spală iluzia pe picioare" și, după „supradoze de amărăciune" ori rătăcire prin „cel mai întortocheat labirint" poți ajunge să „citești hieroglifele din lava ce clocotește-n adâncuri" sau să „descifrezi înfiorarea din șoapta și din plânsul hârtiei" („Dacă poți destăinui").

Într-o eră a demitizării, a renunțării la sacru, când oricine/ „cineva înlocuiește crucea piroanele spinii cu planete albastre", poetul nu trebuie să fie asemenea lui Pillat, reproșul autoadresat „tu-ți speli mâinile într-un curcubeu" putând fi decodificat drept încercare disperată de a se menține pe sine înlăuntrul miracolelor, înlăuntrul miturilor, chiar cu riscul de a regenera suferința și de-a număra „umbrele ce și-au ascuns fața-n călimări" („Chiar în această clipă"). Spațiul și timpul pot rămâne în sacralitate doar prin păstrarea unui văl de mister în perceperea lor, prin trăire afectiv/emotivă a semnificației lor poetice: „în timp ce un pian dezacordat răsfoiește atingeri/ iar o creangă de măslin încoronează partituri de fildeș/ pe buzele tale se-așază straturi-straturi/ miercurea cenușii// lacrimi cu bufnițe pe umeri// surprins/ privești în ochi poemul ce tremură ca un copil speriat" („Lacrimi cu bufnițe pe umeri"). Miercurea cenușii, reper temporal (și subiectiv) pentru penitență, devine metaforă a suferinței christice, dar și a nevoii pe care o simte poeta de a se integra într-un ritual, printr-o mișcare muzical-meditativă a discursului liric.

Mai mult decât în alte volume, este vizibilă în „Cealaltă parte a umbrei" meditația de tip filosofic/religios și notația unor trăiri afective care, fără să excludă total extazul/ adorația mistică, se păstrează într-un echilibru înțelept al credinței fără de tăgadă: „trăiești frenetic/ precum o lumânare ce arde la ambele capete/ îmbrăcat într-o singurătate/ cu buzunarele burdușite de-un timp ce n-a fost trăit// Doamne,/ oare când te vei apleca spre lacrima/ ce crește sub tălpile tale" („Cu buzunarele burdușite de timp").

*** MARIA PAL, *„Cealaltă față a umbrei"*, Ed. Neuma, 2019**

Ion C. Ștefan

Romanul unui erou exemplar

Mona VÂLCEANU, *Vara Sfinților Arhangheli*, Editura *Zodia Fecioarei*, Pitești, 2008

Doamna profesoară Mona Vâlcanu este o scriitoare talentată, care a predat ca profesoară de Limba și literatura română la un prestigios Colegiu Național din Pitești, cu lecturi bogate, în română și franceză, o bună parte dintre ele din patrimoniul cultural universal, sensibilă și complexă în construcția cărților sale.

A dat la iveală câteva romane, gen Mircea Eliade, care s-au bucurat de o bună primire din partea unor critici literari și confrați, ca: Aureliu Goci, Geo Călugăru, Florentin Popescu și alții.

Este directoarea Editurii *Zodia Fecioarei*, care, deși nu se bucură de extinderea și prestanța Paralelei 45, a înscris în lista aparițiilor sale câteva cărți prestigioase.

Ultima mea lectură din creațiile sale este romanul *Vara Sfinților Arhangheli*, pe care, deși tipărit cu zece ani în urmă, autoarea mi l-a oferit abia pe la sfârșitul anului 2018, ca o testare, probabil, a gustului meu artistic sau ca pe-o surpriză, care m-a impresionat în mod deosebit.

Este o încercare reușită de-a ne prezenta viața eroică și jertfa unui doctor argeșean, participant la primul război mondial: "Adevărul, Munca și Datoria sunt cele trei fețe ale doctorului PETRU BUBU, erou al neamului, căzut la datorie, la 16 ianuarie 1945, la Miskolc, în Ungaria, decorat pentru excepționalele sale merite cu ordinul COROANA ROMÂNIEI, cu panglică și Virturea Militară" (p. 5).

Autoarea ne propune un truc greu de acceptat: un dialog între naratoarea, aflată la vârsta din tinerețea faptelor de jertfă ale eroului pe care ni-l prezintă, și acesta, ca și cum i-ar fi dăruit o a doua existență.

Dar, odată acceptată această convenție, lectura devine captivantă și convingătoare: citim un roman de dragoste, de eroism și jertfă. Personajul îndrăgit de Mona Vâlceanu își parcurge o altfel de viață, pe care cititorii o admiră deplin, iar moartea doctorului, anunțată încă de la începutul cărții, nu mai pare, în accepția noastră sentimentală, o dispariție în neant, ci o nouă retrăire, remodelată de autoare cu dăruire și sacrificiu, urmărindu-l pas cu pas într-o reconstrucție magistrală, ca pe-un iubit, pe care l-ar fi dorit. Dar să nu credeți că artificiul ei constructiv, care ne captivează deplin, s-ar îndepărta cumva de la adevăr: dialogurile purtate, scrisorile lui, impresiile și mărturisirile prietenilor și faptele povestite de *Părintele*, trăite de erou în mod real, un prieten apropiat și confident al doctorului, sunt niște adevăruri, altfel structurate și regăsite dintr-un trecut dramatic.

Iar iubirile lui Petru Bubu pentru Maria-Luiza, o doamnă pe care o cunoaște, la începutul carierei sale, la spital, dar care era soția unui preot, și de care se îndepărtează, din considerente morale, apoi pentru Nelly, fiica unor moșieri moldoveni, căsătorindu-se cu aceasta și având un fiu, pe Andrei, sunt episoade reale, pe când naratoarea cea de care îl despart atâția ani, îi devine o iubită ideală, a ultimelor mărturisiri: "Poate pe tine te iubesc mai mult decât pe Maria-Luiza și pe Nelly, sufletul tău m-a însoțit la fel ca Anghel, ordonanța mea credincioasă, dar ne desparte un castan înflorit la intrare în pădurea Trivale și umbra de aur a Catedralei, căci vai, între timpul meu și timpul tău sunt 44 de ani, ce vârstă frumoasă are Andei, ce va fi însemnând ea într-o anumită cabalistică" (p. 171). Este o scrisoare imaginară, finală, a eroului către povestitoarea sa.

Astfel, timpul acestei cărți a intrat într-o altă configurație – cea a eternității. Fără a se abate de la firul existenței acestui brav erou, reconstituită pe elemente reale, așezate parcă într-o altă formă creatoare – absolute impresionantă.

Ce roman minunat a scris Mona Vâlceanu! Regretul meu provine de la timpul târziu când l-am putut citi, întrebându-mă cum au putut niște criticii literari cu pretenție și confrații autoarei de acum 10 ani să treacă fără a observa și remarca, în scris, calitățile lui?

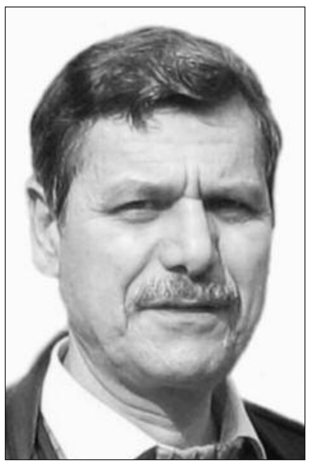
→ mai întâi: verva eroică a mult încercatului Th. Ionescu, sarcasmul lui Tonegaru, extraordinara cronică la *Blocada* expediată de Al. Husar, pe atunci profesor la Năsăud, sau antologica frază a autorului *Nopții geniului:* "Scuipă și pentru reînvierea mea în Marea Neagră, Toată dragostea lui Stelaru".

Dincolo de detaliile despre sărăcia lucie și umilințele în care se zbat corespondenții, dincolo de rezistența prin lecturi interzise și arta conversației codificate, dincolo de boală, suferință și detenție (ce în cazul lui Tonegaru s-a dovedit a fi asasinat, poetul murind doar la trei luni de la eliberare), epistolarul radiografiază răul existential al "generației pierdute", indus de ofensiva comunistă, definit de însuși Pavel Chihaia: "nimic nu mai justifică existența mea, nici speranța că într-o zi oamenii sau câteva suflete alese vor avea nevoie de mine. Prea nu mai înteleg nimic din ce se petrece și sunt o umbră a unei lumi ce nu a existat niciodata decât în cetatea ideală a spiritului. Nu găsesc un sens existențelor și nici timpului însuși, ce și-a pierdut tăria de destin și macină mecanic, în gol, o lume fără țintă și fără o stea. Dincolo de Istorie, nu găsesc nici oamenilor, celor apropiați, trăsături de omenie, gingășii, dragoste. Avea dreptate Nietzsche când spunea că ultimul creștin a murit pe cruce. Nu mi s-a zdruncinat numai încrederea în Istorie, ci și încrederea în om "(...).

Bun portretist și ambientalist în *Pagini de jurnal* (1956-1957), Pavel Chihaia își dă întreaga măsură de cronicar și eseist prin excepționalele evocări-portrete, delectabile contribuții la istoria noastră literar-artistică, dar și acte ce confirmă irepetabil climatul de solidaritate rezistentă a "generației pierdute". Este vorba de Stere Popescu, poet, dramaturg, arhitect și regizor, de Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, pictorul în roșu și albastru George Tomaziu, Petru Comarnescu sau Ion Vlad, sculptorul-filozof ispitit de miturile artei și credințe: Narcis, Orfeu, Van Gogh, Isus, Eminescu.

Cu aceeași intensitate cu care a ascultat de obsesiile sale recurente, Pavel Chihaia a întrupat mitul evadării din temnița destinului, în povestiri, teatru, eseu și roman, opera sa așteptându-și locul în istoria literaturii române.

Tudor Cicu

„La umbra Vezuviului" – o parabolă despre păcatele omului şi sfârşitul lumii

Ion Lazăr da Coza ştie să fugă la timp din concepte, căutând mai curând formule norocoase. Are fantezie şi îşi plasează personajele pe muchia comună ale celor două tărâmuri: „credibil" şi „imaginar", pentru a reinventa romanul acolo unde imaginaţia critică pare să cedeze locul scriitorului pentru a lua locul cercetătorului în acceptarea scrierii. Toate aceste însuşiri fac din autorul vrâncean un creator în sfera ideilor, fixat la răspântia a trei zone de investigare: literatura, religia şi descoperirile istorice.

Romanul „**La umbra Vezuviului**", de Ion Lazăr da Coza (270 de pagini, apărut la Editura Salonul Literar, în anul 2016), este, cred, ficţional, pe de o parte, şi realist-psihanalitic, axat cu precădere pe adâncimea impresionantă şi incomensurabilă a fiinţei umane, pe de altă parte. Autorul fixează un cadru în trecutul creştinismului, la începuturile sale, dar pune în mişcare şi lanţul unor întâmplări, fie doar imaginare, din istoria Imperiului Roman (izvor tematic inepuizabil pentru scriitori), antrenând în povestea sa ideile devenite tabu în scrierile literare: demoniacul, sufletul faustic, mecanismele sociale, neprevăzutul vieţii şi reflectarea mitică a omului. Astfel, pe scheletul unui mit, imaginaţia narativă a autorilor de romane istorice a aplicat în scrieri filozofia, sensurile şi adevărurile ei. Asigurându-ne că „nu e un roman ofensator la adresa creştinismului", Ion Lazăr da Coza, prin intermediul personajelor sale, dar şi al întâmplărilor în care i-a împins viaţa, arată cum s-a născut o realitate, mai ales că „nu aspectul religios primează, ci supravieţuirea, rivalitatea, dragostea". Proiecţia unei poveşti pe traiectul istoric al imperiului roman despre iubire, credinţă şi respect, despre speranţă şi profunzime, şi, nu în ultimul rând, despre bunătate, este (în viziunea lectorului) forţa cu care autorul ei relatează o succesiune de evenimente care au avut loc într-un trecut îndepărtat şi fabulos. Povestea imaginată de scriitor se încheagă într-o construcţie artistică unitară şi consecventă, încercând să dea o ipoteză de înţelegere multor labirinturi impenetrabile aflate în mituri care oglindesc doar înţelesuri biblice. Avem pe un taler istoriile adevărate, iar pe celălalt taler istoriile compilate. Cele două categorii de naraţiuni creionează o istorie menită să răspândească lumina asupra lucrurilor şi a tainelor ascunse la începuturile creştinismului. În acest sens, Ioan Culiţă Uşurelu spune în cuvânt-înainte că „atmosfera cărţii redă perfect începuturile unei lumi noi", însă iese în evidenţă şi faptul că „romanul este bine documentat, incandescent pe tot parcursul său, fluent, nestructurat pe capitole sau fragmente, deşi acţiunea se întinde pe mai mult de două decenii".

Geniul scriitorului american W. Faulkner, din „Absalom, Absalom!", i-a învăţat pe scriitorii de astăzi să se joace cu încifrarea timpului biblic pentru demonstrarea unei idei printr-o experienţă proprie. Dar a căuta o interpretare a faptelor biblice e ca şi cum ai căuta turme de iluzii în încâlcitul vis al omenirii. La drept vorbind, autorul se foloseşte de imaginaţia ficţională a celor citiţi (Henryk Sienkiewicz, cu al său „Quo Vadis", poate fi unul dintre ei) şi argumentaţi ca autori de teorii plauzibile, acceptând mistificarea adevărului biblic pentru a spune ceva despre exasperanta actualitate a funcţiei escatologice asupra oamenilor.

Cartea e scrisă cu pasiune şi har, iar farmecul ei se întemeiază într-o măsură însemnată pe virtuozităţile scriitoriceşti ale lui Ion Lazăr da Coza de a induce firesc cititorului convingerea că acţiunea localizată în vremuri memorabile şi locuri exotice, prin depărtarea în timp şi spaţiu, se desfăşoară chiar sub ochii noştri. Alerta epicului, alcătuit din întâmplări dramatice cu scurgeri repezi şi neprevăzute, e cea care oferă o lectură captivantă. Autorul mânuieşte cu măiestrie penelul în redarea atmosferei de epocă şi a scenelor de luptă din amfiteatrele romane – că poporul vrea doar pâine şi circ, nu? –, însă deţine şi cheia desfăşurării spre ziua înfăţişării dinaintea judecăţii de apoi, a judecăţii noastre, a propriilor judecăţi, dând naraţiunii dimensiuni noi. Nu ai cum să nu remarci simţul grandiosului, cuprinderile şi percepţiile spirituale enorme, măreţia şi monumentalitatea acestor personaje în solidaritate cu frământările autorului.

Romanul de faţă e dominat de figura Saphirei, plină de evlavie, demnitate şi iubire pentru Mântuitorul tuturor, pregătindu-se pentru „a doua venire a Fiului, înspăimântătoare, după cum ne-a avertizat". În ultimele zile ale sarcinii sale se retrage din casa stăpânilor, unde slujea, pentru a naşte. La câteva zile, stăpâna sa, frumoasa Flavia Antonia, dă naştere (sub ochii ei şi ai celei mai cunoscute moaşe din urbe) unui copil diform: „oricât s-ar fi străduit ele, din acel cocoloş de carne vie nu ar fi putut încropi o păpuşă omenească". Noaptea se sfârşeşte cu o crimă care pecetluieşte pentru totdeauna gura moaşei care asistase la naşterea inocentului monstru. Plină de bunătate şi cu hotărârea de a-şi sluji în continuare cu credinţă stăpâna şi a o apăra de nenorocirea previzibilă ce avea să o abată asupra casei sosirea stăpânului Caecilius Antonius Rincianus, plecat cu soldaţii romani în Iudeea rebelă, Saphira înlocuieşte în taină pruncul hidos cu pruncul ei. Prin credinţă, Saphira are puterea umană de a învinge răul şi nu doar de a-l îndura. Pentru a păstra taina acestei fapte incredibile, cât şi pentru a păstra secretul iubirii pentru mai tânărul nobil Quintus Valerius, Flavia Antonia îi redă libertatea împroprietărind-o cu o casă, cu un teren cultivat cu „treizeci de butuci de vie şi cu trei stupi" şi bani cât să se descurce pe moment. Credinţa în Mântuitor şi perseverenţa de a „înmulţi talanţii" Domnului o propulsează pe Saphira din simplu diacon până în funcţia de episcop al comunităţii, iar în plan material, prin iscusinţă şi perseverenţă – ordonă chiar crime – , va ajunge o persoană extrem de bogată şi foarte influentă printre cetăţenii urbei. Avem de-a face cu un personaj în care se luptă două principii: al dragostei pentru oamenii comunităţii „bucuroasă că a mai salvat un suflet" şi al demnităţii de a sta alături de Petru şi Marcu, discipoli ai vizionarului Iisus – „un idealist ce visa la o transformare socială". Singura ei mâhnire, din această îndepărtare de stăpâna sa, va fi aceea că nu mai avea cum „să-i vorbească iarăşi despre mântuirea sufletului, despre veşnica şi minunata viaţă de apoi, care nu poate fi obţinută decât prin penitenţă şi neprihănire". „A doua venire nu va mai fi cu ramura de măslin. Foc şi pucioasă, astea ne sunt hărăzite", spune Saphira, cobind apocaliptica răzvrătire a vulcanului Vezuviu. După câştigarea statutului de om liber, Saphira se va ocupa de creşterea bastardului Flaviei, va converti oamenii la noua religie şi va ţine prelegeri de mântuire a sufletelor sub bolta înnegrită de la Ruina Arsă. În calitatea ei de episcop (câştigată prin demersurile săptămânale la Roma, alături mai întâi de Petru şi apoi de Marcu), Saphira, ca o mireasă cuminte „părea să-şi asume, benevol şi oarecum triumfalist, greutatea păcatelor întregii omeniri". Cu toţii am auzit măcar o dată despre apostolii Petru şi Marcu, despre modurile crude în care au murit creştinii şi învinovăţirea acestora de mistuirea Romei sub flăcările provocate, pare-se, de împăratul Nero. Subiectul e doar tangenţial abordat în acest roman.

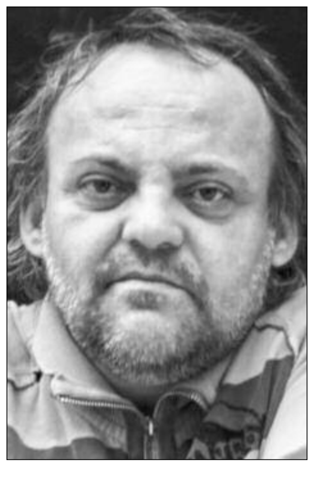
Sosirea nobilului stăpân Caecilius Antonius, după expediţia încununată cu succes în Iudeea rebelă, pe de o parte, precum şi naşterea „fiului" norocos, Laurentius Rincianus, pe de altă parte, vor fi sărbătorite cu fast în amfiteatrele improvizate pe domeniul propriu. Multitudinea şi dramatismul spectacolelor (lupte între gladiatori, luptele gladiatorilor cu animale fioroase, jocurile de societate sângeroase etc.) din cele şapte zile de petreceri, dar şi fastul culinar cu care gazda răsfaţă protipendada oraşului, solicită din plin posibilităţile artistice şi imaginaţia autorului, într-o expresie lingvistică adecvată epicului alert. Autorul se dovedeşte şi un bun psiholog la nivelul observaţiei prin ceea ce percepe cu ajutorul simţurilor şi prin ceea ce îşi poate imagina în scenele de luptă descrise cu destulă îndemânare. Scenariile, care mai de care mai apocaliptice, din evoluţia bastardului Flaviei Antonia, Teodoros, curg imprevizibil, acesta cunoscând o deplină deschidere din partea Saphirei în cunoaşterea unor lumi fascinante alături de Puerum, fiul unui sclav, de bătrânul scrib Aumus, de cel mai idolatrizat gladiator, Mkog-Leopardus etc... Dragostea dintre Teodoros şi Puerum, scenele erotice cu prostituata Erotrice sunt descrise lejer şi captează atenţia. Însă până unde poate forţa autorul imaginaţia, urmărind formarea intelectuală şi ascensiunea lui Teodoros din finalul romanului? E sufletul o forţă vitală, aşa cum se spune? Pentru a decripta acest mister, naratorul înţelege că numai pătimind omul dobândeşte rezistenţă, răbdare şi nădejde. E golgota prin care îl trece pe Teodoros, cel care mai întâi va copia tot mai mult din comportamentul rebelului Puerum, apoi pe cel al dascălului său Aumus, al gladiatorului Mkog, al unchiului, întrecându-i.

De aici începe un şir de evenimente fericite, mai puţin faste sau chiar teribile. Prietenia lor e mai mult decât benefică pentru Teodoros, iar ieşirile în lume îi relevă acestuia „diferenţa uriaşă dintre păturile sociale". Popasurile în For aduc schimbări mari în viaţa lui Teodoros Claudius Pompeius. Va candida... va fi împins să candideze, cu mari şanse pentru funcţia de assessor în consilium, împotriva lui Laurentius Caecilius Rincianus, nimeni altul decât fiul natural al Saphirei, substituit cu bastardul Flaviei Antonia, la naştere. Cineva chiar plănuieşte ca Teodoros „să ajungă împăratul care să declare, pe tot întinsul Imperiului Roman, creştinismul ca religie oficială". Dar trădări au fost dintotdeauna. Nici Teodoros, deşi educat doar în credinţă pentru oameni, nu le poate ocoli. Pentru Saphira, întâlnirea celor doi rivali, Laurentius şi Teodoros, îi va aduce un ţipăt care îi va sfâşia inima: „Iată sfârşitul lumii – au ajuns fraţii de lapte să se lupte între ei". Atenţia cititorului va fi solicitată la maxim, când evenimentele se precipită şi erupţia vulcanului Vezuviu îi va surprinde pe eroi. Scenele finale – întrecerea electorală dintre cei doi candidaţi pentru consilium, soarta lui Mkog, fuga localnicilor din faţa grozăviei vulcanului, întoarcerea lui Puerum (ca în basmul cu „tinereţe fără bătrâneţe...") – sunt apocaliptice.

Caracterele personajelor lui Ion Lazăr da Coza, chiar dacă ating proporţii urieşeşti – rămânând totuşi verosimile! –, se apropie de liniaritatea clasicistă din romanele istorice de mare forţă. Iubirea, ce schimbă destine şi în faţa căreia toţi sunt egali, nu este aici numai un izvor de suferinţă şi de nenorociri. Deşi participă substanţial la alcătuirea intrigii, dragostea este înfăţişată mai mult la nivelul observaţiei, iar amărăciunea scriitorului transpare limpede când destinul e hotărât de alţii pentru oamenii simpli, precum Bilubus, cel crucificat într-o demonstraţie vanitoasă de către Caecilius Antonius, spre a da o replică conceptului biblic de înviere a Mântuitorului. Doar astfel deznodământul parabolei folosite poate avea, pentru gladiatori, sclavi, plebe, o evoluţie spre lumea nouă, deşi cu perspectivă tragică, dar cu un puternic impact pentru religia care „promovează stoicismul" şi care va cuceri lumea.

Ion Lazăr da Coza ştie să fugă la timp din concepte, căutând mai curând formule norocoase. Are fantezie şi îşi plasează personajele pe muchia comună ale celor două tărâmuri: „credibil" şi „imaginar", pentru a reinventa romanul acolo unde imaginaţia critică pare să cedeze locul scriitorului pentru a lua locul cercetătorului în acceptarea scrierii. Toate aceste însuşiri fac din autorul vrâncean un creator în sfera ideilor, fixat la răspântia a trei zone de investigare: literatura, religia şi descoperirile istorice. Fără exagerare, pot spune că este un roman foarte bun, oferind cititorului o lectură captivantă şi odihnitoare ca cenuşa de deasupra Pompeiului care ne lasă, din când în când, să mai descoperim câte o minune.

Ștefan Doru Dăncuș

Tic-tac, tic-tac

Nu este întâmplătoare apariţia volumului de versuri ,,Tic-tac, tic-tac" purtând semnătura lui Viorel Birtu-Pîrăianu. Aşa cum am precizat de mai multe ori, acest autor ne comunică stări, nu meşteşug poetic ce ne-ar putea îndepărta de cuvântul scris.

Meşteşugul poetic nu devine o căutare stresantă, ca la alţii, ci sclipeşte spontan, alipindu-se firesc stărilor ce ni se transmit: *,,stau la geam /pe stradă trec /imagini ce tac /aud un ceas /ce bate în geam /încet-încet/ tic-tac /şi tac*". (AUD UN CEAS)

Titlul volumului este semnficativ, timpul fiind simbolizat de roată, redând sunetul ritmic al ceasornicului, bătăile inimii, în cazul de faţă, lovituri ritmice într-un corp tare. Centrul fiind considerat *„aspectul nemişcat al fiinţei, pivotul care permite mişcarea fiinţelor, opunându-se în acelaşi timp acesteia, ca veşnicia timpului.*" (Chavalier, Gheerbrant, 1993 / III: 356). Definiţia timpului în acest contest o găsim şi la Sfântul Augustin: timpul - *imagine mobila a vesniciei.*

Vremurile nu sunt blânde pentru Viorel Birtu-Pîrăianu şi a începu să fie mai atent la curgerea timpului. Da, nu este lumea potrivită pentru Viorel Birtu-Pîrăianu, de aceea recurge la puterea cuvântului din care îşi ia zilnic puterea de a merge mai departe.

Înte cuvinte nerostite *,,îmbrăţişează gânduri/pierdut în ape/căutând mereu un loc... //într-un zbor/ fără spaţiu/ conturam aripi/ într-o altă dimensiune/noaptea, inveliam îngerii/cu aripile sufleului. "* (ÎNTRE CUVINTE NEROSTITE)

Uneori îl sufocă timpul /*,,iar privirea curge/ între dor şi sânge /flăcări ard în ceruri/ ţipă în mine /ultimul atom.// e pustiu azi totul/ totul e tăcere,/ lacrimi şi durere*" .(AMURGUL PUSTIU)

Călătoria vieţii sale este plină de valenţe, unice în universul său creat din nevoia de a putea atinge cerul prin versul său de dragoste şi uneori scrie pe nisip cu o scoica cioplită din gânduri *,,azi gândul îl chem /să ducă la buze flămânde/ sărutul iubirii/ pe ţărm, /scriu pe nisipul fierbinte*". (ÎN ARŞIŢA IUBIRII)

Viorel Birtu-Pîrăianu arde pe malul mării cu *,,privirea străpungea tăcerea timpului/ în lacrima crudă a gândurilor/ sfâşiate dintr-un suflet rătăcit pe pământ/ nu reuşesc să evadez dintre gânduri /un pas la limita durerii*". (ÎNCEPUTUL)

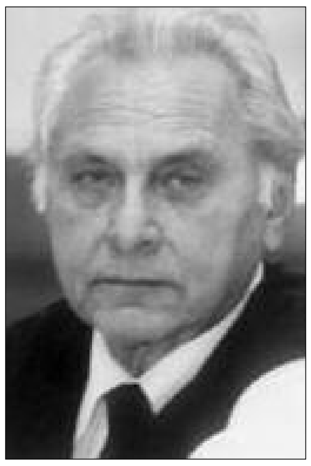
Dialogul poetului cu timpul este edificator: *aici nu există iertare/ nici umilinţă, nici credinţă/ aici nu există refugiu/ doar intersecţii nedirijate /într-o întoarcere neterminată // mă dor oasele sufletului /dar cui să spui/ mă apropii cu fiecare depărtare/ trăiesc în absenţe/ bine determinate /de unii create/ uneori căuate/ de răutatea primului cuvânt rostit /câtă nepăsare /în lume, în jur/ o viaţă chinuită,/ pierdută, regăsită/*. (DE VORBĂ CU TIMPUL)

Mereu într-o căutare de sine, Viorel Birtu-Pîrăianu scrie frenetic, deşi obosit de viaţă, /*,,se stinge amurgul/ plânge cuvântul pe ape/ stătute, uitate/ bezna lumii ţipă în mine.* (AŞTEPT)

Putem spune că majoritatea poemelor din această carte sunt mici depozite de trăiri unice, regăsind muzicalitate şi tristeţi. Am putea învăţa cu toţii de la Viorel Birtu-Pârăianu de a preţui fiecare clipă, cu ochii pe ceasul timpului în care ne priveşte veşnicia, deşi avem parte de timpuri dezaxate.

De vom privi şi partea spirituală – depinde doar de noi. De nu, putem spune ca Nietzsche: „Dacă te uiţi adânc în neant, şi neantul se uită la tine". Tic-tac, tic-tac...

Serghie Bucur

TELELEU EUROPEAN

Altoi din arborescenţa Milescu Spătaru – Dinicu Golescu, profesorul şi literatul Constantin Voinescu îmbogăţeşte literatura de călătorie a secolului XXI cu savuroasele pagini ale volumaşului TELELEU PRIN EUROPA, un "fals jurnal de călătorie" pe continentul cu cele mai agitate civilizaţii şi epoci, publicat de Editura Hoffman în anul 2012.

Tonalităţile – cu resorturi sonore din Gershwin – „Simfonia albastră" şi genericul „Tele-Enciclopediei" lui Chirculescu, cu ecouri din „Păstrăvul" lui Schubert – gravează în marmura anotimpurilor, miraculoase avanposturi ale existenţei turistice sub semnul inexorabilei „Panta rhei" – „Totul curge". În major şi / sau în minor, tonurile – intensităţi de-o clipă, iremediabil fugare – nu se lasă şterse oricum, mâna – puntea între imaginaţie şi hârtie. „dansează" menuetul transcrierii. Transcriere sub dicteul „filmului" imprimat ad-hoc / ad literram, care personalizează, evocă, adună repere din geografia drumeţiei : „Pornim spre Zagreb. Eu, Alexandru, bucureşteanul, cei doi studenţi îndrăgostiţi – ea nu mănâncă nimic, el aproape nimic (criza lui Eros – n. m.) – vâlceanul şi numeroasa familie a braşoveanului, depănând, ca în „O mie şi una de nopţi", fără contenire, de la ieşirea din Militari (cartierul bucureştean - n.m.) întâmplările excursiei lor din Brazilia (oho!, peste Ocean, deci alt continent atins cu fiinţa – n. m.) de acum doi ani şi ceva, n-am reuşit să schimbăm euro în kuna. O s-o facem la Zagreb" (p. 11-12) Sau, remember sud-european: „În noaptea aceasta vom traversa Adriatica, de la Dubrovnik la Bari, cu unul dintre feriboturile croate ale companiei „Jadrolinija" (unul numit „Marco Polo", a propos de alţi călători ai lumii – n. m.) urmând să vedem Messina, Catania, Siracuza, Taormina, Agrigento, Palermo, Napoli, Capri... şi Malta, adaugă inspectorul sanitar, cu programul excursiei în faţă" (p. 28-29). Ori, alt remember, muzical: „O profesoară din cabina lui Alexandru (...) îmi stârneşte bănuiala că tocmai ea joacă un anume rol în opereta lui Lopez („Secretul lui Marco Polo", n. m.) şi că, drept urmare, va fi răpită la noapte (refrenul celebrei arii chiar aşa sună: „Te voi răpi la noapte / Vei fi iubita mea" – cântă în aeternum un Ludovic Spiess, un Cornel Ţăranu, un Dorin Teodorescu – n. m.) pentru că îmi oferă perna, inutilă dumisale, dar mie, fiindu-mi, sub cap, mai de folos decât geanta de voiaj" (p. 66).

Socializarea are surprize în contra bunelor ei scopuri: „La urcarea în microbuz (...) un ţipăt sfâşietor, de vietate rănită. Ce să se întâmple, emite pe frecvenţe înalte psiholoaga, nu vezi ?– m-a călcat un bou pe picior, de nu-mi mai simt oja de pe unghii. „Boul", aşezat deja pe unul dintre scaune şi sechestrând, în interesul familiei, încă unul, declară sentenţios, Cine zice, acela e!". Cum partenerului "victimei" îi sar capacele, riposta e promptă: „Domnule, i se adresează oficial psihologul domnului inginer, n-aş dori ca orgoliul meu de soţ să dea în clocot mai mult de atât, pentru că urmările ar putea să fie imprevizibile pentru dumneata!". Pace: „Stai liniştit, domnule, răspunde reverenţios domnul inginer, că nu ţi-am călcat eu nevasta, s-a lovit singură de scara microbuzului, Hai dragă, în microbuzul celălalt (...) nu pot fi obligată să călătoresc în compania mârlanilor" (p. 106-107).

Maestru al sarcasmului de bon ton, iscusit post-flaubertian, dl Voinescu câştigă pariul cu alter-ego-ul d-sale, călătorul incumbă scriitorul – acelaşi Constantin Voinescu vizualizând din turnul său de fildeş cât farul genovez de pe promontoriul Constanţei, cu maliţia selectivă a prozatorului: „Într-un anume punct al succesiunii evenimentelor, dincolo de consumarea conflictului dramatic şi chiar de punctul culminant, are o replică şi nepoata, personaj episodic al ineditei piese de teatru" (secvenţă anterioară: „Economistul de la Braşov a înşirat în juru-i, pe două bănci, numeroasa familie compusă din nevastă, soacră, cumnată, mătuşă şi nepoată şi le povesteşte ultima parte a excursiei lor comune în Brazilia" (p. 205) „replică repede contracarată de nevasta economistului, Tu ce te bagi, de unde ştii, că n-ai fost cu noi, a fost verişoru-tău de la Codlea, Cum să nu ştiu, că doar asta faceţi, de trei ani încoace, povestiţi cum a fost în Brazilia, am învăţat textul pe dinafară (...)" (p. 205-206)

Semnatarul a cinci cărţi – de proză, DAU CUVÂNTUL ŞI STAU JOS, 2002, BOMBA LUI ŢEPARU, 2004, roman, OAMENI CARE AU FOST, 2008, portrete literare, FACĂ-SE VOIA TA!,2011, proză umoristică, TEPIGRAME. 2012, epigrame, inclus în Antologii de umor şi de proză, scriitorul Constantin Voinescu aşează la temelia literaturii noastre contemporane suflul epic propriu, în acordurile originalităţii consolidate comprehensiv prin alchimia privirii subiacente în inerent, scrutând referenţialul în straturile lui omnipotente.

În major şi / sau în minor, tonurile – intensităţi de-o clipă, iremediabil fugare – nu se lasă şterse oricum, mâna – puntea între imaginaţie şi hârtie. „dansează" menuetul transcrierii.

Cartea zilelor noastre

Paraschivescu, la Piteşti

Cu noua carte sub braţ. "În lume nu-s mai multe Românii" intitulată isteţ. Apud Victor Tulbure (zic bine?). Radu explicând hâtru care-i sunt temeiurile. Motivele demersului său auctorial. Personajele publice determinante în satira sa iscusită, subtilă. Mustind de maliţie inteligentă şi justificată. De sprinteneala-n cuvânt şi de adevăr. Temerară cumva şi utilă enorm. Întru evaluarea stării de lucruri şi-a minţilor luminare că tare-i nevoie de aşa ceva în clipa de faţă...

Volumu` cuprinde texte rostite-n televizor cam un an întreg. Despre "analfamentarii" noştri de azi şi "perlele" ades slobozite de dânşii din gură. Nătâng, jenant, strigător la cer pentru cei care nu dispreţuiesc gramatica şi cultura. Limba română şi elocinţa. Care citesc încă seară după seară şi muncesc onest. Ruşinos pentru ţara asta în veacul prezent. Ceva de tot râsu`, pe la suprafaţă, o dramă, în fond, îngrijorătoare. Şi distrugătoare fără doar şi poate...

Este filolog şi traducător. Iubitor de slovă, cu locu` de muncă pe la edituri. Jurnalist activ şi echilibrat. Are "lucrări" multe şi folositoare. Alăturând, necesar, cele două nume menţionate până acum, de Radu Parschivescu e vorba. Umorist savuros, pamfletar de nădejde trecu de curând prin a noastră urbe binevenit. Poposi la clubul "Hush", vorbi în context şi la temă, răspunse la-ntrebări şi autografe din abundenţă dădu. Altfel spus, concluziv, făcu(răm) haz de necaz cu folos unanim. Să mai vie că nu strică, întunericu` ridică...

Lucas Davenport

Cine crede că un *policier* se scrie uşor e în eroare. Fiindcă şi el necesită imaginaţie zdravănă. Documentare pe măsură. Tehnică de redactare fără cusur. Îndeosebi, logică. Rigoare. Credibilitate. Altfel, poate fi oricând criticat. Desfiinţat. Şi autoru`, discreditat...

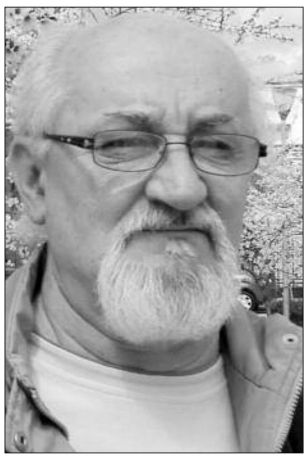
Ei bine, la John Sandford nici că se pune problema. El posedând toate cele menite a pune lumii sub ochi pagini vandabile din abundenţă. Lucas, cel din titlu, îi este erou. Dur, versat, cu fler şi cârlig la femei. Faimos în poliţia din Minnesota. Suferă eşecuri, da` repurtează victorii răsunătoare. Nu se dă în lături şi, până la urmă, învinge. Ucigaşii sfârşind, meritat, sub gloanţele sale...

Povestirea faptelor e bine gradată. Vrednic împănată cu realităţi. Viaţa şi oamenii oraşelor americane. Instituţii, comunicare, funcţionare. Sistemu` juridic şi presa. Munca poliţiştilor şi a jurnaliştilor. Relaţia şi modul de conlucrare. Goana după ştiri, senzaţional, exclusivitate. Ura, răzbunarea, bântuind acerb. Crima, cu motivaţia sa. Cu nebunia, ferocitatea, durerea şi spaima de nedezlipit...

Deţinător de Pulitzer, mister Sandford a fost ziarist. Iar de nişte ani tot scoate romane. Lucrate minuţios, priceput, ambiţios. Doldora de acţiune, aventură, adrenalină. "O cascadă de surprize" pentru ahtiaţii de neprevăzut. Pentru autor (John Roswell Camp, în acte), o realizare făr` de contestare. Ce convinge sigur de virtuţile genului. Cu nimic mai prejos. Ba, aş zice eu, mai ingenios, mai spectaculos. O afirm, o susţin şi-o confirm pe deplin. Cine-o lectura, mă va aproba...

ADRIAN SIMEANU

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

Ion Toma Ionescu - Șocul trecutului

„Albaștrii, Dosarul (Fenomenul Pitești 1971)”, ediția a doua

Pomenita carte-document a fost lansată de curând la Librăria Mon Cher din Pitești, la 48 de ani distanță de când au avut loc evenimentele cu caracter vădit politic. Înainte de a începe lansarea cărții, mi-am privit prietenii, albaștrii anului 1971, primele victime ale „revoluției culturale”, importată de Ceaușescu din Coreea de Nord, Vietnamul de Nord, China și Mongolia, țări pe care le vizitate în acel an, în iunie, revoluție care consta în „măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii.” Nici scriitorii nu au scăpat de atenția Cârmaciului – cei mai mulți au acceptat fără crâcnire începutul de re-stanilizare a literaturii, prin reintroducerea realismului socialist, numai câțiva s-au opus, asumându-și riscurile. Cum spuneam, i-am privit pe prietenii mei buni, pe Claudia, pe Nae Radu și Tomiță... Îmi plăcea să cred că în mintea și sufletele lor nu se mai află amintirea bătăilor de la Securitate, judecata publică înjositoare, altfel spus că nu mai stau sub șocul trecutului... Mă întrebam dacă studiile de caz, privitoare la fațetele dictaturii mai au vreun

rost, într-o țară eșuată, cu tineri pentru care istoria și accidentele nu mai au nicio importanță, singurul lor gând fiind acela de a pleca departe de țara în care s-au născut și în care nu-și pot face nici un rost... Mi-am amintit și de tendința mai-marilor Uniunii Europene de a controla politic și ideologic scrierea istoriei. Noua legislație UE îi restrânge libertatea, i s-a spus, sub sancțiuni penale, ce trebuie să cerceteze și ce să descopere, i s-au prescris metode și i s-au impus limite. Mi-am amintit și de profesorul meu, de poetul Ion Cincă, cel care îmi planifica și ordona lecturile... Pe la finele anului 1973, între Crăciun și Anul nou, Profesorul m-a invitat la el acasă, m-a servit cu bunătăți și un vin bun, țărănesc, după care m-a pus la curent, în amănunt, cu „Tezele din Iulie” și urmările lor, care începuseră a se vedea. Profesorul știa multe, prietenii lui, scriitorii Nicolae Velea, Gheorghe Tomozei, Sergiu Nicolăescu și Constantin Mateescu, îi povesteau despre cele ce se petrec la vârful obștii scriitorilor.

Visătorii mei prieteni albaștri, tineri atunci, ca și mine, se amăgeau - deh, era vârsta când în orice tânăr, libertatea dă în clocot, ca vinul cel nou! Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și Cornel Chiriac, vedete ale postului de radio „Europa liberă”, le ținea și amplifica dorul de libertatea reală... Acum sunt aproape bătrân și trec prin filtru ce am trăit, mă întreb dacă am fost vreodată liber cu adevărat, dacă nu cumva libertatea este un accident cu autor necunoscut... Dumnezeu știe... De câțiva ani, parcă îmboldit de o mare forță creatoare interioară, ori sub șocul trecutului, prietenul meu Toma a scris cu intensitate, a publicat, a avut o bogată viață publică, a călătorit, nici nu zici că are peste 70 de ani, toată activitatea lui parcă este o răzbunare blândă pe vremurile grele, pe actorii lor, a căror răsuflare a simțit-o în ceafă vreme de 20 de ani. Acum „îi dăm cuvântul” criticului:

Un dosar cât o eliberare, de Daniel Luca

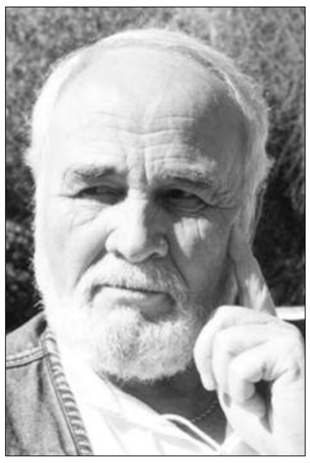
Ediția a doua a volumului lui Ion Toma Ionescu, „Albaștrii, dosarul. Fenomenul Pitești 1971”, este o binevenită incursiune în viața culturală a anilor ‘70 din țara noastră, înainte și după apariția Tezelor din iulie 1971. O ediție cu mici modificări față de prima (exceptând tirajul), după cum mărturisește chiar autorul - tăind puțin și adăugând mai mult [„Adăugând (poate că mai mult decât ar fi trebuit, în capitolul dedicat uzinei!)” – este adevărat, acest capitol este mai întins, dar aici autorul surprinde prin proza poetică: „Gheorghe sări tu gardul că mă duc la Pușa să o rog să-l țină de vorbă pe ochelarist / autorul nu poate nici confirma nici infirma exactitatea schimbului de replici / nu pot spune sigur dacă mi-au zis ochelarist cu simpatie / sau de ciudă că în general nu lăsam să-mi scape produsele care nu aveau calitatea cerută / confirm însă slăbiciunile pentru Pușa.../”]. De altfel, dacă ne raportăm la stil, autorul nu doar descrie faptele într-un mod obiectiv, detașat, nu doar redă fidel filele dosarului (atașate, de altfel, la finalul cărții), ci le și interpretează, le trece prin filtrul subiectivității, atât din perspectiva memorialistului, cât și a prozatorului; însuși autorul afirmă că nu e vorba de un roman, demers jurnalistic ori documentar, ci de trăire efectivă („Nu trebuie să iasă un roman, nici un demers jurnalistic, nici o carte-document. Ce am trăit e important pentru noi, nu-i de interes public” – nu suntem de acord, opinăm că este totuși de interes public un astfel de demers, fiind vorba de adevărata realitate a acelor vremi, care trebuie scoasă la suprafață). Din punct de vedere structural, volumul e împărțit în două dosare: unul din arhivele CNSAS (analizat din unghiul de vedere al autorului) și altul al lui Ion Toma Ionescu, cu notele din prezentul apropiat ale protagoniștilor acelor întâmplări (comentate prin prisma lor proprie): Gheorghe Cârstea, Geo Jugănaru, Călin Vlasie, Dorel Ștefănescu, Nicolae Radu, Alexandru Georgescu, Aurel Sibiceanu, Lucian Băjenaru, Vasile Iordache, Sanda Petria, Claudia Duminică Keuterman. Acțiunile în sine sunt simple. Un grup de tineri aspiranți (din Pitești) la porțile literaturii s-a desprins din cenaclul „Liviu Rebreanu” pentru a da naștere unuia nou, „Ion Minulescu” (la Casa Tineretului), cu speranța deșartă a înființării unei reviste („Albastru” – de unde i s-a și tras denumirea dosarului). Problemele au apărut după publicarea unui grupaj de texte ale membrilor cenaclului în revista „Argeș”, despre care s-a făcut vorbire la radio „Europa liberă”. Mecanismul de opresiune s-a pus în mișcare, fiind smulse ori fabricate dovezi spre a se constitui dosarul „Albaștrii” („Din construcția declarației se disting ușor pasajele unde organul a folosit presiunea și dictarea, ca modalitate de lucru, mai ales spre partea finală”). Unul subțire, ce-i drept, dar suficient pentru a schimba destine (ori nu?, după cum se întreabă Vasile Iordache: „Și eu?... Mi-ar plăcea să arunc vina pe ei, pe securiști, dar... Dacă tot așa ar fi fost drumul meu!?... dar dacă... De unde să știu?”). Au fost mai mulți participanți la ședințele cenaclului (continuate apoi la locuințele unora dintre ei), însă în urma flagrantului realizat în 9 octombrie au fost identificați următorii: Bădescu Georgeta, Radu Aglaia, Radu Nicolae, Badea Nicolae, Costea Aurel, Ionescu Toma Ion, Cârstea Gheorghe, apoi Bărbulescu Constantin, Vlasie Călin, Stancu Constantin. A fost adusă de la București Duminică Claudia, iar lui Vasile Iordache i s-a luat o declarație la București. Cu toții au scăpat de pușcărie, însă au fost reuniți și aduși la Casa Tineretului în 15 noiembrie pentru a fi înfierați: Iordache Vasile, Radu Nicolae, Voicu Aglaia, Ionescu Toma Ion, Cârstea Gheorghe, Duminică Claudia, Bădescu Georgeta, Pia Alexandra („scoși din facultăți, dar salvați din pușcărie în ultimul moment, pentru vina de a gândi liber și a scrie poezie abstractă, în vers alb, evident fără fior patriotic a fost dezmembrat și trimis la reeducare, îngroșând rândurile clasei muncitoare”). Scrierea și publicarea acestui dosar este văzută, pe drept cuvânt, ca o eliberare, ca o evadare din tenebrele amintirilor (o parte din ele pierdute, voit, pentru totdeauna) către un nou început. Acest „dosar” nu este scris cu ură, cu părtinire, dar nici cu detașare, cum ar putea părea pe alocuri, ci doar cu dorința de a înțelege multiplele fațete ale celor petrecute în anul 1971, dar și pe sine însuși. Dacă am spune mai multe despre această carte ar fi o greșeală pentru că lectorul trebuie să-i descopere singur conținutul (extrem de captivant și tulburător) și să și-l apropie în deplină cunoștință de cauză, nouă revenindu-ne doar sarcina de a o semnala. **(Daniel Luca)**

Ion Toma Ionescu, bio-bibliografie: S-a născut în Merișani, Județul Argeș, la data de 02 noiembrie 1948. Cel care i-a girat debutul într-o revistă literară a fost poetul Gheorghe Tomozei în numărul din ianuarie 1971 al revistei *Argeș* (poezie)

Cărți publicate: Cartea de debut ***Pasărea cetii. Tablouri dintr-o expoziție.*** (poezie), Editura Tip-Naste,1995, cu o prezentare Gheorghe Tomozei. ***Glonț de argint***,(poezie) Editura Paralela 45, 2008. ***Dosarul “Albaștrii”. Fenomenul Pitești 1971,***(proză memorialistică și document pe baza dosarului de urmărire) Editura Paralela 45, 2011. Prezentare Calin Vlasie. ***Bursa îngerilor***, (poezie), Editura Paralela 45, 2012 și Editura Transilvania, în cadrul Proiectului Print. Cititor de proză, 2012. Prezentare Virginia Paraschiv ***Gușterele***, (roman) Editura Paralela 45, 2013 Prezentare Marian Barbu, ***Norduri***, (poezie),Editura Paralela 45, 2014 Prezentare Petre Anghel, ***Gușterele***, (roman),Ediția II-a revăzută și adăugită. Editura Inspirescu, 2015. Prezentare Marian Barbu și Domnița Neaga, ***Jurnal din anul Apocalipsei***, Editura Inspirescu, 2015. ***Argintarium***,(antologie poezie) Editura Art Creativ, 2016 Prezentare Alexandru Cistelecan, ***Din arginturile mele***,(poezie) Editura Art Creativ, 2016, ***Ceară și miere***,(poezie) Editura Grinta, 2017, ***Tablete în alb și negru***, Editura Grinta, 2017, **Copacul cu icoană**,(proză scurtă) Editura eCreator 2018. Prezetare Romeo Ioan Rosianu și Florin Dochia, ***“Albaștrii”, dosarul,*** Editura Detectiv literar 2018, Ediția II-a adăugită, ***Al cincilea anotimp,*** Editura Detectiv literar 2019. Prezentare Eugen Pohonțu.

Dosarul “Albaștrii”. Fenomenul Pitești 1971, bazat pe documentele din dosarul de urmărire informativă, recuperat la C.N.S.A.S., explică oarecum de ce CV-ul literar nu cuprinde mai multe realizări înainte de 89. Ca membru al Cenaclului “Liviu Rebreanu”(1968), ⟶

Mihai Antonescu

Sub semnul pentagramei

Poeta Emilia Dănescu este un copil întârziat în vârsta lui, până la uimire. Un copil cu suflet rotund şi cald, precum un măr în pârga anotimpului. Sigur nimeni nu i-a spus atunci când s-ar fi cuvenit să ştie că, înlăuntrul alcătuirii fizice cu care Dumnezeu a înzestrat-o întru bucuria oricărui privitor îndrăgostit de frumos, poeta ascunde, ca pe un dar de preţ, mistere şi comori de o inestimabilă valoare. La toate astea, ea însăşi a trebuit să ajungă pe cont propriu, învecinându-se cu alte spirite alese, cum ar fi excelentul poet şi prozator Ştefan Doru Dăncuş, neasemuitul scriitor şi jurnalist Ioan Barbu, talentatul poet Florin Costinescu şi încă alţii destui, spirite pe care norocul i le-a scos în cale într-un târziu, tocmai când ploile cuminţi şi monotone ale toamnei prindeau a murmura în straşinile vârstei, dezvelindu-i în sfârşit partea nevăzută a fiinţei absolut necesară la întregirea cercului.

Astfel, dintr-o măreaţă bucurie a descoperirii de sine, dintr-un impuls căruia nimeni şi nimic nu-i mai puteau pune căpestre, copilul întârziat fără vină la porţile unui dor încă nerostit a prins în nări mireasma ierburilor crude vălurind sub galopul unui mânz tânăr şi bălai (cum, cine ar mai fi putut crede?), cu gând să-şi afle loc de odihnă şi spunere la apele binecuvântate ale poeziei.

În felul acesta văd lumina tiparului întâiele patru cărţi de versuri, ce în scurt timp aveau să-i aducă o binemeritată recunoaştere, atât din partea confraţilor scriitori şi critici, cât şi a cititorului obişnuit, însă rafinat şi dornic să se regăsească pe sine însuşi în trăirile poetei: ZESTREA TOAMNEI, Editura Singur, Târgovişte (2011), RECURS LA MEMORIA NOPŢII, aceeaşi editură (2012), ODIHNA PIETREI, Editura Ştef, Drobeta Turnu Severin (2015) şi, în fine, VOCILE UMBREI, Editura Antim Ivireanul, Râmnicu Vâlcea (2017). Ulterior se pronunţă despre cărţile Emiliei Dănescu, într-o ordine cu totul aleatorie aici, Lucian Gruia, Passionaria Stoicescu, Horia Gârbea, M. N. Rusu, Eliza Roha, Ion Andreiţă, Florentin Popescu, Ion C. Ştefan, Cezarina Adamescu, subsemnatul şi încă mulţi alţii.

În mod absolut firesc, după aşa încurajări şi semne de bun venit, cum şi la sugestia scriitorului-editor Ioan Barbu, se are în vedere apariţia unei antologii de autor care să întrunească cele mai valoroase poeme din cărţile anterioare. Astfel capătă contur şi fiinţă volumul POEME SUB STRAŞINA TOAMNEI, Editura Antim Ivireanul, Râmnicu Vâlcea, (2018). Poemele antologate în viziunea Emiliei Dănescu s-au vrut neapărat 111 (o sută unsprezece). Unii alţii dintre cei care au asistat într-un fel sau altul la definirea acestei frumoase izbânzi literare apărută sub semnul pentagramei, nu au avut ce comenta, poate doar pozitiv. Astfel, antologia apare la ceas aniversar când poeta împlineşte o vârstă „de nu-i adevărat", vârstă din care, după părerea unora, nu puţini, ar putea lipsi fără să se observe cel puţin vreo zece ani. Cu acest prilej, cartea se mai vrea şi un omagiu adus urbei Râmnicu Vâlcea, baştina distinsei autoare.

POEME SUB STRAŞINA TOAMNEI. Frumos titlu, semănând un pic şi a reproş adus timpului care până la un punct a curs „de capul lui", dar care mai înspre ruginiul frunzei şi-a găsit în fine loc şi rost prin măsură şi valoare. Dar, după cum cine nu vede nu crede, iar cine citeşte asumă şi preţuieşte, cu îngăduinţa poetei voi face şi eu câteva scurte comentarii asupra noului volum apărut.

Spirit ales, delicat şi mult coborâtor în sinele profund, poeta Emilia Dănescu îşi face din trăire cuprindere şi sens a multitudinii simţurilor, iar din contemplaţie, aşternut întru creatoare odihnă pe iarba înrourată a visării: *„azi noapte am visat o gardenie/ ofilindu-se dinaintea oglinzii// m-am trezit mian/ şi te-am căutat în buzunarele inimii/ nu mai erai acolo// cândva eram doi pe un pat de stele/ mângâiaţi de lună/ ca într-un descântec străvechi// de la tine am aflat cât de aproape/ sunt stelele/ şi ce simplu e să ajungi la ele// contează doar cine ţi le povesteşte/ pe de rost"* (poem pe de rost, pag. 116)

Uneori tristeţea se rotunjeşte într-un urlet mut cu ecouri bacoviene, iar distanţa dintre mângâiere şi rana pe care o lasă ea este aşternută cu starea deznădejdii: *„cu fruntea lipită de geam/ ochii mei caută ţărmuri/ nemărginirile se bronzează cu aure/ de tăceri/ cum cerul în asfinţit// sunt acolo doar eu şi marea/ murmur nedesluşit îngână valuri/ un pescăruş stingher rătăceşte în/ strigăt// singurătate cu plumbul aripilor reci/ doar eu şi marea"* (fără speranţă, pag. 125)

Alteori poeta tinde spre confesiv utilizând parcimonios cuvintele, dar având grijă să le încarce sensul şi trăirea până la destrămarea în tragic, aproape: *„Cu pleoapele-mi udate de tăcere/ Mă preumblam desculţă-ntre cuvinte,/ Pe când trecea poemul care-mi cere,/ În poarta nopţii să te-aştept cuminte.// La margine de lună, fără pază,/ După perdea de nori, stele pitite,/ Când rătăcesc pe câmp, ele visează/ Atâtea amintiri pecetluite.// Ne regăsim într-un poem pereche,/ Nici stelele, nici luna nu-l alungă,/ Singurătatea-i o sintagmă veche/ Pe înclinarea noastră cea mai stângă."* (Poem pereche, pag, 96)

Confesiunea e adeseori oglinda în strălucirea căreia argintul a fost aşternut în mai multe straturi, tocmai spre a înlesni credibilul imaginii surprinse între rostirea testamentară şi sentimentul inevitabilei vremuiri: *„Mă-ntorc în basmul ce am fost odată,/ Acolo-i casa mea de amintiri,/ Cu zâmbetul curat, cum cel de fată,/ Adun din cioburi luna în priviri.// Până şi florile mă cheamă-n şoaptă,/ Mireasma lor, pe unde am trecut,/ Într-o oglindă mă cuprinde toată,/ Dându-mi speranţa altui început.// Mă-ntorc la mine, cea de altădată,/ Să dau o şansă timpului trecut,/ Iar cartea asta să se scrie-ndată,/ Luând de mână îngerul căzut."* (Mă-ntorc la mine, pag. 93)

Sunt voci în lirica noastră contemporană, poate şi unele subiective, care susţin fireşte că Emilia Dănescu brodează poeme şi cu destule tuşe profund filozofice, pendulând între trăiri oniric-transcendente şi misticul religios. Posibil să fie şi aşa, dacă avem în vedere fie şi numai titlurile cărţilor dumneaei, care sunt metafore în extensie prin interpretare. Exemplific aici prin două poezii, ce fix spre asta ţintesc: *„Sunt un copil/ exilat în mine însămi.// Cu unghia sap în piatră/ cuvinte/ de nerostit,/ de neatins,/ de nevăzut.// Unu şi cu Unu şi cu Unu...// Tot într-un strigăt/ tac din toate poemele mele,/ făcând Duminică/ din ele."* (Tăcerea poemelor, pag. 74)

Sau: *„Noaptea asta,/ ca o fugă de valuri/ nemaiajungându-se...// Noaptea asta,/ ca un dangăt de clopot/ părăsit în turn...// Noaptea asta ca un pescăruş stingher,/ o tristeţe de pasăre/ rătăcindă în strigăt...// Doar ploaia de stele,/ ca un izvor de lumină/ picurând pe obrazul ostenit/ al mării..."* (Obsesivă, pag. 65)

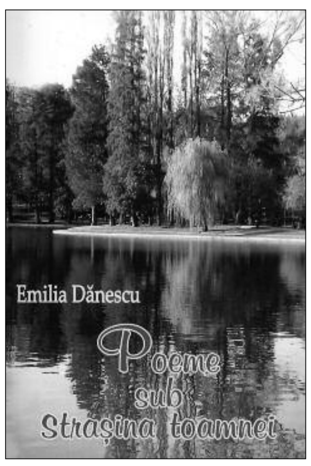
Confesiunea e adeseori oglinda în strălucirea căreia argintul a fost aşternut în mai multe straturi, tocmai spre a înlesni credibilul imaginii surprinse între rostirea testamentară şi sentimentul inevitabilei vremuiri...

Dintr-o admiraţie, cum rar mi-a fost dat să întâlnesc, pentru marele nostru confrate şi înainte mergător Nichita Stănescu, lucru remarcat de mai toţi comentatorii versului dumneaei, poeta atinge umbra „îngerului blond" cu tuşa vibrând-şoptitoare a elegiilor: *„Aş vrea să fiu/ o umbră,/ poate umbra ta.// Să fim doi/ oriunde, oricând.// Să nu ne despărţim/ niciodată.// Aş vrea să fim/ umbra unui asfinţit.// Şi să renaştem/ într-o altă dimineaţă/ din trupul/ aceleeaşi flori."* (Umbra unui asfinţit, pag. 42)

În fascinanta postură a redescoperirii de sine, pentru Emilia Dănescu timpul însuşi capătă noi conotaţii. Tot ce a fost cândva neglijenţă dintr-o grabnică trăire în imediat, devine acum, prin conştient, motivul întoarcerii în amintiri şi bornă de pornire spre alte mirabile înţelesuri. Bunăoară, sentimentul zădărniciei ori al locuirii în iluzie devine bumerang lovind în dulce-amarul certitudinii chiar, cum reiese din aceste mirabile versuri: *„Locuiesc într-o/ poveste,/ mă hrănesc cu vise,/ mirabile uneori,/ stranii alteori,/ adeseori.// Cineva,/ Oarecine?/ mă ţine de mână/ să nu rătăcesc/ drumul.// Inima lui/ e clipa mea/ veşnică.// Vai,/ Oarecinelui!"* (Oarecinele, pag. 27)

Sacrificiu asumat, talent, ecou în dăinuire... Antologia Emiliei Dănescu, POEME SUB STRAŞINA TOAMNEI, este o carte excelentă, demnă de reţinut în memoria contemporană drept un lucru delicat şi inefabil, care prin recursul la eternul sufletesc, trebuia să capete şi un contur. Personal, am lecturat cartea din finalul ei spre început, exact invers de cum şi-a propus şi alcătuit cartea poeta, adică ultimul deocamdată volum să fie primul antologat.

Nimic de pierdut, totul de câştigat sub semnul norocos al pentagramei.

→ Cenaclului revistei Arges şi mai ales Cenaclului Ion Minulescu (cenaclul "albaştrilor"), a resimţit intersectarea cu vigilentele organe ale securităţii, într-un simulacru de proces de demascare publică şi a fost "sfătuit" să ia o pauză literară, securitatea îngrijindu-se să fie o pauză lungă. În afara cărţilor amintite, dupa 1989 a avut colaborări pe la diverse reviste (Calende, Argeş, Cafeneaua literară, Faleze de piatră, Hyperion, Nomen Artis, Actuatitatea literară, Suplimentul literar Săgetătorul, Tribuna, Cenaclul de la Păltiniş, Revista Noua, unde este de câtva timp nominalizat ca redactor etc). De asemeni a publicat în diferite site-uri literare (Poezie.ro. Cititor de proză, Roliteratura, Reţeaua literară, Direcţia 9 etc) Au mai fost câteva antologii. Antologia scriitorilor piteşteni, îngrijită de Nicolae Oprea, Dicţionarul subiectiv de literatură – *Argeş*, al lui Sergiu I. Nicolaescu, Ţara din inimi, Anii devenirii noastre, Amprente literare, Antologia Editurii Inspirescu, Preludii pentru fluturi, eCreator, Baia Mare şi Unirea, eCreator, Ambasadorii Maramureşului, eCreator Ateliere în paragină, eCreator Iarna cuvântului, Desprimăvărarea cuvântului etcDirecţia 9 poeţi vii 5x5+5, Antologia recentă de poezie patriotică, Bună dimineaţa patria mea a Editurii Detectiv literar, etc). Câteva premii literare nesemnificative (ultimul, Premiul pentru eseu eCreator pentru cartea Tablete în alb şi negru) şi cam atât! Este membru fondator al Fundaţiei literare Liviu Rebreanu Piteşti. În plus un blog personal, apreciat în breaslă îl sincronizează cu blogosfera în expansiune pe teritoriul activităţii literare. (http://pasareacetii.blogspot.com) Au scris despre cărţile mele, Alexandru Cistelecan, Augustin Doman, Dumitru Ungureanu, Mioara Bahna, Daniel Marian, Magda Grigore, Petre Anghel, Gheorghe Tomozei, Virgil Diaconu, Aurel Sibiceanu, Domniţa Neaga, Adrian Alui Gheorghe, Romeo Ioan Roşianu, Florin Dochia, Daniel Luca, Maria Diana Popescu, Sergiu I. Nicolaescu, Marian Barbu, Daniel Mariş, Irina Lazăr, Eugen Pohonţu, Romeo Adrian Ilie, Liliana Rus, Denisa Popescu şi alţii."

Ce ar mai fi de spus? Multe, cu speranţa că munca lui Ion Toma Ionescu va reverbera în continuare. Ar mai fi de făcut ceva – să-l primim în Filiala Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România, Toma nu şi-a îngropat talantul, ci la sporit şi i-ar sta bine în rândul breslei scriitorilor.

Mariana Şenilă-Vasiliu

Capodopere ale picturii universale (I)

"FRESCELE DIN CAPELA/ERMITA SAN ANTONIO DIN FLORIDA"

Autor FRANCISCO DE GOYA LUCIENTES (1746-1828). Anul execuţiei, 1798

Hulitul Goya se dovedeşte şi în cazul frescelor de la San Antonio un bun colorist care ţine cont de calitatea-cusur a peretelui de a nu suporta modeleuri violente. Masa de griuri colorate, de rozuri, galbenuri şi albastruri este lipsită de stridenţe şi contraste puternice ce ar dăuna unităţii suprafeţei peretelui.

Frescele pictate de Goya în capela San Antonio din cartierul madrilen Florida fac parte din acele lucruri pe care mi-aș fi dorit, dar n-am sperat să le văd vreodată. Două reproduceri detaliu din această frescă au stat vreme îndelungată pe marginea unui raft al bibliotecii mele unde, neputând să călătoresc și să bat la pas marile muzee ale lumii, îmi organizam lunar câte o expoziție cu reproduceri de artă gen carte poștală. În vara anului 2007 mi s-a împlinit însă și această dorință. În timp ce treceam de la un muzeu la altul, de la o colecție la alta - la Madrid timpul nu-ți ajunge niciodată, atâtea sunt de văzut -, continua să mă persecute ideea că încă nu reușisem să ajung la San Antonio unde mă așteptau frescele pictate de Goya. Într-o bună zi mi-am luat inima în dinți și m-am aventurat în acel cartier îndepărtat al Madridului de pe malul râului Manzanares unde se află capela pictată de Goya și unde artistul este înmormântat. Adică unde este înmormântat trupul pictorului, pentru că între Bordeaux, de unde a fost exhumat, și Madrid, unde au fost aduse spre a fi reînhumate rămășițele sale pământești, craniul a dispărut fără urmă.

Capela, de dimensiuni modeste, însă frumoasă din punct de vedere arhitectural a fost comandată de regele Carlos al IV-lea care a încredințat proiectul arhitectului Francisco Fontana și decorația cu fresce lui Goya. Dedicată Sf. Anton din Padova, care nu era nici italian și nici spaniol, ci portughez, ermita cum o numesc spaniolii, trebuia să fie decorată cu scene din viața sfântului. Alegerea lui Goya ca pictor a fost cât se poate de potrivită și, într-o primăvară doar, pictura era gata.

După o schemă îndrăgită de barocul italian, el a pictat la baza cupolei o balustradă în spatele căreia mulțimea se înghesuie să vadă miracolul învierii unui mort de către călugărul franciscan sanctificat mai apoi ca Sf. Anton din Padova. Scena i-a pus pictorului destule probleme dificile, începând cu individualizarea figurilor oamenilor din popor și terminând cu rezolvarea recursiurilor personajelor privite de jos în sus. Printre portrete se distinge în mod special, prin frumusețe și execuție, chipul unei femei despre care istoricii de artă susțin că ar mai fi fost portretizată și în *"Trei mai"*. Ceea ce dă valoare respectivului portret, ca și întregii fresce este modul liber de a picta în mișcări largi ale pensulei specific maturității lui Goya, "fără cătușe" cum s-a exprimat, de nu greșesc, Malraux. Dacă scriitorul francez era încântat de pictura acestuia, conaționalul lui Goya, Jose Ortega y Gaset s-a arătat nedrept și chiar nedemn în judecățile sale despre artist considerându-l doar un meșteșugar, superior e drept, însă cam atât. A fi un bun meșteșugar în artă nu-i lucru de disprețuit: la ce ar mai folosi fantezia și talentul dacă nu stăpânești meșteșugul necesar să te exprimi? Brâncuși, înainte de toate se considera un bun meșteșugar și spunea asta cu convingere. După ce descalifică arta lui Goya în trudă de artizan, Ortega y Gaset continuă pe același ton: *"E deja suspect că nu s-a zăbovit cât trebuia asupra a tot ce este opera lui Goya, defect flagrant, stângăcie manuală și mintală, stupiditate vădită"*. Să stea oare lucrurile așa cum le vedea și le interpreta eseistul spaniol?

Există trei categorii de pictori: pictorii "funcționari", care se duc la atelier precum slujbașii și execută comenzile după placul plebeu al publicului; categoria a doua e cea a pictorilor intelectuali - pictează conform teoriilor, sunt raționali și își torturează pictura cu tot soiul de "idei" și scheme obținând în final o artă demonstrativă și glacială; în fine, a treia categorie e cea a instinctivilor, cu har nativ, neinfluențați nici de gustul publicului și nici de teoretizări, care lucrând fără oprire după propria simțire și propriul mod de a vedea, devin cei mai originali artiști. Nu vreau să spun că n-au nevoie de învățătură, ci doar că apoi, după ce au digerat lecțiile primite, devin ei înșiși. Este și cazul lui Goya, care pictând descoperă secretele și subtilitățile picturii. Cine a pus mâna pe pensule știe că soluțiile picturale apar în timp ce se lucrează. Asta a vrut să se înțeleagă și Picasso când a afirmat "Eu nu caut, eu găsesc".

F. GOYA - Ermita San Antonio din Florida, detaliu

Vederea frescelor de la San Antonio a semănat cu o zi însorită de primăvară după o iarnă mohorâtă. Tocmai văzusem la Prado expoziția dedicată picturilor lui Goya din perioada întunecată bântuită de viziuni coșmarești, cu figuri hidoase și scene halucinante pictate cu o pensulație nestăpânită și brutală, plină de o energie demonică, tablouri care i-au făcut pe mulți să-l creadă nebun pe artist. Aceste ultime lucrări le-am privit cu un sentiment tulbure și înfricoșat; pe de o parte i-am admirat fantezia, lipsa de complexe și ușurința cu care construia imaginile monstruoase; pe de altă parte m-am întrebat ce se petrece cu mintea omenească și sufletul artistului ca să ajungă la acest iad în care monstrul ce a zăcut până atunci amorțit să se dezlănțuie astfel.

Preferințele mele în materie de artă merg spre limpezime, lumină și culoare, iar pictura de la San Antonio, senină și proaspătă ca aspect cromatic întrunea tocmai aceste calități. Miracolul Sf. Antonio din Padova își găsise corespondentul în miraculoasa pictură în frescă a lui Goya. Expresiile chipurilor curioase adunate pe marginea balustradei, culorile în care fuseseră pictate radiau lumină. Privite de la distanță, figurile se decorporalizau reducându-se la un joc de pete de culoare. Cei câțiva îngeri ce pluteau în slăvi, pe cupola ermitei, erau un obol adus picturilor în frescă baroce și simbolul mistic, plătit subiectului religios, încolo totul era cât se poate de pământesc.

Dacă pentru a vedea scenele din Geneză pictate de Michelangelo îți rupi gâtul și ți se împăienjenește de efort privirea, la ideea ingenioasă a cuiva, în capelă au fost plasate oglinzi orizontale în care se reflectă imaginile nealterate ale frescei. După ce ai obosit privind imaginile de la baza cupolei, prea sus plasate, n-ai decât să admiri aceleași imagini proiectate în oglinzi. Hulitul Goya se dovedește și în cazul frescelor de la San Antonio un bun colorist care ține cont de calitatea-cusur a peretelui de a nu suporta modeleuri violente. Masa de griuri colorate, de rozuri, galbenuri și albastruri este lipsită de stridențe și contraste puternice ce ar dăuna unității suprafeței peretelui. Totul în frescele de la ermita San Antonio se află într-o perfectă și luminoasă armonie.

Pictura murală din această capelă este considerată un apendice la creația lui Goya și exegeții operei sale picturale abia de îi rezervă câteva rânduri, ba uneori chiar nejustificate și nedrepte judecăți precum au făcut Ortega y Gaset sau Theophil Gautier. Asta atunci când nu planează pe deasupra picturii literaturizând cum face Eugenio d'Ors. Luxul de a gândi liber, cu propriu-mi cap, pe care l-am câștigat cu destule eforturi și sacrificii, îmi îngăduie, sper, să am și alte păreri decât cele comune. Învățată să nu mă las în voia judecăților altora, oricât de celebre le-ar fi numele și faima, continuu să fiu convinsă că frescele de la ermita San Antonio fac parte pe bună dreptate din integrala Goya și că, exceptând acele detalii-tribut nesemnificative, sunt la fel de prețioase ca întreaga lui pictură. Important pentru mine e faptul că le-am putut vedea și admira după atâția ani în care doar le-am visat.

“PORTRETUL JEANNEI DUVAL”

Autor, EDOUARD MANET (1832-1883). Ulei pe pânză. Anul execuţiei, 1862. Muzeul de Artă din Budapesta

În iarna lui 1993, am petrecut zece zile la Budapesta. Frigul şi vântul pătrunzător ce sufla dinspre Dunăre m-au făcut să mă refugiez grabnic în muzee şi colecţii de artă, foarte diferite şi foarte interesante în acelaşi timp. În Muzeul de Artă, surpriza cea mare a fost *“Portretul Jeannei Duval”,* cel mai radical şi modern portret pictat de Edouard Manet. Portretul amantei despotice şi muză inspiratoare a poetului Charles Baudelaire e de o simplitate şi o îndrăzneală fără precedent: pe o sofa se desfăşura în evantai crinolina albă a Jeannei Duval, figura ei, plasată în planul doi e doar apendicele acestei mase de muselină admirabil pictată de Manet. Tabloul este copleşitor atât prin compunerea lui, cât şi prin radicalismul reprezentării picturale.

Pe vremea când artiştii, indiferent de specializarea lor, pactizau în jurul unei idei cu poeţii şi oamenii de litere - Oh!, frumoasele timpuri! -, când fraternizau în numele unor viziuni moderne, pe când criticii încă nu deveniseră zeii discordiei pentru că încă nu se “profesionalizaseră”, puteau fi văzute prin cafenele grupuri-grupuri de pictori şi oameni de litere dezbătând chestiuni de ordin poetic sau artistic. În gaşca lui Manet, care se aduna la cafeneaua Tortoni, putea fi văzut adesea şi poetul “*Florilor răului*”, Ch. Baudelaire. Prieten, admirator şi apărător al picturii lui Delacroix, Baudelaire era în strânse legături de amiciţie şi cu Manet. Tabloul acestuia, înfăţişând-o pe dansatoarea *Lola de Valencia* i-a prilejuit poetului un memorabil catren care i-a atras un la fel de memorabil proces. Catrenul cu pricina subintitulat “*Description pour le tableau d’Edouard Manet”* se încheia cu un vers în care vorbea de “*farmecul neaşteptat al unei bijuterii roz şi negre*”, care a stârnit furia cenzorilor morali, drept care poetul a fost târât în faţa instanţei pentru limbaj licenţios. În cheie moralist-ipocrită în “bijuteria roz şi neagră” prin care Baudelaire sintetizase cromatica tabloului lui Manet, cenzorii văzuseră un sex feminin. Ce este însă ciudat, e faptul că în afara catrenului pe care i-l dedicase lui Manet, Baudelaire, care a scris foarte mult despre pictura lui Delacroix, nu-l pomeneşte nicăieri altundeva pe Manet. Sau, poate, n-am eu cunoştinţă. După cum Delacroix în “Jurnal” nu scrie nici el despre Baudelaire, deşi îi lega o prietenie de 15 ani. Oricum, găsesc destul de straniu că punctul geometric de întâlnire a ultimului pictor romantic cu cel dintâi pictor cu adevărat modern este poetul Ch. Baudelaire.

Portretul Jeannei Duval poate fi considerat un gest de reciprocitate din partea lui Manet la catrenul pe care i-l dedicase Baudelaire. Zic “poate”, pentru că un artist adevărat nu tresare decât la subiecte care îl interesează, care îi stârnesc atenţia din punct de vedere pictural. Că lucrurile stau întocmai se vede din circumstanţele în care Manet a făcut portretul Jeannei Duval. Într-o zi din vara lui 1862, Baudelaire a trecut pe la atelierul pictorului în compania amantei sale. Incitat de imaginea femeii care şedea pe jumătate răsturnată pe sofa, Manet i-a făcut acesteia portretul pe loc, într-o singură şedinţă. Viteza cu care l-a pictat aminteşte de graba şi iuţeala cu care lucrau impresioniştii peisajele încercând să surprindă lumina la o anumită oră a zilei.

Compoziţional, dominanta tabloului lui Manet este uriaşa crinolină albă ce ocupă aproape întreaga suprafaţă, semicercul pe care îl descrie fiind dublat de cel al perdelei albe semitransparente, brodate, din spatele modelului căreia doar unghiul întunecat al spetezei îi întrerupe curba. În spatele crinolinei, cu chipul micşorat din cauza racursiului curajos la care s-a dedat Manet, apare posesoarea imensei toalete, Jeanne Duval. Dungile de alb cu gri argintiu coclit ale corsajului se continuă din ce în ce mai vagi şi mai atenuate cromatic pe crinolină. Singurele legături dintre cele două suprafeţe albe, perdeaua brodată şi uriaşa crinolină, le fac mâna ce se sprijină de braţul sofalei şi chipul încadrat de părul negru al modelului. Rapeluri la culoare închisă a sofalei sunt un evantai pe care Jeanne Duval îl ţine în mâna stângă şi taburetul pe care îşi sprijină picioarele. Şase ani mai târziu, în 1868, Manet a reluat oarecum tema când a făcut portretul elevei sale, Eva Gonzales în alb, stând pe o canapea tot albă. Calitatea picturală este superioară portretului făcut Jeannei Duval, însă compoziţional îi lipseşte îndrăzneala de odinioară. Cu ceva mai îndrăzneţ decât portretul Evei Gonzales este cel făcut cumnatei sale, Berthe Morisot în 1870. Stând într-o rână pe canapea, rochia albă de muselină a acesteia se răsuceşte spre poale semănând cu bobocul unei flori albe pe cale să se deschidă.

Portretul Jeannei Duval pictat de Manet pare o decalchiere după poezia XXVIII din ciclul “*Spleen et ideal”* a lui Baudelaire, sau după eseul intitulat “*Femeia*” a aceluiaşi, deşi, cum se ştie, el a fost rodul unei întâlniri absolut întâmplătoare dintre pictor şi model. În micul său eseu, Baudelaire scria: “Femeia e de bună seamă o scăpărare de lumină, o privire, o îmbiere la fericire, câteodată doar o vorbă; dar este mai ales o armonie generală, nu numai prin ţinuta şi mişcările membrelor sale, *ci prin muselina, vălurile şi mângâietoarele ţesături în care se înveşmântează şi care sunt ca nişte atribute, piedestalul însuşi al acestei zeităţi*”. Până şi culoarea veşmintelor care figurează în tablou există în poezia XXVIII din ciclul “*Spleen şi ideal*”: *“Avec ses vetements ondoyant et nacrés”*... Până şi atitudinea Jeannei Duval văzută de Manet este “*La froide majesté de la femme stérile”,* încondeiată de Baudelaire în aceeaşi poezie. Nimic surprinzător pentru Manet în toate aste asemănări cu poezia blestematului poet, căci dacă el a fost un artist lipsit de imaginaţie, în acelaşi timp a fost ceea ce în pictură se numeşte “un ochi”. Prin fantezia cromatică el a recuperat handicapul lipsei de imaginaţie. În faţa a ceea ce picta, înceta însă orice inhibiţie; între pensulă şi paletă, sub supravegherea atentă a ochiului său, mâna se mişca frenetic şi cu dezinvoltură aşternând proiecţia emoţional-colorată proprie lui Manet.

Portretul iubitei mulatre a lui Baudelaire din muzeul budapestan este incontestabil cel mai curajos mod de a portretiza, căci sub calităţile picturale el surprinde şi caracterul Jeannei Duval, *“la femme au corps divine, promettant la bonheur/Par le haut se termine en monstre bicephale”.* Viziunea ultramodernă a pictorului s-a conjugat perfect cu cea iconoclastă a poetului şi caracterul ambiguu al modelului. Şi toate acestea, pentru a crea neobişnuitul portret al Jeannei Duval.

E. MANET - Portretul Jeannei Duval - Muzeul de arta, Bud

Portretul Jeannei Duval pictat de Manet pare o decalchiere după poezia XXVIII din ciclul *“Spleen et ideal”* a lui Baudelaire, sau după eseul intitulat *“Femeia”* a aceluiaşi, deşi, cum se ştie, el a fost rodul unei întâlniri absolut întâmplătoare dintre pictor şi model.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ Centrul Cultural Pitești și Clubul Româno-Arab de Cultură și Presă au demarat proiectul cultural-educativ, sub genericul „Ferestre culturale”, marți 9 iulie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Proiectul, coordonat de jurnalistul de origine palestiniană Ahmed Jaber își propune prezentarea operelor unor autori români și de peste hotare, cu participarea unor invitați speciali. La prima ediție a „Ferestrelor culturale” a fost invitată Doina Arghezi, nepoata scriitorului Tudor Arghezi, de la a cărui trecere în eternitate se

„Ferestre culturale”

împlinesc 52 de ani. Evenimentul a debutat cu evocarea vieții și operei scriitorului Tudor Arghezi, susținută de nepoata sa, Doina Teodorescu Arghezi, de profesie jurist, care domiciliază în București. A urmat o lectură din creația argheziană, oferită de poetele Allora Albulescu, Simona Vasilescu și Nicoleta Popa, acțiune împletită cu intervențiile tematice ale jurnalistului Ahmed Jaber.

■ „Organizarea militară a Țărilor Române în epoca fanariotă”, a fost tema prelegerii susținută de prof. univ. dr. Claudiu Neagoe, miercuri, 10 iulie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Dezbaterea, coordonată de redactorul-șef al revistei-document Restituiri Pitești, Marin Toma, s-a înscris în proiectul cultural-educativ, sub genericul „Colocviile Municipiului Pitești”, organizat periodic de Centrul Cultural Pitești. „Fanarioții erau în marea lor majoritate greci, creștini-ortodocși, dar și sârbi, bulgari și albanezi, care s-au integrat în sistemul socio-cultural fanariot, o structură socială, politică și de cultură, în care se puteau integra toți cei dornici să accepte și să respecte un anumit sistem de valori, bazat pe ortodoxismul conservator, pe tradiționalismul antioccidental și respectarea legăturii de credință față de Poartă, care a funcționat de la mijlocul secolului al XVI-lea, până în anii 1820. De reținut este faptul că în regimul fanariot au fost reduse ca număr efectivele oștilor Țărilor Române, acestea fiind folosite pentru apărarea granițelor”, a precizat istoricul Claudiu Neagoe.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat o nouă ediție a Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”, marți, 16 iulie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Evenimentul, coordonat de scriitoarea și editorul Mona Vâlceanu a cuprins o întâlnire literară cu scriitorii Mihail Soare și Victor Panduru. Mihail Soare este poet, prozator și eseist din Pitești, care s-a remarcat prin publicarea volumelor: „Înger de prisos”(versuri) în anul 2007, „Gâlceava mea cu Haydn sau despre Romanța pentru clopot la patru mâini”(versuri), în anul 2010; "Eu, Nietzscheanul" (versuri), în anul 2012, „Livrescu”(roman), în anul 2014, „Sfântul Cutare Poetul”(versuri), în anul 2015, „Tălmăciri politicale” vol.I(eseuri politice), în anul 2015, „Zavera îngerilor”, cu subtitlul „Trei mii și ceva de zile și nopți de poezie”(versuri, antologie de autor), în anul 2016, „Tălmăciri politicale” vol.II(eseuri politice), în anul 2016, „Iubirea ca o sârmă ghimpată”(versuri), în anul 2016, „Dragoste, pupeze și colaci”(roman), în anul 2017, „Moaștele și alte povestiri”(proză scurtă), în anul 2018. La întâlnirea literară de la Casa Cărții, Mihail Soare și-a prezentat volumul cu titlul „Inflexiuni/eseuri și note de lectură”, apărut în anul 2019. Victor Panduru este prozator, pasionat de istoria locurilor natale, de pe valea Râului Doamnei. A debutat editorial în anul 2005, cu volumul „Curtea veche de acasă”, și a atras atenția criticilor de specialitate cu volumul „Lungi tăceri de fiecare zi”, în anul 2011. La Clubul literar-artistic ,”Mona Vâlceanu” și-a prezentat cartea cu titlul „Depărtarea era totuși senină”, publicată în anul 2019.

■ „Epoca Marii Uniri, reflectată în publicațiile vremii” a fost tema conferinței organizată de Centrul Cultural Pitești, miercuri, 17 iulie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, la care au susținut intervenții tematice, distinși reprezentanți ai presei locale și centrale: președintele Asociației Ziariștilor Independenți din România, Teodora Stanciu, directorul cotidianului Argeșul, Mihai Golescu, jurnaliștii Adrian Sturza și Adrian Moise din București. Evenimentul, coordonat și moderat de poeta Denisa Popescu a cuprins lansarea cărții cu titlul „1899 – 1938. Patru Decenii de Jurnalism Românesc”, de publicistul cultural Cristian Sabău. „Presa este oglinda unei societăți; dacă azi vorbim despre fake - news, adică știri false, putem spune că și acum 100 de ani lucrurile erau la fel, doar terminologia era diferită. Acum sunt foarte mulți mercenari în presă, care dintr-un punct mic, negru, îl fac mare, să pară totul negru, iar mediul online propagă rapid aceste știri false”, au subliniat vorbitorii. „Dacă ne referim la identitatea națională, care este o temă perenă, ar trebui să ne gândim la Eminescu, potrivit căruia, ne definesc două elemente fundamentale: limba și credința”, a mai spus președintele Asociației Jurnaliștilor Independenți din România, Teodora Stanciu.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat o nouă ediție a Clubului „Cafeneaua literară”, joi, 18 iulie, în Sala Simpozion, de la Casa Cărții. Manifestarea, coordonată de directorul revistei de literatură Cafeneaua literară, poetul Virgil Diaconu a cuprins o lectură, susținută din propriile creații, de membri ai redacției revistei Cafeneaua literară dar și de cititori. Poeții Virgil Diaconu, Lucreția Picui, Denisa Popescu, Liliana Rus au citit versuri din cărțile publicate, dar și poeme noi, inspirate din cotidianul perceput prin filtrele sufletului și ale minții. Clubul „Cafeneaua literară”, care se desfășoară periodic, este o invitație poetică la exprimare, pentru creatorii și iubitorii de literatură actuală deopotrivă.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat dezbaterea interactivă, cu tema „Știința sub semnul conștiinței”, susținută de profesorul univ. dr. Ion Iorga Șiman, luni, 22 iulie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Evenimentul s-a înscris în proiectul de dezvoltare personală, sub genericul „Viața merge înainte”, coordonat și moderat de poeta Simona Vasilescu. Originar din județul Giurgiu, stabilit la Pitești, Ion Iorga Șiman a predat fizica timp de 43 de ani la Universitatea Pitești, a publicat numeroase articole și cărți de specialitate, cea mai recentă fiind lucrarea cu titlul „Teoria stringurilor”. Profesorul Ion Iorga Șiman promovează învățământul holistic și și-a extins studiile în domenii interdisciplinare, cum ar fi econo-fizica, socio-fizica, psihologie cuantică. „Conștiința înseamnă suflet, înseamnă spirit, înseamnă emanația lui Dumnezeu, înseamnă Dumnezeu. Tot ceea ce guvernează acest univers este conștiința, care este non-fizică, este peste tot în Univers. Iar binefacerile științei devin catastrofale, atunci când moralitatea rămâne în urmă”, a subliniat profesorul univ. dr. Ion Iorga Șiman.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat spectacolul de muzică folk-hop, sub genericul „Fratele August”, marți, 6 august, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții. Evenimentul, coordonat de piteșteanul Octavian Dărmănescu s-a dorit a fi o chemare pentru toți iubitorii muzicii experimentale. Absolvent de teologie și filologie, Octavian Dărmănescu este muzeograf, cântăreț bisericesc, scriitor, muzician, bine ancorat în viața culturală a urbei. Cu sprijinul Centrului Cultural Pitești, Octavian Dărmănescu a lansat cartea electronică „Biserica Domnească Sfântul Gheorghe” și a pus bazele trupei de muzică folk-hop „All The Jezebels”, fiind solist dar și autorul textelor pieselor pe care le interpretează noua trupă. Înființată în anul 2018, Trupa All The Jezebels s-a remarcat în plan local, prin spectacolele puse în scenă la Centrul Cultural Pitești, având un repertoriu care se adresează unor largi categorii de iubitori ai muzicii de calitate. Prin genul folk-hop, Octavian Dărmănescu propune repoetizarea muzicii românești, dar și o chemare la dialog tematic, adresată mai ales tinerei generații, în căutare de alternative pentru petrecerea timpului liber. Spectacolul „Fratele August” a fost susținut de Octavian Dărmănescu, supranumit și M.C.Grăilă, la voce și chitară, Simona Vasilescu, la voce, Gabriel Țurlea, la cajon și Răzvan Burcea la pian.

CARMEN ELENA SALUB

„Colocviile Municipiului Pitești”

„Viața merge înainte”

Total Battle

Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti şi Şcoala de Dans „Total Dance” au organizat concursul de street dance, sub genericul „Total Battle”, duminică, 28 iulie, în Piaţa Primăriei Municipiului Piteşti. La competiţia, coordonată de coregrafii Lisa Schieb şi Alexandru Marin au fost invitaţi toţi practicanţii genului. Concursul a avut loc pe categoriile de vârstă: 5-9 ani, 10-14 ani şi peste 15 ani şi s-a desfăşurat pe mai multe etape de calificare. Rundele au fost de 1 vs. 1, fiecare concurent având la dispoziţie un minut de dans freestyle. Arbitrajul a fost sub formă piramidală, prin eliminare. Câştigătorii au fost recompensaţi cu diplome, cupe şi medalii. Având la bază conceptul de „sănătate prin dans”, organizatorii şi-au propus ca periodic, să deruleze asemenea proiecte socio-culturale, la care să participe largi categorii de public. **(C.E.S.)**

O reconversie profesională total atipică

(urmare din p. 32)

stea la soare pe stânci. Se caţără cu uşurinţă pe ramurile arbuştilor pentru a se încălzi la razele soarelui. Pe teren deschis, se mişcă greoi. Se adăpostesc mai ales sub pietre sau prin crăpăturile stâncilor. Ideea e ca interiorul din terariu să fie cât mai apropiat de mediul natural. În captivitate, viperele nu se prea reproduc. „Când am cumpărat viperele n-am ştiut ce-am luat. În principiu, femelele sunt mai maronii la culoare iar bărbaţii sunt mai negricioşi. Am nimerit patru femele şi şase masculi. Venin dau la fel. Le mulgeam odată pe săptămână. A fost o afacere de familie. Eu, împreună cu cumnatul meu, ne ocupam de mulsul viperelor iar nevastă-mea se ocupa cu livrarea şoarecelor albi pe care-i procuram de la Suceava. Îi aducea în nişte borcane mari. Odată, a evadat unul dintre ei şi ea s-a speriat că era să facă un accident. Cel mai al dracului venin îl produc puii. Cel mai greu era s-o mulgem pe vipera a bătrână care ajunsese la un metru lungime...”

De la venin la liofilizare e o cale lungă. Şi trece, neaparat, pe la Cantacuzino”...

Tinel a cunoscut un cetăţean care avea o dexteritate nemaipomenită şi care-ţi mulgea o viperă contra sumei de doi euro. Era din Câmpulung Muscel şi era un artist în meseria lui. N-a apelat niciodată la el. Prima dată când le-au muls au făcut-o de dimineaţa până seara. Abia după vârsta de un an, viperele produc venin. Vipera cu corn bănăţeană e o viperă mare (cea mai mare din viperele europene); masculii ajung până la 90 cm lungime, femelele sunt mai mici. A lui Tinel ajunsese să fie mai lungă ca masculii. Viperele se caracterizează printr-un bot ascuţit, prevăzut cu un corn nazal moale, acoperit cu trei rânduri de solzi. Au un cap lat, triunghiular, bine separat de gât. Capul le este acoperit cu solzi mici. Împerecherea are loc în lunile aprilie şi mai. În perioada de reproducere, masculii îşi schimbă flancurile care devin de un roz-roşietic intens. Puii, zic manualele de specialitate, sunt în număr de la 4 până la18. Viperele lui Tinel n-au făcut mai mult de doi pui de căciulă...Ei sunt născuţi din august până-n septembrie şi au, la eclozare, vreo 20 cm. “Veninul trebuia să-l duc la Institutul *Cantacuzino* pentru liofilizare, o operaţie prin care se scoate apa din venin şi-l transforma într-un praf proteic, galben la culoare. Din 15 grame de venin obţineam cam 3 grame de concentrat. De obicei, mergeam la Bucureşti când strângeam vreo 40-50 de grame. Operaţia asta mă costa între 12 şi 14 milioane. O terminam într-o zi. Veninul îl trăgeam într-o seringă şi mă întorceam acasă cu câteva sticluţe, asemănătoare celor de penicilină, având în interior câte 3-5 grame de venin”.

„Viperele nu se cresc cu ajutor de stat”, i-au zis funcţionarii

„Tinele, s-a mai luat cineva după tine?”, l-am întrebat eu. „Odată, un cetăţean a venit la mine şi mi-a zis să-i vând nişte vipere că vrea să obţină ajutor de stat. Eu i-am zis că nu există aşa ceva dar el a insistat, i-am vândut zece şi apoi alte zece. Omul a constatat că, acasă la el, viperele erau cam apatice şi m-a rugat să i le ţin eu. I le-am luat înapoi şi el îmi plătea, lunar, cheltuielile legate de întreţinerea lor. Când s-a dus la primărie să obţină ajutorul de stat, ăia au râs de el aşa că n-a mai venit să şi le ia înapoi. *Viperele nu se cresc cu ajutor de stat!*, au decretat funcţionarii”. Lui Tinel, afacerea i-a mers strună până când, odată cu criza Europei, Grecia a intrat în faliment şi cele 15 fabrici de medicamente şi-au încetat sau şi-au redus activitatea. („Ce făceau fabricile de medicamente cu acest venin?” „Botox, ce să facă? Nu vezi că, azi, o mulţime de femei au bot ca de raţă...)

Există viaţă şi după moartea ipotetică a viperelor?

Mai rămânea piaţa germană până când, la un moment dat, un român le-a vândut nemţilor un căcat cu toate certificatele de calitate alături şi, de atunci, nimeni nu voia să se mai încurce cu noi. “Mi-am făcut şi o firmă cu sediul în Germania dar n-a mers. Am încercat să-mi fac o altă firmă în Ungaria dar nici aşa n-am mai revitalizat afacerea. Aşa că m-am hotărât să renunţ la toate viperele mele. În cele din urmă, am vândut ferma unui consorţiu format din trei femei. Nu le-am întrebat ce vor să facă şi cum se vor descurca. Mi-au dat banii, le-am livrat viperele pe factură şi asta a fost tot. Ce-au făcut cu ele? Dracu’ ştie... Privind în urmă, consider c-am făcut ceva palpitant şi c-am trăit periculos. Poliţia mă vizita des pentru că lucram cu substanţe letale...” Acum, Tinel Postelnicu, căci despre el este vorba, a trecut la o afacere cu maşini grele cu care căra cuprul dintr-o carieră, utilajele fiind închiriate de un antreprenor englez. Produsul final îl exporta în Anglia. De când statul român a mărit redevenţele, afacerea englezului s-a oprit brusc. A trecut, apoi, la extragerea balastului, într-un loc aflat la vreo sută de km de fosta carieră. Au venit, însă, apele mari şi i-au dat peste cap şi această afacere. Aşa se face că, deocamdată, domnul inginer proiectează, face mobilă şi încearcă să acceseze fonduri europene...

Post Scriptum

Aşa cum, după toate probabilităţile aţi sesizat deja, nu e un final prea fericit. Capitalismul nu e un sistem bun pentru cei care nu lucrează la stat sau n-au afaceri cu statul. Noroc cu Alice Munro şi a ei “Carieră de pietriş” că îţi oferă, ca orice mare scriitor, în momentele de cumpănă, un necesar balon de oxigen. “Ideea e să fii fericit, zice el. Indiferent de situaţie. Încearcă! Se poate. Cu timpul, e din ce în ce mai uşor. N-are nici o legătură cu împrejurările. N-o să-ţi vină să crezi cât e de bine. Acceptă tot ce vine şi atunci tragedia dispare. Sau se uşurează, cel puţin, şi tu rămâi pur şi simplu prezent, purtat de curentul lumii. Acum, la revedere...”

SFÂRŞIT

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că ***Argeş*** *nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.*

actualitate

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

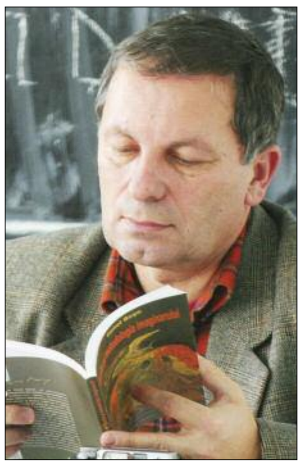
IMPORTANT! Vă puteţi abona pentru anul 2019, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilier editorial:
NICOLAE OPREA
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacţia:
Piteşti,
Casa Cărţii,
Centrul Cultural Piteşti;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeşul liber SA
ARGPRESS

Mihai Barbu

Povestea lui Tinel, blajinul inginer minier care a ajuns un aprig crescător de vipere cu corn. Belgiene și bănățene...

O reconversie profesională total atipică

„Prima idee mi-a venit în minte la începutul anilor șaptezeci, după un vis clarificator pe care l-am avut după cinci ani petrecuți la Barcelona. Am visat că asistam la propria-mi înmormântare, în picioare, într-un grup de prieteni care purtau un doliu solemn, dar cu chef de petrecere. Păream cu toții fericiți să fim împreună. Și eu, mai mult ca oricine, grație plăcutului prilej pe care mi-l oferea moartea de a fi cu prietenii mei din America Latină, cei mai vechi, cei mai dragi și pe care nu-i văzusem de o bună bucată de vreme. La sfârșitul ceremoniei, când începuseră să plece, am încercat să-i însoțesc, dar unul dintre ei îmi atrase atenția, cu o severitate fără drept de apel, că pentru mine petrecerea se sfârșise. *Ești singurul care nu poate pleca*, îmi spuse. Numai atunci am înțeles că a muri înseamnă a nu mai fi niciodată cu prietenii”.

„Ne-am întâlnit cu proprietarii lor la Beclean și până ne-am tocmit la preț a scăpat una din vipere-n mașină dar, în cele din urmă, am reușit s-o prindem. Pe cele din butoi le-am luat en gros: o sută de vipere din natură m-au costat între zece și douăzeci de euro bucata.”

Între moarte și viață, prietenii

Am aflat, cu adevărat, ce înseamnă a fi împreună cu prietenii pe Autostrada A2, km. 111+700, în comuna Perișoru. Eram în drum spre mare, așteptam să ieșim prin Vama Veche și să ajungem, la bulgari, într-o stațiune dincolo de Sozopol. Urma o vacanță de zece zile într-un teritoriu străin, unde se vorbea o limbă aspră, ce n-o înțelegeam deloc, și mi-am dat seama că nu aveam nimic esențial de citit în limba noastră. Am intrat într-o benzinărie, ne-am luat o cafea și, într-un colț, am observat un raft discret pe care puteai să-l rotești în funcție de opțiunile tale literare. Erau cărți de tot felul și am ales, în cele din urmă, „Douăsprezece povestiri călătoare”. Era o carte mică, format de buzunar, care avea inscripționat, pe coperta a patra, un preț occidental. Am răsfoit-o și am găsit, în „Prolog”, textul pe care tocmai vi l-am reprodus mai sus. Atunci mi-am zis că volumul lui Gabriel Garcia Marquez face toți banii. Asta se întâmpla în data de 14 iunie 2019, la ora 10:02, când am achitat contravaloarea cărții d-rei casiere Petrovici Alisa. În bagaje mai aveam și cartea doamnei Alice Munro, cumpărată de la Auchan, în colecția „100 de nume cu renume”, intitulată “Dragă viață”. („Scânteie peste apă/ Un soare singuratic,/ Iar dincolo, pe cel'lalt țărm/ Cresc flori de câmp, sălbatic”. Acela era, zice Alice M., malul nostru. „Malul meu, mai exact...”) M-am gândit că cele două cărți ar fi indicat să le citesc alternativ, atunci când nu voi fi împreună cu prietenii mei...

Trebuie să găsesc o cale să mă-ntorc înapoi...

În Bulgaria, urma să mă întâlnesc, după ani și ani, cu Tinel. Era un fost absolvent al Institutului de Mine din orașul nostru, a lucrat vreo nouă ani în subteranele Petrilei și, la un moment dat, a lăsat totul în urmă și s-a-ntors acasă, la Vatra Dornei. Acolo a făcut de toate. Înainte de revoluție, în vremea cât a fost student, Tinel era un negustor faimos prin afacerea pe care a pus-o la cale împreună cu un student negru, pe nume Mokangu, de la Timișoara. Tinel cumpăra de la el saci cu chiloți cu care fericea pe toate doamnele și domnișoarele din Valea Jiului. Cam 80 la sută era marfă de calitate dar 20% din chiloții respectivi erau cu defecte. Mai mici sau mai mari. Ei, bine, pe chiloții ăia îi făcea cadou, pe rând, prietenelor lui. Comerciant înăscut, venit din Congo, Mokangu făcea rost, în acele vremuri de un pronunțat cenușiu vestimentar, chiar și de haine de firmă. Tinel își făcea plinul, pleca cu marfa de la Timișoara, o parte din ea o lăsa la Petroșani iar cu restul mergea până la Iași. La Petroșani, în acea vreme, erau studenți veniți din Asia, Africa și America Latină. Unul dintre ei era tocmai din Zimbabwe. Lumea zicea despre el c-ar fi fost un colonel cu acte-n regulă, trimis să-nvețe mineritul la noi și ai noștri, în semn de respect, îi ziceau Șușu. Din Petroșani, Tinel nu pleca cu mâna goală. Lua cu el spray-urile goale pe care le ducea la Iași, căutându-i pe studenții de la Medicină și de la Chimie. Ăia le umpleau cu tot ce le cereai. Voiai „Rexona”, ți-o încărcau pe „Rexona”. Voiai „Chanel nr. 5”, îți pompau „Chanel nr. 5”, aveai nevoie de un “Black Opium” de la Yves Saint Laurent, primul venit era și primul servit... “Pe tren nu te oprea nimeni?”, am fost eu curios să aflu cum făcea el acea navetă regulată, cu marfă de contrabandă, dintr-un capăt într-altul al țării. „Nu, pentru că tata era naș pe trenul foamei Timișoara - Galați. Țin minte cum, în fiecare seară, tata venea acasă cu capul gol. În chipiul lui erau zeci, sute de monezi și hârtii de un leu. I le punea mamei pe masă, ca să le sorteze și ca să-i comunice cam cât a câștigat în tura respectivă. Îi lăsa pe toți mamei. Noi doi aveam un loc secret unde tata punea banii mai mari și de unde ne alimentam fiecare, de câte ori aveam nevoie. Spre bătrânețe, tata s-a încurcat cu cineva, i-a lăsat mamei casa și el s-a mutat la bloc”. „Ești fericit, tată?”, l-a întrebat Tinel, după un timp în care rănile despărțirii se mai cicatrizaseră. “Nu prea...”, a recunoscut bătrânul. „O să găsesc eu o cale să mă-ntorc înapoi”. Din păcate, n-a mai găsit-o pentru că a fost chemat, pe neașteptate, Dincolo....

Flash back. O amintire cu un (alt) naș și cu veșnicii lui clienți

(Abia acum, după cele ce mi le-a povestit Tinel, am înțeles de ce un bun prieten de-al meu, un respectat medic chirurg, mi-a zis că el toată viața lui a călătorit doar cu Nașu'. Odată, la mare, m-am convins că era adevărat. Eram pe peron trei amici, intelectuali unul și unul, care veniseră împreună la mare. Profesorul și Inginerul și-au luat bilete regulamentar, la clasa a doua, dar dl. Doctor ne-a zis, de la bun început, că el nu se bagă în combinația noastră. Când trenul trage în stație, dl. Doctor intră în vorbă cu Nașu'. “Nașule, ia-mă și pe mine până la Petroșani. Aș vrea la clasa întâi...” Nașu' era cam mefient. Dl. Doctor părea un intelectual distins și se temea să nu i se întindă, cumva, vreo cursă. „Hai, Nașule, ce dracu', nu te mai codi ca o fată mare. Amândoi avem meserii din care nu trăim din salariu...” „Dar ce meserie aveți Dumneavoastră?”, a îndrăznit să întrebe Nașu'. „Sunt doctor, Nașule! Și ia-le și astora doi (se referea, desigur, la noi) diferența că nu vreau să mă plictisesc singur la clasa întâi”. „Să trăți, am înțeles!”, i-a zis Nașu' și ne-a deschis larg ușile vagonului...)

Vipera, o afacere pe cinste. Dacă ai unde să-i plasezi veninul...

“Într-o zi un amic grec mă întreabă dacă pot să produc venin de viperă. („Când faci 30 de grame, mă anunți și-ți ofer 300 de euro pe gram. În caz că-mi arde buza vin să-ți iau chiar și 15. Dar nu mai puțin...”) Suna interesant, m-am interesat în stânga și-n dreapta și așa am aflat că lângă Timișoara, la Orțișoara, e un șmecher care a făcut prima fermă de vipere din România. Ăla zicea că el numai le crește și le vinde, nu era interesat să le mulgă veninul. Am cumpărat de la el, mi-a zis că viperele lui făceau parte dintr-un transport special venit tocmai din Belgia. La început i-am luat zece vipere belgiene cu 300 euro bucata. Între timp m-am mai deșteptat și de la Herculane am cumpărat un ditamai butoiul”. (Viperei cu corn bănățeane - sau pe numele ei științific *Vipera ammodytes ammodytes* - i se mai zice, popular, și cu corn, cu cioc, năpârcă cu corn, năpârcă cu nas întors și viperă cu nas. Este o subspecie de șerpi veninoși din familia viperide răspândită în sud-estul Europei, inclusiv în țara noastră.) Livrarea viperelor bănățene s-a făcut pe furiș. A fost o tranzacție palpitantă pentru toată lumea. „Ne-am întâlnit cu proprietarii lor la Beclean și până ne-am tocmit la preț a scăpat una din vipere-n mașină dar, în cele din urmă, am reușit s-o prindem. Pe cele din butoi le-am luat en gros: o sută de vipere din natură m-au costat între zece și douăzeci de euro bucata. Așa mi-am completat ferma și am ajuns, la final, să am vreo 200 de vipere”. (Hrana viperelor constă din vertebrate mici: șoareci, cârtițe și, în mod ocazional, păsări și șopârle de ziduri. Puii se hrănesc, la început, cu broaște și șopârle. Homeotermele - adică mamiferele și păsările - sunt mai întâi omorâte prin mușcare și învenінare și apoi înghițite cu capul înainte. Poichilotermele - șopârlele și broaștele - au o soartă mult mai dură: de cele mai multe ori sunt înghițite de vii.) Ceea ce v-am descris mai sus e, desigur, o hrănire științifică a viperelor, după regulile din manual. Dar în viața reală e altfel... “Eu le dădeam să mănânce șobolani albi dar pentru că se băteau pe ei am observat că unele vipere erau fericite iar altele – stresate, pentru că nu apucau să se sature. Prin urmare, cele din urmă nu prea produceau venin. Așa că am hotărât să le îndop cu altceva”. Tinel a inventat o rețetă pe care nu vrea s-o dezvăluie public dar care, în principiu, se baza pe o proteină vegetală la care mai adăuga ficat și rinichi. Amestecul ăsta i-l vâra viperei, pe gât, cu seringa. „Lucrai cu mănuși?” „Nu puteai. Trebuie să prinzi vipera de coadă, s-o bagi cu capul în borcan, s-o strângi de părțile laterale și s-o forțezi să scuipe veninul”.

Ce fac viperele toată ziua? Dorm și produc venin...

„Apa trebuie să le-o schimbi de două ori pe zi. Am avut un singur accident. Odată, o viperă l-a mușcat de mână pe cumnatul meu. N-a fost o mușcătură veninoasă și a scăpat ușor. Temperatura aerului trebuie să fie între 23 și 30 de grade iar umiditatea între 60 și 70 la sută. Când sunt gestante, viperele fac doi pui vii. Viperele se țin în terarii. Terariul e de 5 metri lungime și 4 metri lățime. E un fel de cutie din sticlă prevăzută cu capac. În interior, am construit un cadru natural cât mai sălbatic cu putință. Piatră, pământ, crengi și un aparat care ținea sub control temperatura și umiditatea. Sunt viețăți cu sânge rece și tendința lor e să stea cocoțate pe stânci ca să se încălzească la soare. Le place, la nebunie, să

(continuare în p. 31)

reportaj